

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
973

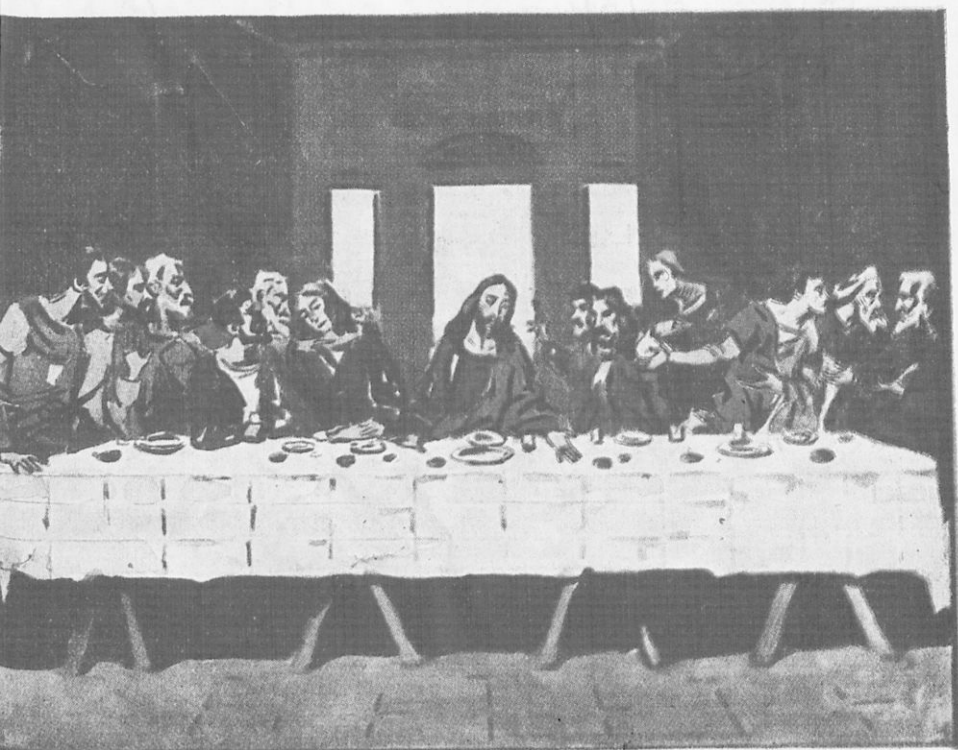

Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Δ!ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ. ΙΩΑΝ. Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ
52 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ
— ΑΘΗΝΑΙ —

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣΣΕ)

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Δημοδιδασκάλου - Εισαγγητού

ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ

έν τῷ Πρωτόφῳ τοῦ Μαρτυρίου Δ' ἀρχαίου

Ιωάν. Ν. Σιδέρης :

αὐτ. ἀριθ. εισαγ. 1335 τοῦ ἔτους 1933

ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Δ' ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΜΕ ΠΡΩΤΟΤΥΠΕΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΥΣ ΠΙΝΑΚΕΣ
ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΕΠΙΣΗΜΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΚΑΙ Μ' ΕΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ
52 ΟΔΟΣ ΣΤΥΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ
1933

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
973

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αριθ. (Πρωτ. 1741|2047|723 /
(Διεκπ. 1308|1310|566

ΑΘΗΝΗΣ 13 Σηβρίου 1932

Π ρ ο ς

Τὸν κ. Χαρίλαον Ἀθ- Δημοτρακόπουλον

Ἐταῦθα

Ἀπαντῶντες εἰς τὰς ἀπὸ 18 Ἰουλίου καὶ 9 Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. αἰτήσεις ὑμῶν, δι' ὧν ὑπεβάλετε τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ πρὸς ἐγκρισιν τὰ ἐπτά τεύχη βιβλίων τῆς Σειρᾶς «Θρησκευτικὰ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου» ἧτοι : Α') Παλαιὰ Διαθήκη, Β') Καινὴ Διαθήκη Γ') Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Δ') Λειτουργικὴ, Ε' Κατήχησις Ϝ') Εὐαγγελικαὶ Περικοπαί, καὶ Ζ') Ποιήματα—Προσευχαί, γνωρίζομεν ὑμῖν, Συνοδικῇ διαγνώμῃ, ὅτι, παρακλήσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐξετάσας τὰ βιβλία ταῦτα ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος αὐτῆς Κύριος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, ἀπεφάνθη, ὅτι οὐδὲν εἶδεν ἐν αὐτοῖς τὸ ἀπᾶλλον πρὸς τε τὰ δόγματα καὶ τὰ παραδόσεις τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας.

(Γ. Σ.) † Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιεραματεὺς

Ἀρχιμ. ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΡΟΥΜΠΙΑΝΗΣ

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα ἔχουν τὴν ὑπογραφή τοῦ τοῦ κ. Χ. Δημητρακοπούλου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στὸ α'. βιβλίον τῶν **Θρησκευτικῶν τοῦ Δημοτ. Σχολείου**, στὴν **Παλαιὰ Διαθήκη**, εἶδαμε τὶς πηγὰς τῆς **Θρησκείας** μας καὶ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ Κόσμου γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ **Μεσσία**.

Στὸ β'. βιβλίον, στὴν **Καينὴ Διαθήκη**, εἶδαμε πῶς ἐγεννήθηκε ὁ Σωτὴρας μας Χριστὸς, πῶς ἐδίδαξε, πῶς ἐσταυρώθηκε, πῶς ἀνεστήθη καὶ γενικά, πῶς ἐγένηκε **Ἀρχηγὸς καὶ Κεφαλὴ τῆς Ἁγίας τοῦ Ἐκκλησίας, τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας**.

Στὸ γ'. βιβλίον, στὴν **Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία**, εἶδαμε, πῶς ἐξαπλώθηκε καὶ πῶς διαδόθηκε στὴν Οἰκουμένη ἢ Χριστιανικὴ Θρησκεία, ποιοὺς κινδύνους ἐπέρασε, ποιοὺς ἀγῶνες ἀγωνίστηκε, ποιεῖς ἐσωτερικὰς διαμάχας ἐδοκίμασε, ποιά εἶναι ἡ σημερινὴ τῆς μορφή, καὶ ποιοὺς εἶναι ὁ γενικὸς τύπος τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ.

Στὸ δ'. βιβλίον τώρα, στὴ **Λειτουργικὴ**, θὰ ἐξετάσουμε κάθε πρᾶμα, ποὺ ἔχει σχέση μὲ τὴν πνευματικὴν λατρεία τοῦ Θεοῦ.

Εἶδαμε στὴν **Καينὴ Διαθήκη**, πῶς ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ὀρίζει μὲ τοὺς λέξεις ποὺ πρέπει νὰ εἶναι τὸ περιεχόμενον τῆς Θρησκείας του : « **ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα καὶ πνευματικὴ λατρεία τοῦ ἀρμύζει** ».

« **Πνευματικὴ Λατρεία** » ὀνομάζει τὴ Χριστιανικὴν Θρησκείαν ὁ Κύριος καὶ « **Πνεῦμα** » ὀνομάζει τὸ Θεόν.

Θὰ ἐξετάσουμε λοιπὸν στὴ **Λειτουργικὴ** :

Α'. **Ποῦ** γίνεται ἡ Πνευματικὴ Λατρεία τοῦ Θεοῦ

Β'. **Πότε** » » » » » »

Γ'. **Πῶς** » » » » » »

Είναι ανάγκη απαραίτητη νὰ ξέρη κάθε Χριστιανὸς αὐτὰ τὰ λίγα πράματα, γιὰ ν᾿ἔχῃ ἀληθινὴ συναίσθησι τοῦ τι κάνει, ἅμα λέγει «**λατρεύω τὸ Θεό**». Εἶναι ὑποχρέωσή του νὰ αἰσθάνεται καὶ νὰ καταλαβαίνει βαθειὰ καὶ πλατειὰ ὅλους τοὺς τύπους τῆς λατρείας καὶ πρὸ πάντων τοὺς κυριώτερους καὶ συνηθέστερους.

ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Δ'. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

Α'. ΠΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΤΟΠΟΙ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Είδαμε στην Καινή Διαθήκη, πώς ο Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἐλάτρευε τὸ Θεὸ παντοῦ, ὅπου τύχαινε. Καὶ σὲ κατοικίαις, καὶ ἐπάνω σὲ λόφους, καὶ στῆ θάλασσα, καὶ στὴν πεδιάδα, καὶ στὸ Ὄρος, καὶ στὸ

Ποῦ λάτρευαν τὸ Θεὸ οἱ πρῶτοι Χριστιανοί.

Ναό. Μ' αὐτὸ ἔδειχνε, πὼς **ὁ Θεὸς εἶναι Πανταχοῦ καὶ μᾶς ἀκούει.** Τὸ εἶπε μάλιστα ὁ ἴδιος στὴν ἴδια περίπτωσι, ποῦ ὤρισε «**πὼς ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα καὶ πὼς τοῦ ἀρμόζει πνευματικὴ λατρεία**»· τότε εἶπε, πὼς «**ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρῶν**».

Κι ὁ Μωϋσῆς ἐσύστησε Ναὸ· καὶ ὁ Σολομῶν ἔχτισε τὸν περίφημο Ναό.

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ὠνόμασε τὸ Ναὸ τοῦ Σολομῶντος «**Οἶκο τοῦ Θεοῦ**». Ὅχι πὼς ὁ Θεὸς εὐχαριστιέται περισσότερο στὸν κλειστὸ χῶρο· ὄχι! τὸ **Πνεῦμα** δὲν ξέρει ἀνοιχτὸ καὶ κλειστὸ χῶρο! **Μὰ ὅμως ἡ διαφορὰ εἶναι ἄλλη·** στὸν κλειστὸ χῶρο, εὐκολὰ συγκεντρώνει κανένας τὸν ἑαυτό του — τὸ νοῦ του — τὸ πνεῦμα του· καὶ εὐκολώτερα καὶ τυπικώτερα **ὑψώνεται μὲ τὴν ψυχὴ του καὶ μὲ τὴν καρδιά καὶ μὲ τὴν διάνοιά του ὡς τὸ Θεό! τὸν δοξάζει καὶ τὸν ἀγαπάει.**

Ἐπειτα ἐκεῖ—στὸν κλειστὸ χῶρο—βλέπει ὁ Χριστιανός, πῶς δὲν εἶναι μεμονωμένος, ἀλλὰ κι ἄλλοι πολλοὶ ἔχουν τὰ ἴδια αἰσθήματα καὶ τὶς ἴδιες πεποιθήσεις κι ἀποβλέπουν στὸν ἴδιο σκοπὸ· κι ἔτσι παίρνει ἠθικὴ ἐνίσχυση.

Αὐτὸς εἶνε ὁ λόγος, ποὺ ὁ Κύριος ὠνόμασε τὸ Ναὸ οἶκο τοῦ Θεοῦ. Καὶ οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἀπ' τὰ πρῶτα ἀποστολικά χρόνια συγκεντρώνονταν σὲ κλειστοὺς χώρους, γιὰ νὰ προσευχηθοῦν **ὅλοι μαζί, σὰν παιδιὰ τοῦ ἴδιου Πανάγαθου Πατέρα.**

Κι ὁ Κύριος προσευχόταν μαζί με τοὺς μαθητὲς του. Καὶ οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου προσεύχονταν συγκεντρωμένοι καὶ σὲ κλειστὸ χῶρο, καὶ πρὸ πάντων μετὰ τὸ Πάθος τοῦ Χριστοῦ.

Καί, συγκεντρωμένοι καὶ προσευχόμενοι σὲ κλειστὸ χῶρο, δέχτηκαν τὸ Ἅγιο Πνεῦμα κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς.

Καί, **συγκεντρωμένοι καὶ σὲ κλειστὸ χῶρο** ἦταν, ἅμα ἄκουσαν ἀπ' τὸν Ἄναστάνα Κύριο τό: «**Εἰρήνη ὑμῖν. Πηγαίνετε νὰ διδάξετε ὅλα τὰ ἔθνη βαπτίζοντάς τα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.**»

Ἄλλος λόγος σπουδαῖος, ποὺ ἀνάγκαζε τοὺς πρῶτους Χριστιανούς, ποὺ ἐνοιῶταν θαθεῖά, πῶς ἦταν παιδιὰ τοῦ ἴδιου Πανάγαθου Πατέρα, νὰ κάνουν κοινὲς προσευχές, ἦταν καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ γίνεταί τὸ μυστήριον τῆς **Θείας Εὐχαριστίας**—τὸ μυστήριον, ποὺ εἶναι τὸ κέντρο τῆς λατρείας—τὸ κήρυγμα κι ἄλλα μυστήρια ἀκόμη πράγματα, ποὺ σ' ἀνοιχτοὺς χώρους καὶ μεμονωμένα δὲ μποροῦν νὰ νοηθοῦν.

Πιστοὶ στὰ παραδείγματα αὐτὰ οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ, προσεύχονταν σὲ ἰδιωτικὲς κατοικίες, στὶς ὁποῖες ἔκαναν κάθε ἀναγκαίαν διαρρύθμιση· ἔπειτα χρησιμοποίησαν τὶς ἐθνικὲς ἐκκλησίες, ποὺ τὶς ἐστόλισαν με εἰκόνες κι ἄλλαξαν τὴν εἴσοδόν τους καὶ τὴν τοποθέτησαν Δυτικὰ, ἀπ' Ἀνατολικὰ, ποὺ ἦταν πρὶν (γιὰ νὰ βλέπουν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι πρὸς Ἀ, ἀπ' ὅπου φάνηκε τὸ Φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ).

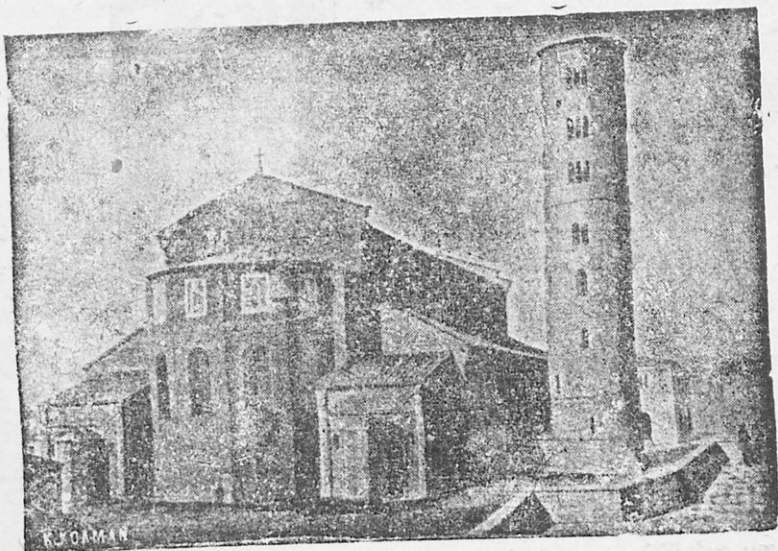
Ἐργότερα ἄρχισαν καὶ οἱ Χριστιανοὶ νὰ χτίζουσι οἰκοδομὰς, ἐπίτηδες γιὰ τὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ. Στὶς οἰκοδομὰς αὐτὰς ἐφρόντιζαν νὰ δύνουν σχῆμα καὶ ὄγκο σοβαρὸ καὶ μεγαλοπρεπῆ· ἐφρόντιζαν νὰ τὶς καλλωπίζουσι καὶ νὰ τὶς στολίζουσι μὲ κάθε πρᾶμα, ποῦ θὰ μπορούσε νὰ χῆ ἐπιβολὴ καὶ νὰ τοῖς ἐμπνέῃ σεβασμὸν. Κάθε τέτοιο χτίριον τὸ ὠνόμαζαν **Ναὸ ἢ Ἐκκλησίαν ἢ Οἶκον Θεοῦ.**

Ἡ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ἢ ΝΑΟΣ

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, ποῦ δόθηκε ἐλευθερία στοὺς Χριστιανοὺς νὰ κἀν οὐκ ἐλεύθερα τὶς θρησκευτικὰς τελετὰς (Μέγας Κωνσταντῖνος καὶ διάδοχοί του) ἀπὸ τότε ἄρχισαν νὰ χτίζουσι **Ναοὺς** μὲ σχέδια ἀξιόλογα. Μὲ τὸν καιρὸ ἐπικρατήσαν ὠρισμένα σχέδια καὶ ἐπιβλήθησαν γιὰ σπουδαῖα καὶ ἀναγνωρισμένα. Ἐμμορφώθη, καθὼς λέμε, **ρυθμὸς.**

Ρυθμοὶ τέτοιοι, ποῦ ἐπικρατοῦν ἀκόμη, εἶναι:

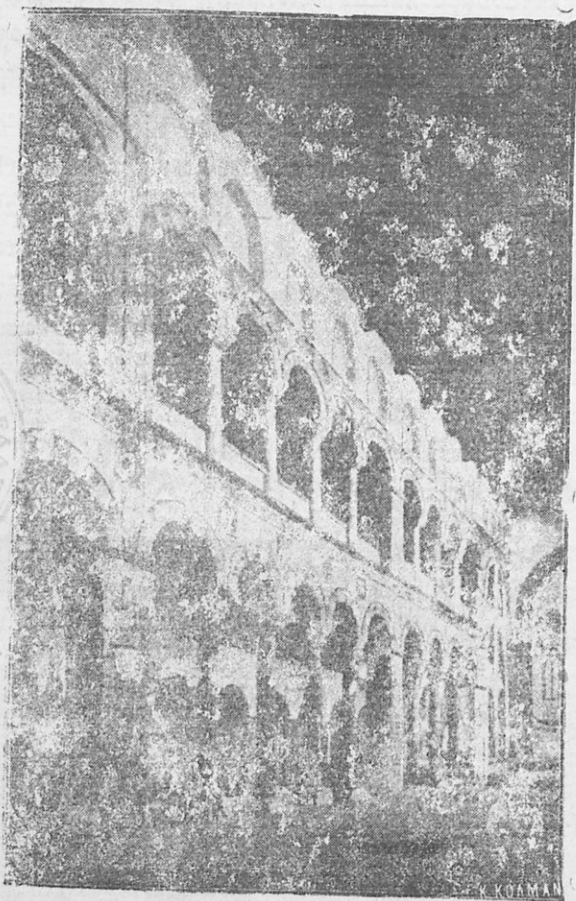
α) **Ρυθμὸς Βασιλικῆς:** Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, (4ος αἰὼν-

Ρυθμοῦ Βασιλικῆς—Ναὸς Ἁγ. Βιταλίου (Ρεβέννα—Ἰταλίας).

νας) καθὼς εἶδαμε, ἔχτισε πολλοὺς καὶ σπουδαίους Ναοὺς τῆς Χριστιανικῆς. Ἡ ἀνακάλυψις αὐτοῦ ἐγένετο ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

στανικῆς λατρείας ἔχτισε τὸ ἀθάνατο καλλιτέγνημα τοῦ Ναοῦ τῆς
"Ἀγίας Σοφίας, τὸ καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ ἄλλους μικρό-

Ρ. Θμοῦ Βασιλικῆ:

Τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου [Θεσσαλονίκης]

τερους στὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ καὶ τῆς Ἀναστάσεως στὴν Ἱε-
ρουσαλὴμ καὶ ἄλλους μικρότερους σ' ἔλα τὸ Κράτος. Σχέδια, πρὸ ἔπ.

κρατούσε ήταν: **μακρὸν τετράγωνο χτίριο μὲ στέγη ξύλινη, ποὺ σχημάτιζε στοῦς κι ἐστηριζόταν σὲ σειρὰ ἀπὸ κολῶνες.** Οἱ κολῶνες αὐτὲς ἐχώριζαν τὸ οἰκοδόμημα σὲ τρία ἢ πέντε μέρη ἡμικυκλικά, διαφορετικὰ στὸ μέγεθος, ποὺ συνέχονταν ἐλεύθερα.

Στὴ Ρώμη κάθε τέτοιου ρυθμοῦ ἐκκλησιά ἐλεγόταν **βασιλική.** Ἀργότερα στὴ στέγη πρόσθεσαν καὶ τροῦλλο (κουμπέ) (1). Κι σήμερα λέμε ἓνα ναό, χτισμένο σύμφωνα ἢ ἀνάλογα μ' αὐτὸ τὸ πρότυπο (τετράγωνο-στέγη ξύλινη-στοῦς-κολῶνες) πῶς εἶναι **ρυθμοῦ βασιλικῆς** (2).

β'. Ρυθμὸς Βυζαντινός: Ἀργότερα στὰ χρόνια τοῦ Ἰουστινιανοῦ (6ος αἰώνας) ἄρχισε νὰ γίνεται χρῆση ἄλλου ρυθμοῦ. Στὶς ἐκκλησίες, ποὺ χτίστηκαν μ' αὐτὸ τὸ ρυθμὸ, **ξεχωρίζει καθαρὰ τὸ σχέδιο Σταυροῦ· ἔχουν τροῦλλο· ἡ στέγη γίνεται μὲ θόλους κυλινδρικούς· κι ὅλη ἡ οἰκοδομὴ στηρίζεται σὲ τέσσερες ἢ σὲ δυὸ μόνο κολῶνες.**

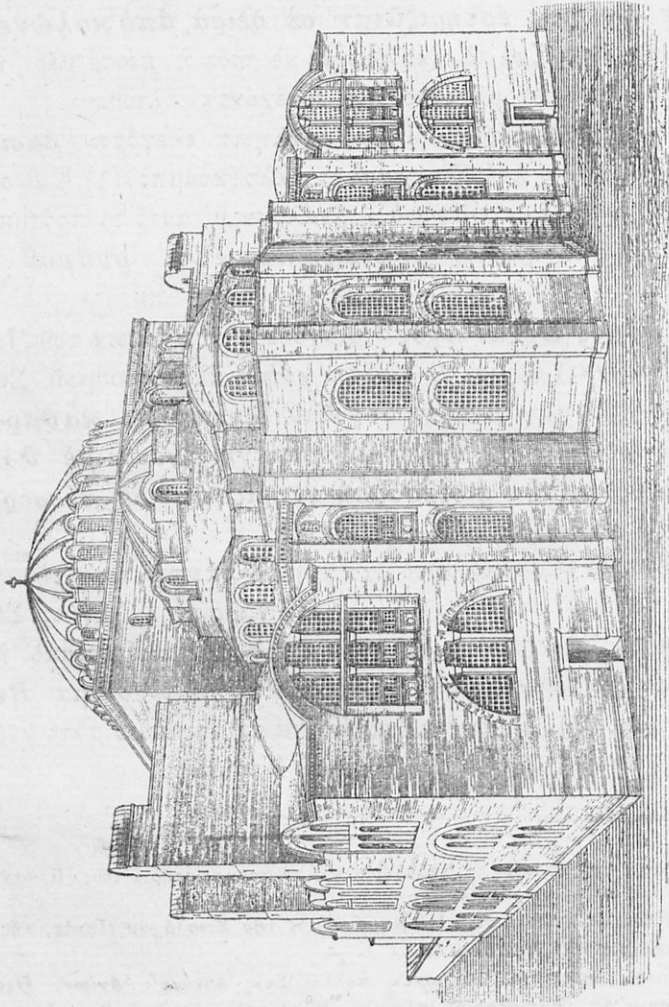
Σύμφωνα μὲ τὸ ρυθμὸ αὐτὸ χτίστηκε—ἔπειτα ἀπ' τὴν καταστροφή του κατὰ τὴ στάση τοῦ Νίκα—ὁ Ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ἐπικράτησε, γιὰ πολὺ καιρὸ στὸ Βυζαντιακὸ ἢ Βυζαντινὸ Κράτος κι' ἔμεινε στὴν ἀρχιτεκτονικὴ μὲ τ' ὄνομα **Βυζαντινὸς ρυθμὸς.** (3). Σύμφωνα ἢ ἀνάλογα μὲ τὸ ρυθμὸ αὐτὸ χτίζονται καὶ στὴν ἐποχὴ μας οἱ Χριστιανικοὶ Ναοί.

---

(1) Στὴ Ρώμη ἔτσι ἔχτιζαν τὰ δικαστήρια καὶ τὰ χρηματιστήριά τους. Πρῶτα πρῶτα χτίστηκε τροῦλλος στὴν Ἁγία Σοφία.

(2) Ρυθμοῦ βασιλικῆς εἶναι: στὴς Ἀθήνας ὁ Ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ἡ ἐκκλησία τῶν Καθολικῶν.

(3) Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ ναοὶ σφῶνται πολλοί: Στὴς Ἀθήνας: Ἁγίων Θεοδώρων—Καπνικαρέας—Ἁγ. Ἐλευθερίου (πλατεῖα Μητροπόλεως). Στὴ Θεσσαλονικὴ: Ἁγ. Γεωργίου. Κι σ' ἄλλα μέρη: Δαφνίου—Ὀσίου Λευκά (Βοιωτίας) κ. α.

Βαζαιτιῶν Ρ, θ μ, ὄ. — Ἡ Ἁγία Σοφία — Κων|πόλεως.

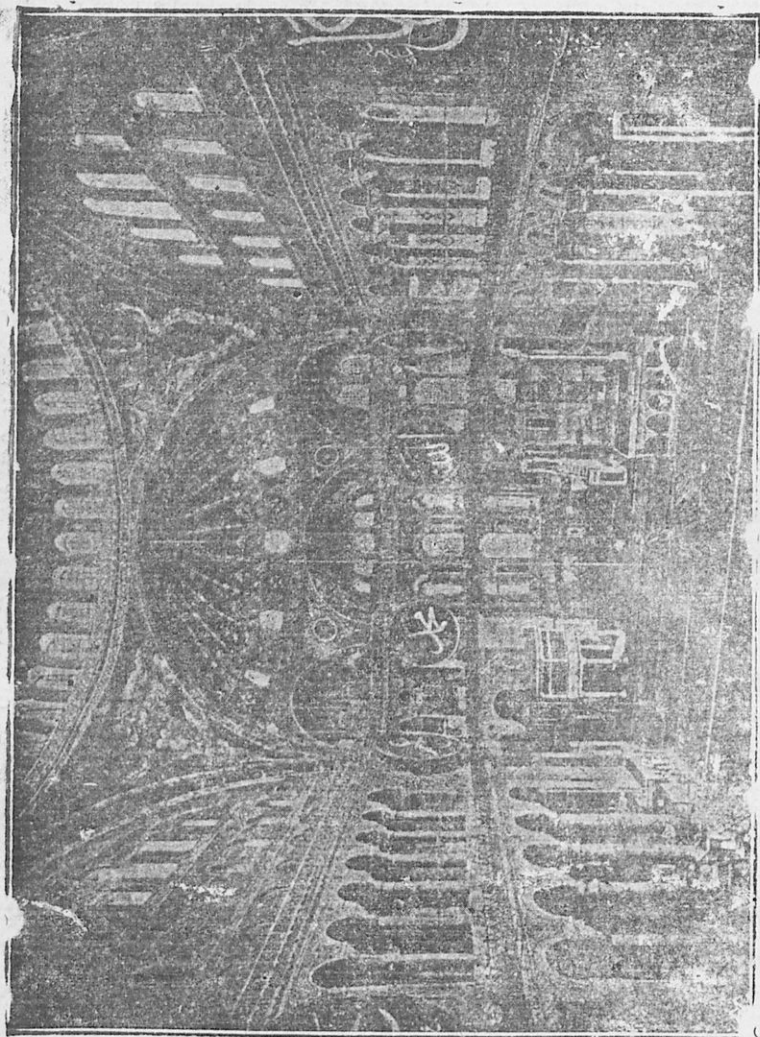

Βυζαντινὸν Ροθμὸν. — Ἅγιοι Ἀπόστολοι — Κων/πόλεως.

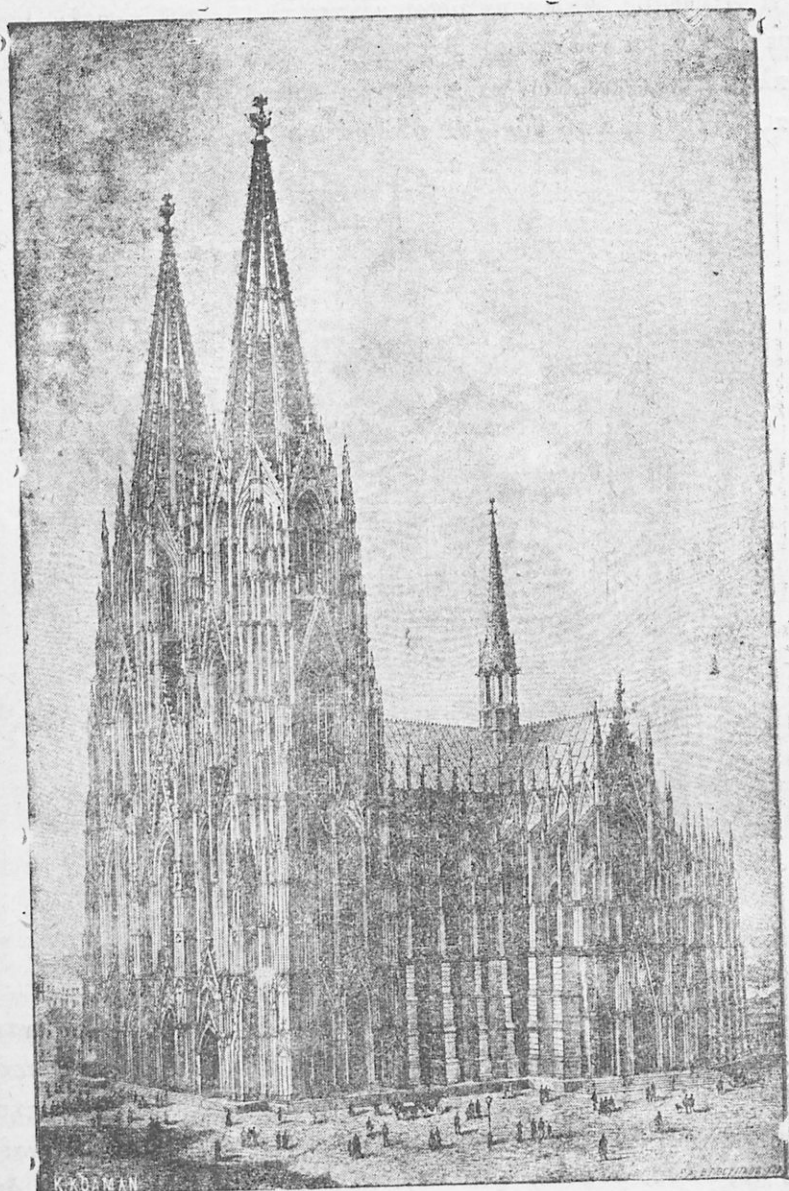
γ'. Γοτθικὸς ρυθμὸς: Ἀπ' τὸ 10^ο αἰῶνα, ἐπὶ τὴν Δύση καὶ πρὸ πάντων ἐπὶ τὴν Γαλλίαν καὶ ἐπὶ τὴν Γερμανίαν, ἄρχισε νὰ γίνεταί σπουδαία τροποποίησις, τοὺς ρυθμοὺς, ποὺ ἐπικρατοῦσαν ὡς τότε. Μὲ τὶς τροποποιήσεις ποὺ γίνηκαν, διαμορφώθηκε νέος ρυθμὸς: **σχήματα τρίγωνα ἀντικατάστησαν γενικὰ τὰ ἡμικύκλια καὶ τὶς στοές καὶ κωδωνοσιὰς ἢ πύργοι ὑψώθησαν ἐπὶ τὰ πλευρὰ τῆς εἰσόδου.** Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ἐπικρατεῖ ἐπὶ τὴν Δύσην καὶ ὀνομάζεται: **Γοτθικὸς ρυθμὸς**, μὲ γενικὸν γνώρισμα τὸ **τρίγωνον σχῆμα**, σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκοδομῆς (1).

(1) Νὰς τῆτου ρυθμοῦ εἶναι ἡ Ἁγγλικὴ ἢ Ἑκκλησίαν τῶν Ἀθηναίων (ὁδὸς Φιλελλήνων).

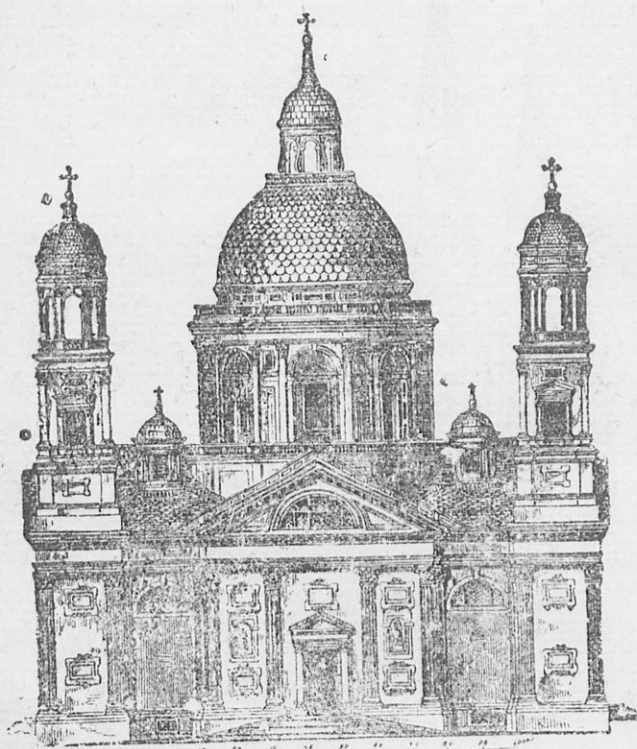

Ἡ Ἁγία Σοφία—ἑσπεριῶν

Γοτθικού Ρυθμού.—Καθεδρικός ναός στην Κολωνία (Πρωσσίας).

δ'. Ρυθμός Ἀναγεννήσεως: Κατὰ τὸ 15ο αἰῶνα, στὴν Ἰταλία ἄρχισε νὰ γίνεταί νέα τροποποίηση στὴ γενικὴ ἀρχιτεκτονικὴ. Πρῶτα τὰ παλάτια τῶν βασιλέων καὶ οἱ πύργοι τῶν εὐγενῶν ἄρχισαν νὰ χτίζονται σὲ ρυθμό, ποὺ ἔδειχνε ὀλοφάνερη προσπάθεια νὰ ἐνώ-

Ρυθμοῦ Ἀναγεννήσεως.—Ἐκκλησία στὴ Γένοβα.

ση καὶ νὰ συγχωνέψῃ τὸν Ἀρχαῖκὸ ρυθμὸ μὲ τὸ Βυζαντινόν. Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ὠνομάσθηκε *Ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως* διαδόθηκε στὴ Γαλλία, Γερμανία, Ὀλλανδία, Ἀγγλία καὶ ἐπικράτησε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχιτεκτονικὴ. Γενικὸ τοῦ γνῶρισμα εἶναι :
"Ὅγκος μεγάλος, στοὺς γύρω στὴν αὐλή, πολλὰ παράθυρα δι-

πλαῖ, σὲ δύο ἢ τρεῖς σειρὲς μὲ ἴσους ἀποστάσεις, καὶ ἐξωτερικὸ ἐπιβλητικὸ, μὲ πολλὰς διακοσμῆσεις.

Ρυθμοῦ Ἀναγεννήσεως — Ἅγιος Πέτρος (Ρώμη)

Οἱ Ναοὶ τῶν διαφόρων ρυθμῶν ἔχουν καὶ διαφορετικὴ διαίρεση·
I. Τὰ μέρη τοῦ Ναοῦ μὰ σ' ὅλους τοὺς ρυθμοὺς ξεχωρίζουν εὐκολὰ
καὶ ἡ χρησιμοποίη- τρία κύρια τμήματα ἢ διαμερίσματα.
σὴ τους.

Πρῶτο: τὸ μέρος, πού μένουν οἱ ἱερεῖς·

Δεύτερο: τὸ μέρος, πού μένει ὁ λαός·

Καὶ τρίτο: τὸ μέρος, πού εἶναι ἀμέσως ἔπειτα ἀπ' τὴν εἴσοδο·

Τὸ πρῶτο μέρος λέγεται καὶ **Ἱερὸ ἢ "Ἁγιο Βῆμα"** τὸ δεύτερο **κυρίως Ναός**· καὶ τὸ τρίτο **Πρόναος**.

Ἱερὸ: εἶναι τὸ διαμέρισμα τοῦ Ναοῦ, πού πιάνει ὅλο τὸν Ἀνατολικό του χώρο· ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο, χωρίζεται ἀπ' τὸν **Κυρίως Ναὸ** μὲ τὸ **Εἰκονοστάσιο**, καὶ συγκοινωνεῖ μ' αὐτὸν μὲ τρεῖς πύλες. Ἡ μεσαία εἶναι πρὸς μεγάλη καὶ πρὸς πολυτελέστερα κατασκευασμένη καὶ λέγεται **Ἐξαιία Πύλη**. Τὸ Ἱερὸ εἶναι τοποθετημένο λίγο ψηλότερα ἀπ' τὸν Κυρίως Ναὸ. Οἱ κληρικοὶ ἀνεβαίνουν στὸ Ἱερὸ μὲ 5—6 βάρθρα (σκαλοπάτια, πού εἶναι χτισμένα στὴ βάση καὶ σ' ὅλο τὸ πλάτος τοῦ εἰκονοστασίου· κι' ἐμπρὸς στὴν Ὁραία Πύλη σχηματίζουν γιὰ ἡμικυκλικὴ προέκταση, τὴ **σολεύα**).

Στὸ Ἱερὸ μένουσιν τὴν περισσότερην ὥρα οἱ κληρικοὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς λειτουργίας.

Τ' ἄλλα δυὸ μέρη τοῦ Ναοῦ εἶναι χαμηλότερα, στὸ ἴδιο ἐπίπεδο καὶ ἐκεῖ μένει ὁ λαός.

Τώρα θὰ ἐξετάσουμε τὸ κάθε τι, πού θρῖσκεται σὲ καθένα ἀπ' τὰ μέρη τοῦ Ναοῦ, καθὼς καὶ τὸ τι χρειάζεται.

1 ΤΙ ΥΠΑΡΧΕΙ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΙΕΡΟ

α'. **Ἡ Ἁγία Τράπεζα:** Στὸ μέσο τοῦ Ἱεροῦ εἶναι χτισμένος ἓνας στύλος, ἢ καὶ τέσσεροι, καὶ ἐπάνω τους στηρίζεται μιὰ πλάκα πέτρινη ἢ μαρμαρίνη ἢ χρυσοῦ, τετράγωνη ἢ παραλληλεπίπεδη. Ἐπάνω στὴν Ἁγία Τράπεζα εἶναι τὸ **Ἱερὸ Εὐαγγέλιο**, τὸ **Ἀροφόριο** καὶ τὸ **Ἀντιμήνσιο**.

Σημασία: **Ὁ στύλος** λέγεται καὶ **κάλαμος**. Παρασταίνει συμβολικὰ τὸ Χριστό, **θεμελιωτὴ καὶ ἰδρυτὴ** τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Οἱ τέσσεροι στύλοι παρασταίνουν συμβολικὰ τοὺς τέσσαρες Εὐαγγελιστάς. Στὴν κορυφὴ τοῦ κεντρικοῦ στύλου, ἢ ἐνδὸς ἀπ' τοὺς τέσσερες, τοποθετεῖται κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ, σὲ θέσιν ἀσφαλισμένη, ἓνα μικρὸ ἀργυρὸ κουτάκι μὲ λείψανα Ἁγίων καὶ Μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας, πού δηλώνουν συμβολικὰ, πῶς ἐπάνω σ' αὐτὰ στηρί-

χτηκε ὁ Χριστιανισμὸς καὶ μὲ τὴ θυσία ἐκείνων ἐξαπλώθηκε στὴν Οἰκουμένη.

Στὴν Ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα ἔχει κι ἄλλες ὀνομασίες (**θυσιαστήριο—μυστικὴ Τράπεζα—μνήμα Χριστοῦ** κ. α.) καὶ παρασταίνεται συμβολικὰ τὴν Τράπεζα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου· σ' αὐτὴν ἐπάνω γίνεται τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Ἡ Ἁγία Τράπεζα σκεπάζεται, ἀπ' τὴ στιγμὴ τῶν ἐγκαινίων, μὲ **ιερὰ ἄμφια** ('), ποὺ θυμίζουσι τὴν καθαρὰ συνδόνη τοῦ Ἰωσήφ, **τὸ σάβανο τοῦ Χριστοῦ**.

Τὸ **Ἱερὸ Εὐγγέλιο** : εἶναι ἡ ζωντανὴ διδασκαλία τῆς Ἀθάνατης Θρησκείας τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ **Ἄρτοφόριον** : εἶναι θήκη, ποὺ φέρει (ἔχει — φυλάει) **Ἄρτο**. Ὁ Ἄρτος αὐτὸς ἀγιάζεται τὴ Μεγάλῃ Πέμπτῃ καὶ τοποθετεῖται στὸ Ἄρτοφόριον, γιὰ νὰ χρησιμεύῃ, ἅμα εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἀμέσως τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, δίχως νὰ γίνῃ δολόκληρη ἢ λειτουργία. (ἔκτακτες ἐπικίνδυνες ἀρρώστειες—ἄφροντοι θάνατοι—σοβαροὶ τραυματισμοὶ κ. ἄ.)

Τὸ **Ἀντιμήνσιο** : εἶναι ὕψασμα τετραγωνικόν. Ἐπάνω του εἶναι ζωγραφισμένη ἡ Ταφὴ τοῦ Χριστοῦ· στὶς γωνιῆς εἶναι ζωγραφισμένες εἰκόνες ἀπ' τὰ μαρτύρια τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀγίων ἢ εἶναι ραμμένες λείψανα τῶν ἁγίων. Ἀγιάζεται κατὰ τὰ ἐγκαινία τοῦ Ναοῦ. Ἐπάνω σ' αὐτὸ τοποθετεῖται τὸ Ἱερὸ Εὐαγγέλιον. Ἀκόμη χρησιμεύει καὶ γιὰ νὰ γίνονται λειτουργίες σὲ ἐκκλησίες, ποὺ δὲν ἔχουσι γίνεαι ἐγκαινία, σὲ πλοῖα, σὲ στρατόπεδα, στὸ ὑπαιθρο γενικὰ, ποὺ φυσικὰ δὲ ὑπάρχει Ἁγία Τράπεζα.

β'. Ἡ **προσκομιδὴ** ἢ πρόθεσις ἢ παρατραπέζιον : Ἀριστερὰ στὴν Ἁγία Τράπεζα εἶναι ἓνα μικρὸν τραπέζιον (παρατραπέζιον) σχεδὸν πάντοτε χτιστὸ στὸ τοῖχο. Ἐκεῖ ἐμπρὸς-κομίζονται (προσκομίζονται-

(1) = Ἁγία φορέματα, «κατασάρκια» στὴν ἐκκλ. γλῶσσα.

Χ. Δημητριάδοπούλου «**Δειτουργιᾶ**» — ἐκδ. Β'.

προσφέρονται-προσκομιδή), ὁ Ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, τὰ **Ἁγία καὶ τίμια Δῶρα**, πού θά χρειαστοῦν γιὰ τὴ Θεία Εὐχαριστία. Ἐκεῖ ἐμπρὸς τὰ **θέτου**ν (πρόθεσις) οἱ ἱερεῖς καὶ τὰ εὐλογοῦν, κι' ἔπειτα τὰ μεταφέρουν στὴν Ἁγία Τράπεζα, κατὰ τὴ Μεγάλη εἴσοδο, καθὼς θά ἴδουμε πιὸ κάτω.

γ'. **Σκευοφυλάκιον**: Δεξιὰ στὴν Ἁγία Τράπεζα εἶναι τὸ Σκευοφυλάκιο, μιὰ μεγάλη ντουλάπα, στὴν ὁποία ἀσφαλιζοῦνται τὰ **ιερὰ σκευή**, τὰ **ιερὰ ἄμφια**, τὰ **βιβλία τῆς λειτουργίας** κι ἄλλα πράγματα ἁγίας.

δ'. **Τὸ Σύνθρονον** : Στὴ Μητρόπολη τῶν Ἀθηνῶν καὶ σ' ἄλλες μεγάλες Ἐκκλησίες, πίσω ἀπ'τὴν Ἁγία Τράπεζα, εἶναι τοποθετημένοι, μαζὶ καὶ στὴ σειρά, θρόνοι μαρμάρινοι ἢ ξύλινοι (σύνθρονον = θρόνοι μαζι) γιὰ νὰ κάθωνται οἱ Μητροπολίτες τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἅμα τυχαίη νὰ λαβαίνουν μέρος στὴ λειτουργία (ἐπίσημες τελετὲς ἢ ἄλλες ἐπίσημες περιστάσεις),

2 ΤΙ ΓΗΡΑΧΕΙ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΥΡΙΩΣ ΝΑΟ

α'. **Ὁ Ἄμβων** : Ἀπ' τὸν Ἄμβωνα, πού εἶναι μιὰ ἐξέδρα στεφρωμένη σὲ μιὰ κολῶνα βορεινὴ ἢ στὴ βορεινὴ πλευρὰ τοῦ Ναοῦ, λέει ὁ Διακὸς τὸ Εὐαγγέλιο· ἀπ' ἐκεῖ κληρικοὶ ἢ λαϊκοὶ κάνουν τὸ Θεῖο κήρυγμα.

β'. **Ὁ Δεσποτικὸς θρόνος** : Στὴν Ν. πλευρὰ τῆς ἐκκλησίας, κι ἀκριβῶς ἀπέναντι στὸν Ἄμβωνα, καὶ πλησιέστερα στὸ δεξιὸ ἀναλόγιο, εἶναι τοποθετημένος θρόνος μαρμάρινος ἢ ἀπὸ σκαλιστὸ ξύλο, πού στέκεται ὁ Μητροπολίτης (ὁ Δεσπότης), ἅμα ἱερουργῆ.

γ'. **Τὰ ἀναλόγια** : εἶναι τραπεζάκια περιστροφικά, πάνω στὰ ὅποια ἀπλώνουν οἱ φάλτες τὰ βιβλία τους.

δ'. **Τὰ στασίδια** : ξύλινες θέσεις γιὰ τοὺς ἐκκλησιαζόμενους.

ε'. **Ὁ γυναικωνίτης** : ἐξέδρα στὸ μέσο τοῦ ὕψους τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς κι ὀλίγου μέρους τῆς Β. καὶ Ν., ἀπ' ὅπου (σύμφωνα μὲ πα-

λαιότατο ἔθιμο καὶ γιὰ οἰκονομία χώρου) παρακολουθοῦν οἱ γυναῖκες τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ.

3. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΠΡΟΝΑΟΣ

Οἱ περισσότερες Ἐκκλησίες σήμερα δὲν ἔχουν πρόναο. Μερικὲς ἔχουν χῶρο, ποῦ λέγεται **Πρόπυλο**, **Προπύλαια**, ἢ **Νάρθηκας*** χῶρο δηλαδή, στὴ Δ, πλευρὰ κι' ἔμπρὸς ἀπ' τὶς τρεῖς εἰσόδους τοῦ Ναοῦ (1). Σώζονται ὅμως ἀρχαῖοι ναοί, ποῦ διακρίνεται εὐκολὰ ὁ **Πρόναος**. (2). Ἐκεῖ σὲ παλαιότερη ἐποχὴ ἔμεναν οἱ **κατηχούμενοι** Χριστιανοί, γιὰ τοὺς ὁποίους θὰ μιλήσουμε πιὸ κάτω.

Στὸ Νάρθηκα, κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες τοῦ Χριστιανισμοῦ ἦταν ἔδραση, ποῦ οἱ Χριστιανοὶ ἔπλυναν τὰ χέρια τους γιὰ νὰ περάσουν στὴν Ἐκκλησία, δηλώνοντας μ' αὐτό, πὼς προσέρχονταν μετανοημένοι καὶ μὲ ψυχὴ καθαρισμένη. Αὐτὸ οὐστταίε καὶ ἡ περίφημη ἐπιγραφή, ποῦ ἦταν στὴν κρήνη τοῦ Νάρθηκα τῆς Ἁγιά-Σοφίας

ΝΙΨΘΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΨΙΝ

καὶ μπορούσε νὰ διαβαστῆ κι ἀπ' τὸ τέλος, δίχως ν' ἀλλάξῃ οὔτε ἡ ὀρθογραφία, οὔτε ἡ ἔννοια.

Σὲ κάθε ἐκκλησία ὑπάρχουν κι ὄργανα ἢ **Ἱερὰ Σκεύη**, ποῦ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν τέλεση τῶν μυστηρίων καὶ κάθε ἄλλης ἱεροτελεστίας.

III. Ἱερὰ Σκεύη

Πιὸ σπουδαῖα εἶναι τὰ ἱερὰ σκεύη, ποῦ χρησιμεύουν **γιὰ τὴν Θεία Εὐχαριστία**· αὐτὰ εἶναι:

α' **Ὁ Ἅγιος Δίσκος**: παρασταίνει συμβολικὰ τὴν φάτνη τῆς Βη-θλεέμ, ποῦ τοποθετήθηκε τὸ **Θεῖο Βρέφος**, κι ἔχει τὸν Ἅγιο Ἄρτο, γιὰ ἀνάμνηση τοῦ Ἄρτου, ποῦ μοίρασε ὁ Κύριος κατὰ τὸ Μυστικὸ

[1] (1) Προπύλαια Ναῶν στὴς Ἀθήνας: **Μητροπόλις**—Ἁγία **Εἰρήνη**—Χρυσοσπηλιώ-**τισσα**—Ἅγιος **Διονύσιος**—Ἅγιος **Παῦλος**—Ἅγιος **Νικόλαος**.

(2) Οἱ ναοὶ τοῦ Βυζαντινοῦ Ρυθμοῦ στὴς Ἀθήνας ἔχουν Πρόναο.

Δείπνο στους μαθητές του λέγοντας: *Λάβετε φάγετε· αὐτὸ εἶναι τὸ Σῶμα μου, ποὺ θυσιάζεται γιὰ τὶς ἁμαρτίες τοῦ Κόσμου.*

β'. *Τὸ "Ἅγιο Ποτήρι:* Δισκοπότηρο· εἶναι τὸ ἀρχαιότερο ἱερὸ σκεῦος, μὲ σχῆμα ἀρχαίου κρατήρα· ἔχει μέσα τὸν οἶνο, ποὺ θὰ χρειαστῆ γιὰ τὴν *"Ἁγία Μετάληψη*· παρασταίνει τὸ ποτήρι, ποὺ πρόσφερε ὁ Κύριος στους μαθητές του κατὰ τὸ Μυστικὸ Δείπνο λέγοντας: *Πίετε ἀπ' αὐτὸ ὅλοι· αὐτὸ εἶναι τὸ αἷμα μου, ποὺ χύνεται γιὰ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν.*

γ', *"Ἡ Λόγχη:* πολὺ μικρὸ μαχαιράκι σὲ σχῆμα λόγχης· ἡ λαβὴ της τελειώνει σὲ Σταυρό· μ' αὐτὴ κόβει ὁ λειτουργὸς τὸν ἄρτο στὴν προσκομιδῇ. Θυμίζει τὴ λόγχη, μὲ τὴν ὁποία ὁ στρατιώτης ἐκέντησε τὴν πλευρὰ τοῦ Κυρίου πάνω στὸ Σταυρό, γιὰ νὰ ἰδῆ ἂν ἦταν πεθαμένος.

δ'. *"Ὁ Ἀστερίσκος:* Μετάλλινος ἀστερίσκος σὲ σχῆμα Σταυροῦ· τοποθετεῖται πάνω στὸν *"Ἅγιο δίσκο*· ἀνασηκώνει καὶ κρατεῖ ψηλότερα τὸ κάλυμμα τοῦ δίσκου, γιὰ νὰ μὴν ἐγγίξῃ τὸν ἄρτο. Παρασταίνει τὸν Ἀστέρα, ποὺ ὠδήγησε στὴ φάτνη τοὺς Μάγους τῆς Ἀνατολῆς.

ε'. *"Ἡ Ἄη:* Ἄμα ὁ λειτουργὸς ἐτοιμάσῃ στὴν προσκομιδῇ τὰ *"Ἁγία Δῶρα ("Ἄρτο καὶ Οἶνο)* σκεπάζει τὸν *"Ἅγιο δίσκο* μὲ μικρὸ κάλυμμα· καὶ τὸ *"Ἅγιο ποτήρι* τὸ σκεπάζει ὁμοίᾳ μὲ ἄλλο κάλυμμα. Ἐπειτα καὶ τὰ δυὸ μαζὶ τὰ σκεπάζει μὲ ἄλλο μεγαλύτερο κάλυμμα, τὸν *"Ἀέρα*, ποὺ δηλώνει συμβολικὰ τὴν καθαρὰ σινδόνη τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ Κυρίου.

στ'. *Τὸ Ζέον:* Εἶναι ἓνα μικρὸ μεταλλικὸ κύπελλο, ποὺ χρησιμεύει γιὰ νὰ ζεσταίνουν καθαρὸ νερό· αὐτὸ θὰ τὸ χύσῃ ὁ ἱερέας στὸ *"Ἅγιο ποτήρι*, ἅμῃ θὰ ἐτοιμάσῃ τὴν *"Ἁγία Μετάληψη*, γι' ἀνάμνηση τοῦ νεροῦ, ποὺ χύθηκε ἀπ' τὴν πλευρὰ τοῦ Χριστοῦ, ἅμῃ τὴν ἐκέντησε ὁ στρατιώτης μὲ τὴ λόγχη. Ὁ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης λέει: *«ἔξηλθεν ἀμέσως αἷμα καὶ ὕδωρ».* (1)

(1) Βλ. Εὐαγγ. «κατὰ Ἰωάννην» ΙΘ'.—34.

ξ'. **Ἡ λαβίς** : Είναι μικρὸ κουταλάκι, ποὺ χρησιμεύει γιὰ τὴν Ἁγία Μετάδοσις· νὰ μεταδίνει ὁ λειτουργὸς στοὺς πιστοὺς τὴν Ἁγία Κοινωνία ἀπ' τὸ Ἅγιο Ποτήρι.

η'. **Ὁ Σπόγγος καὶ ἡ Μοῦσα** : ἕνας μικρὸς, κι ἄλλος πιὸ μεγαλύτερος σπόγγος, ποὺ χειάζονται γιὰ τὸ καθάρισμα τοῦ Ἁγίου Δίσκου καὶ τοῦ Ἁγίου Ποτηρίου.

Τὰ ἱερὰ σκεύη εἶναι μετάλλινα· στὶς μεγαλύτερες καὶ πλουσιώτερες ἐκκλησίες καὶ στὰ παλιὰ μοναστήρια εἶναι κι ἀσημένια ἢ δόλχυρα, μὲ σκαλισμένες εἰκόνες, μ' ἐπιγραφές, καὶ καμμιὰ φορὰ καὶ μὲ διαμάντια καὶ μαργαριτάρια.

Ἄλλα ἱερὰ σκεύη, ἀπαραίτητα σὲ κάθε ἐκκλησία, εἶναι :

α'. **Ἡ Κολυμβήθρα** : Χάλκινος λέβητας σὲ σχῆμα κρατήρα μὲ λαβές, καὶ στολισμένη μὲ σταυροὺς ἐπικολλημένους ἢ σκαλισμένους· χρησιμεύει γιὰ τὸ Μυστήριον τοῦ βαπτίσματος καὶ θυμίζει τὸν Ἰορδάνη, ποὺ βαπτίστηκε ὁ Κύριος, ἢ καὶ τὴν κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ, ποὺ θεραπεύονταν οἱ ἄρρωστοι.

β'. **Τὸ Μυροδοχεῖο** : Μικρὸ μετάλλινον δοχεῖο, ποὺ φυλάγεται τὸ Ἅγιο μύρο.

γ'. **Ὁ Ἄετός** : Εἶναι ἓνα τεμάχιο ὕφασματος σχήματος στρογγυλοῦ. Ἐπάνω σ' αὐτὸ εἶναι ζωγραφισμένη ἢ κεντημένη μιὰ πολιτεία κι ἀπ' ἐπάνω **ἀετός** μ' ἀνοιχτὲς φτεροῦγες. Στὸ ὕφασμα αὐτὸ (στὸν ἀετὸ) πατάει ὁ ἐπίσκοπος, ἅμα γίνεται ἡ χειροτονία του· κι ἀπ' ἐκεῖ ἀπαγγέλλει τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως. Ὁ ζωγραφισμένος ἀετὸς παρασταίνει τὸ νέο Ἀρχιερέα, ποὺ, γεμάτος ἀρετὲς καὶ μόρφωση, πετάει στὰ ὕψη, ἔχοντας τὴν ψυχὴν καὶ τὸ Νοῦ του ὕψωμένα στὸ Θεό, κι ἐπιτηρεῖ καὶ προσέχει ἀδιάκοπα τὴν ἐπισκοπὴν του, ποὺ τὴν εἰκονίζει ἡ ζωγραφισμένη πολιτεία.

δ'. **Ὁ Ἐπιτάφιος** : Ἦφασμα πολυτελείας σὲ σχῆμα ὀρθογώνιο, ἐπάνω στὸ ὁποῖο εἶναι ζωγραφισμένη ἢ κεντημένη ἢ χρυσοῦφασμένη

ή σκιηή τής Ταφής τοῦ Κυρίου ἀπ' τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸ Νικόδημο. Γύρω φαίνονται ὁ Ἰωάννης, ἡ Θεοτόκος καὶ Μυροφόροι, ποῦ θρηνοῦν. Χρησιμοποιεῖται στὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου Θρήνου καὶ γιὰ τὴν καταनुκτικὴ περιφορὰ τής ἐσπέρας τής Μεγάλης Παρασκευῆς. Ὑπάρχουν ἐπιτάφιοι μὲ σπάνια τέχνη καὶ μὲ πολλή ἀξία.

ε'. **Ἐξαπτέρυγα - ἱερῆς σημαῖες**: Εἶναι μετάλλιοι ἀχτινωτοὶ δίσκοι· πάνω σ' αὐτοὺς εἶναι χαραγμένες ἢ σκαλισμένες μορφὲς ἀγγέλων-**Σεραφεῖμ**-μ' ἀνοιχτὲς φτεροῦγες καὶ παρασταίνουσι τὴν προθυμία των Ἀγγέλλων, γιὰ νὰ ἐκτελέσουν τίς θεῖες ἐντολές· τὰ ἔξαπτέρυγα εἶναι στηριγμένα σὲ ψηλὰ κοντάρια καὶ προπορεύονται στίς πανηγυρικὲς τελετὲς τής ἐκκλησίας, σὰν σύμβολα θριάμβου τοποθετοῦνται στίς πλευρὰς τής Ἀγίας Τράπεζας, μὲ τὸν Τίμιον Σταυρὸ στὸ μέσο.

Οἱ ἱερῆς σημαῖες εἶναι ἀπὸ ὕφασμα μὲ ζωγραφισμένες ἢ κεντημένες διάφορες ἐκκλησιαστικὲς παραστάσεις (Ἀνάσταση—μαρτύρια Ἀγίων κ. ἄ.).

Ϛ'. **Τὸ θυμιατήριον**: Εἶναι σκεῦος μετάλλιο, συνήθως ἀσημένιο, σὲ σχῆμα κύπελλου, μὲ κάλυμμα κρεμασμένο ἀπ' ἀλυσιδες τοποθετοῦν σ' αὐτὸ κάρθουνα ἀναμμένα, καίνε λιβάνι καὶ θυμιάζουσι οἱ κληρικοὶ κατὰ τὴ λειτουργία τὰ ἅγια δῶρα, τίς ἅγιες εἰκόνες καὶ τοὺς πιστοὺς.

Οἱ Ἰουδαῖοι χρησιμοποιοῦσαν τὸ θυμιάμα στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ ἀπ' τὰ πρὸ παλιὰ χρόνια· ὁ Δαβὶδ στοὺς ψαλμοὺς του ἔλεγε: «**Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμιάμα ἐνώπιόν σου, Κύριε**». Ὁ Ζαχαρίας ἐθυμιάζε στὸ Ναὺ, ἅμα τοῦ ἀνάγγειλε ὁ ἄγγελος τὴ γέννηση τοῦ Ἰωάννη. Ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία παράλαβε τὴ χρῆσιν τοῦ θυμιάματος ἀπ' τὴν Ἰουδαϊκὴν. Οἱ Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου τοποθετοῦσαν ἰδιόχειρα τὸ θυμιάμα στὰ θυμιατήρια.

γ'. **Τὸ Δίπτυχο**: Εἶναι δύο χάρτινοι ἢ ξύλινοι πίνακες, ποῦ συνδέονται στὰ ἄκρα σὲ σχῆμα βιβλίου. Μένει πάντα στὴν **προσκομιδὴ**· εἶναι χωρισμένο σὲ στήλες, μὲ κοσμήματα, σκαλισμένα ἢ ζωγρα-

φισμένα· στις στήλες αὐτὲς γράφονται τὰ ὀνόματα νεκρῶν ἢ ζώντων, ποὺ θὰ μνημονεύῃ ὁ λειτουργὸς στὴν ὥρα τοῦ Ἀγιασμοῦ, τῶν Τιμίων Δώρων.

Εἰκόνες : Καθὼς στὶς κατοικίες μας ἔχουμε τὶς εἰκόνες τῶν γονέων

IV. Εἰκόνες· Κοσμήματα· Σύμβολα· Φωτισμοὺς· Κώδωνες.

καὶ τῶν ἀδελφῶν μας, καὶ τῶν φιλικῶν προσώπων ἢ ἀνθρώπων, ποὺ τοὺς χρεωστοῦμε ὑποχρέωση κι εὐγνωμοσύνη, ὅμοια καὶ στοὺς Ναοὺς κάνουμε ἐπιβλητικὴ διακόσμηση μὲ εἰκόνες καὶ σκηνές ἀπ' τὴν Παλαιὰ κι ἀπ' τὴν Καινὴ Διαθήκη.

Στοὺς Ναοὺς ἔχουμε καὶ τιμοῦμε τὶς εἰκόνες τοῦ **Χριστοῦ**, τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρα μας, τοῦ **τιμίου του Σταυροῦ**, τῆς **Παναγίας Μητέρας του**, **τῶν Ἀγίων**, ποὺ ὑπόφεραν ἀγόγγυστα διωγμοὺς καὶ μαρτύρια γιὰ τὴν διάδοση τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἡ τιμὴ, ποὺ ἀποδίνουμε στὶς εἰκόνες τῶν Ἀγίων καὶ τῶν Μαρτύρων, ἐμάθαμε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, πὼς πρέπει νὰ ναι **τιμὴ, ἀπὸ θαυμασμό καὶ σεβασμό, κι ὄχι λατρεία. Λατρεία μόνο στὸ Θεὸ ἀρμόζει!** Πρέπει, βλέποντας τὶς μορφές τῶν Ἀγίων, νὰ μεταφερώμαστε νοερά στὴν ἐποχὴ τους, στοὺς ἀγῶνες τους, στὰ μαρτύριά τους ! ν' ἀναλογιζώμαστε, πὼς μὲ τὰ μαρτύριά τους ἀπόχτησαν **τὸ στέφανο τῆς δόξης** καὶ νὰ προσπαθοῦμε νὰ ζήσουμε τὴν ἠθικὴ ζωὴ τους, σκορπίζοντας ἀδιάκοπα τὴν καλωσύνη γύρω μας.

Κοσμήματα—Σύμβολα: Στὶς εἰκόνες ἢ στοὺς τοίχους τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι ζωγραφισμένα κι ἄλλα σύμβολα, ποὺ ὅλα κοσμοῦν τὴν Ἐκκλησία καὶ κάνουν τὸ θεῖο ἐκεῖνο περιβάλλον **κατανυκτικὸ** κι **ἐπιβλητικὸ**.

Μερικὲς ἀπ' τὶς συμβολικὲς αὐτὲς παραστάσεις εἶναι :

α'. **A—Ω** = Ὁ Θεὸς εἶναι ἀρχὴ καὶ τέλος τοῦ Κόσμου.

β'. **X** = Χριστὸς

γ'. **✠** = Χριστὸς

δ'. X = Ἰησοῦς Χριστός

ε'. IHC = Ἰησοῦς

στ'. — = Τὸ ἱερώτερο καὶ πανσεβάσμιον Σύμβολο τοῦ Χριστιανισμοῦ, στὸ ὁποῖο ὑψώθηκε τὸ Ἄχραντο Σῶμα τοῦ Κυρίου, γὰρ τὴν ὀριστικὴ ἀπολύτρωση τοῦ κόσμου ἀπ' τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας.

Μερικὲς ἀπ' τὶς εἰκόνες ἢ σχεδιάσματα μὲ συμβολικὴ ἔννοια εἶναι:

Ποιμὴν—πρόβατα = ὁ Χριστός, ὁ καλὸς ὁδηγὸς τοῦ Κόσμου.

ἀμνὸς = ὁ ἀναμάρτητος Χριστός, ποὺ θυσιάστηκε, σὰν ἄκακο ἀρνάκι.

ψάρι = (Ἰχθύς. Τὰ γράμματα σημαίνουν Ἰησοῦς—Χριστός—Θεοῦ—Υἱὸς—Σωτήρ : ΙΧΘΥΣ).

περιστερὰ = Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ποῦ, σὰν περιστερὰ, φανερώθηκε στὴ Βάπτισις τοῦ Κυρίου.

ἄγκυρα = σημεῖο πίστεως καὶ ἐλπίδας στὸ Θεό.

κλάδος ἐλιάς = σύμβολο χαρᾶς καὶ εἰρήνης (χαρὰ τοῦ Νῶε ἀπὸ τὸν κλάδο τῆς ἐλιάς, ποὺ ἔφερε ἢ περιστερὰ).

κρίνος = σύμβολο ἀγνότητος· (Μὲ κρίνο εἰκονίζεται ὁ Ἅγγελος στὸν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου).

φοίνικες = σημεῖο νίκης τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μὲ θαῖα (κλάδους) φοινίκων στὰ χέρια ἔφαλλαν οἱ πιστοὶ τὸ: «**Ὡσαννὰ Εὐλογημένος ὁ Ἐρχόμενος**».

λύρα = σύμβολο πνευματικῆς χαρᾶς καὶ Χριστιανικῆς εὐτυχίας.

πλοῖο = σύμβολο τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ.

ταῶς = (παγῶνι) σύμβολο αἰωνιότητος τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας.
κ. ἄ.

Φωτισμός : Στὰ εἰκονοστάσια τῶν σπιτιῶν μας ἀνάβουμε καν-

δήλια, για δείγμα **Τιμῆς και Σεβασμοῦ**. Καί σ' ὅλες τίς Ἐκκλη-
σίες καίμε **κανδήλια, πολύφωτα, πολυελαίους και λαμπάδες**, πού
τίς κρατᾶμε στό χέριο ἢ τίς τοποθετοῦμε σέ **κηροπήγια (μανουάλια)**.

Μέσα στό Ἱερό καίει ἀδιάκοπα ἓνα κανδήλι, τὸ **Ἀκοίμητο Φῶς**,
πού δηλώνει συμβολικά τὸ **Θεῖο Φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ**· τὸ φῶς,
πού φωτίζει κι ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στό δρόμο τῆς Ἀρετῆς. Ἄμα
ἱερουργῆ Ἀρχιερέας κρατάει **Δικηροτρίκηρα**, μὲ τὰ ὁποῖα εὐλογεῖ
τὸ λαό. Τὰ δικηροτρίκηρα εἶναι δυὸ κηροπήγια, ἓνα μὲ δυὸ κηριά, κι
ἄλλο μὲ τρία. Τὸ πρῶτο σημαίνει τίς δυὸ φύσεις τοῦ Χριστοῦ (Θεῖα
κι Ἀνθρώπινη) και τ' ἄλλο τὴν Ἀγία Τριάδα (Πατέρα—Υἱὸ — Ἄ-
γιο Πνεῦμα).

Κώδωνες : Κώδωνες ἢ Καμπάνες ⁽¹⁾ χρησιμοποιοῦνται στίς
Ἐκκλησίες γιὰ νὰ καλοῦν τοὺς πιστοὺς ἢ νὰ διαλαλοῦν μὲ τὴ μελω-
δικὴ κλαγγή τους τὴν ἀγαλλίαση τῆς Ἐκκλησίας στίς ἐπίσημες τε-
λετές. Στὴν ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἄρχισε νὰ γίνεται χρῆση τους κατὰ
τὸν 9ο αἰῶνα. Πιὸ πρῶτα τοὺς πιστοὺς τοὺς προσκαλοῦσαν ἄνθρωποι
τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ναοῦ, οἱ **λαοσυνάχτες ἢ θεοδρόμοι**, πού χτυ-
ποῦσαν τίς θύρες τῶν πιστῶν. Ἀργότερα εἶχαν πλατεῖα σίδερα **ἀγιο-
σίδερα**, πού τὰ χτυποῦσαν μὲ σφυρὶ (καθὼς γίνεται και σήμερα σὲ
μερικὰ μοναστήρια) κι ἐσύναζαν τοὺς πιστοὺς.

Οἱ κληρικοὶ ἔξω, καθὼς κι ἅμα δὲν ἱερουργοῦν μέσα στὴν Ἐκ-
κλησία, φοροῦν στολὴ μαύρη, πού δείχνει σοβα-
V. Ἱερά Ἄμφια. ρότητα κι ἀξιοπρέπεια, μὲ σχῆμα σταθερὸ κι
ἑμοιόμορφο, χωρὶς νὰλλάζουν μῶδες. Στὴν κεφαλὴ φοροῦν κάλυμμα,
μαῦρο κι αὐτὸ, πού τὸ λένε **καλυμμαῦχι**, γιατί σὲ παλαιότερη ἐποχὴ
ἀπλωνόταν πρὸς τὰ πίσω κι **ἐκάλυπτε τὸν αὐχένα**

(1) Ὁνομάσθηκαν καμπάνες, γιατί γιὰ πρώτη φορὰ γίνθηκαν ἀπ' τὸν περίφημο χαλκὸ
τῆς Ἰταλικῆς Ἐπαρχίας Campana. Κατασκευάζονται ἀπὸ μίγμα χαλκοῦ κι ἄλλων με-
τάλλων κ' ἔχου σχῆμα ἀπιδιοῦ, και μέγεθος και βάρος μικρὸ, μεγάλο και κάποτε τεράστιο.

Στή λειτουργία οί κληρικοί φοροῦν ἄλλα ἐνδύματα, ἰδιαίτερα καί λαμπρά, πού λέγονται **Ἱερὰ Ἀμφια**. Στά παλιά χρόνια τὰ ἱερὰ ἄμφια ἦταν δλόλευκα, γιά σημεῖο τῆς ἀγνότητας, πού ἔπρεπε νάχουν οἱ ἱερωμένοι· τὰ ἄμφια αὐτὰ στολίζονταν μέ Σταυροῦς καί γραμμῆς κόκκινες, δηλωτικὰ τοῦ αἵματος, πού ἔχυσε ὁ Χριστός γιά τίς ἁμαρτίες τοῦ κόσμου. Μά μέ τόν καιρὸ οἱ Πατριάρχες καί οἱ ἀνώτεροι κληρικοί προσάρμοζαν τὰ ἱερὰ ἄμφια πρὸς τίς Αὐτοκρατορικές στολές· κι ἔτσι σήμερα τὰ Ἱερὰ Ἀμφια εἶναι πολύχρωμα καί πολυποίκιλα, μεταξωτὰ καί χρυσοκέντητα, χρυσιῦφραντα, βαρύτιμα, μέ εἰκό-νες ἀξίας καί μέ πολύτιμα πετράδια.

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱεραρχία (Ἐπίσκοπος ἢ Μητροπολίτης— Πρεσβύτερος— Διάκονος) καθὼς ἔχει ἰδιαίτερα καθήκοντα ἔτσι καί διακρίνεται κι ἀπ' τὰ ἰδιαίτερα Ἀμφια, πού φορεῖ.

1. ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΤΑ ΙΕΡΑ ΑΜΦΙΑ ΕΙΝΑΙ :

α'. **Τὸ Στιχάριον** : χιτῶνας, ὡς τὰ πόδια, μέ φαρδύα μανίκια, σιγήθως λευκός.

β'. **Τὰ Ἐπιμανίκια** (¹) σκεπάζουν τὸ κάτω μέρος τοῦ βραχίονα καί δηλώνουν θεία δύναμη, πού νικάει τὴν κακία.

γ'. **Τὸ Ὁράριον** : Λωρίδα ἀπὸ ὕφασμα, πού τυλίγει τὸν κορμὸ τοῦ διακόνου ἀπ' τὴ δεξιὰ μασχάλη ὡς τὸν ἀριστερὸ ὦμο, κι ἀπ' ἐκεῖ κρέμεται μπρὸς καί πίσω. Μετὰ τὴ θεία Κοινωνία τὸ Ὁράριο μετατοπίζεται καί τοποθετεῖται σταυροειδῶς. Δηλώνει τίς πτέρυγες τῶν Ἀγγέλων.

2. ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΤΑ ΙΕΡΑ ΑΜΦΙΑ ΕΙΝΑΙ :

α'. **Στιχάριον** : σὰν τοῦ Διακόνου

β'. **Ἐπιμανίκια**: » » »

γ'. **Ἐπιτραχήλιον**: ἢ περιτραχήλιον, ἀντὶ τοῦ Ὁραρίου τοῦ Διά-

1) Λέξη Λατινικὴ ἐπ. manus' ἡμεῖς θάλλεγαμε ἐπιχειρίδας.

κόνου. Είναι λωρίδα υφάσματος, που περιβάλλει τὸν τράχηλο καὶ τελειώνει λίγο πῦθ πάνω ἀπ' τὸ Στιχάριο. Σημαίνει τὴ χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν ὑποταγὴ τοῦ ἱερέα στὸ Χριστό.

δ'. **Ζώνη** : Λωρίδα υφάσματος, που ζώνει τὴ μέση τοῦ ἱερέα καὶ φανερώνει τὴ δύναμη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μὲ τὴν ὁποία δπλίζεται ὁ ἅγιος ἱερέας, γιὰ τὰ μεγάλα καθήκοντα τῆς ἱερουργίας.

ε'. **Ἐπιγονάτιον** : Ἐφασμα τετράγωνο ἢ ρομβοειδές, που κρέμεται στὴ μιὰ γωνία ἀπ' τὴ ζώνη τοῦ ἱερέα, πάνω στὸν ἀριστερὸ μηρὸ του. Στὸ ἐπιγονάτιο εἰκονίζεται ὁ Χριστός, ἢ Ἄγγελος ἢ Σταυρός. Είναι διακριτικὸ σημεῖο ἀξιώματος, που μπορεί νάχη ἓνας πρεσβύτερος, (εἰκονόμος—πρωθερεὺς—ἀρχιμανδρίτης κ. α.).

στ'. **Ἐπιστήθιος Σταυρός** : Οἱ ἀξιωματοῦχοι πρεσβύτεροι κρεμοῦν ἀπ' τὸν τράχηλο, ἐπάνω στὸ στῆθος, ἓνα Σταυρό.

ζ'. **Φαιλόνιον** : Ἐπανωφόριο δίχως μανίκια, που φορεῖ ὁ ἱερέας περνώντας το ἀπ' τὴν καρπλή· στεριώνεται στοὺς ὤμους, καὶ σκεπάζει τὸ στῆθος καὶ τὰ νῶτα ὡς τὰ πόδια· εἶναι σημεῖο τῆς μεγάλης Ἄρετῆς καὶ Δικαιοσύνης, που πρέπει νὰ χαρακτηρίζει τὸν ἱερέα.

3. ΤΟΓ ἈΡΧΙΕΡΕΑ (ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ἢ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ἢ ΔΕΣΠΟΤΗ) ΤΑ ΙΕΡΑ ἈΜΦΙΑ ΕἶΝΑΙ :

α'. **Στιχάριον, Ἐπιτραχήλιον, Ζώνη, Ἐπιμανίκια, Ἐπιγονάτιον, Σταυρός**, καθὼς καὶ τῶν ἀξιωματούχων ἱερέων.

β'. **Σάκκος** : Ὁ Ἀρχιερέας, ἀντὶ Φαιλόνιου, ἔχει **Σάκκο**, μὲ κοντὰ καὶ εὐρύχωρα μανίκια, που φτάνει ὡς τὰ γόνατα. Ἔχει τὴν ἴδια σημασίαν μὲ τὸ Φαιλόνιον.

γ'. **Σεμφορίον** : **Μέγα Ὠμοφόριον καὶ Μικρόν**. Τὸ πρῶτο το φορεῖ ὁ Ἀρχιερέας ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς Λειτουργίας ὡς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου. Είναι σὰν τὸ ὄράριο, πλατύτερο ὅμως καὶ κοντότερο· περιβάλλει τὸ λαιμό, κάνει ἓνα δίπλωμα στὸ στῆθος καὶ κρέμεται μπρὸς καὶ ὀπίσω. Είναι δηλωτικὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἀρχιερέα.

Τὸ Μικρὸ Ὁμοφόριον δίνει εὐκολία στὶς κινήσεις τοῦ Ἀρχιερέως κρέμεται ἀπ' τὸ λαιμὸ πρὸς τὰ κάτω μπρὸς καὶ μὲ τις δύο τοῦ ἄκρες. Σημαίνει, πὼς τις ὥρες αὐτὲς ὁ Ἀρχιερέας εἶναι ἀφωσιωμένος στὴν ὑπηρεσία τῶν Θεῶν Μυστηρίων.

δ'. **Ἐγκόλπιον** : Εἰκόνη τοῦ **Σωτῆρος Χριστοῦ**, ποὺ μὲ χρυσὴ ἀλυσίδα στολίξει τὸ στῆθος τοῦ Ἐπισκόπου καθὼς καὶ ὁ **Σταυρός**.

ε'. **Μίτρα** : Ἀντὶ γιὰ καλυμμαῦχι, ἅμα ἱερουργῆ, ὁ Ἀρχιερέας φορεῖ τὴ Μίτρα. Ἡ Μίτρα εἶναι καλυμμαῦχι χρυσοποίκιλτο καὶ καταστόλιστο μὲ πολύτιμες πέτρες, ποὺ λαμποκοποῦν. Σημαίνει τὴν ὑπέρτατη ἐξουσία του· κατὰ τὴν τέλεση τῶν Μυστηρίων δὲν τὴ φορεῖ.

στ'. **Δικανίκιον** : (Πατερίσσα - Ποιμάντορικὴ ράβδος) δηλώνει τὴν ἀνώτατη ἐξουσία τοῦ Ἐπισκόπου στὴν Ἐκκλησία.

ζ'. **Ὁ Μανδύας** : Πολυτελέστατο ἄμφιο, ποὺ τὸ φορεῖ ὁ Ἀρχιερέας στὸν ἐσπερινό, ἢ σ' ἄλλες τελετές, ποὺ δὲν πρόκειται νὰ γίνη ταχιτικὴ λειτουργία.

Οἱ κληρικοί, ἅμα ἐνδύονται τὰ ἱερὰ ἄμφια, λένε διάφορα ἐκκλησιαστικὰ ρητά, σχετικὰ μὲ τὴ σημασία, ποὺ ἔχει κάθε ἄμφιο.

Δειτουργικὰ ὀνομάζονται τὰ βιβλία, ποὺ γράφουν τις διαφορὲς εὐχὰς καὶ παρακλήσεις, ποὺ γίνονται στὴ θεία

VI. Τὰ Δειτουργικὰ Βιβλία. λειτουργία.

Τὰ Σπουδαιότερα εἶναι :

α'. **Τὸ Ἅγιο καὶ Ἱερὸ Εὐαγγέλιο** : Εἶναι βιβλίον μὲ ἀσημωμένα ἢ χρυσὰ ἐξώφυλλα, στὸ ὁποῖο περιέχονται τὰ τέσσερα εὐαγγέλια (τὸ **κατὰ Ματθαῖον** — τὸ **κατὰ Μάρκον** — τὸ **κατὰ Λουκᾶν** — τὸ **κατὰ Ἰωάννην**).

β'. **Ὁ Ἀπόστολος** : Βιβλίον, ποὺ περιέχει τις πράξεις καὶ τις ἐπιστολὰς τῶν Ἀποστόλων.

γ'. **Τὸ Ψαλτήριον** : Ἐχει τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ.

δ'. **Τὸ Εὐχολόγιον** : Γράφει τις λειτουργίες, τις ἀκολουθίες τῶν

μυστηρίων, τὴν ἀκολουθία τῶν τελετῶν, εὐχῆς, παρακλήσεις, προσευχῆς.

ε' **Τὸ Τυπικὸ :** ποὺ ἐρρίζει τὴν τάξην κάθε λειτουργίας.

στ' **Ἡ Ὀκτώηχος :** εἶναι συλλογὴ ἀπὸ διάφορα τροπάρια.

ζ' **Ἡ Παρακλητικὴ :** ἔχει προσευχῆς καὶ δεήσεις.

η' **Τα Δώδεκα Μηναια :** Γράφουν τὴν ἀκολουθία τῶν Ἀκινήτων Ἑορτῶν (1) ποὺ γίνονται κάθε μῆνα.

θ' **Τὸ Τριώδιον καὶ τὸ Πεντηκοστάριον :** ποὺ ἔχουν τὴν ἀκολουθία τῶν Κινητῶν Ἑορτῶν τοῦ χρόνου.

Β'. ΠΟΤΕ ΓΙΝΕΤΑΙ Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Κάθε Χριστιανὸς μπορεῖ καὶ πρέπει, ὅποτε θέλει καὶ ὅπου θρῖσκειται νὰ στρέφῃ τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά του στὸ Θεό, νὰ προσεύχεται καὶ νὰ τὸν εὐχαριστῇ, γιὰ τὰ τόσα καλὰ, ποὺ τοῦ δίνει ἀδιάκοπα, νὰ

*Περὶ ἐοικῶν
γενικά!*

ζητᾷ τὴ βοήθειά του, καὶ νὰ τὸν παρακαλῇ γιὰ τὴν προστασία του.

Αὐτὰ εἶναι ἀλήθεια· ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἀληθινὸς Χριστιανὸς, ποὺ αἰσθάνεται τὴν ἐξάρτησή του ἀπ' τὸν Οὐράνιον Πατέρα, ποὺ νοιώθει βαθεῖα τὸν ἀδελφικό του σύνδεσμο μ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ποὺ ἀκολουθεῖ πιστὰ τὰ διδάγματα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν Ἱερά Παράδοσιν, πρέπει νὰ προσεύχεται καὶ κοινὰ μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Πρέπει στοὺς ναοὺς μέσα, στὸ σεβάσμιο καὶ κατασκευαστικὸ τοὺς περιβάλλον, κατὰ τὴς λαμπρῆς καὶ μυστηριώδεις τελετῆς τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἐνώνη τὴς δεήσεις του μὲ τοὺς ἄλλους Χριστιανούς.

Ἄλλὰ πότε μπορεῖ νὰ γίνεταὶ τὸ ὁμαδικὸ αὐτὸ καθήκον τῶν Χριστιανῶν;

(1) Θὰ ἴσῳμε ἰμέσως πῶς κατὰ τὴν γιὰ τὴς ἑορτῆς.

Ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος ὥριζε τὸ Σάββατο κάθε ἐβδομάδας γιὰ ἡμέρα
ἑβδομαδιαῖες ἑορτές. ἀναπαύσεως κι ἐμαδικῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ.

Κι' ὁ Χριστιανισμὸς ὥρισε τὴν Κυριακὴν, ἡμέρα
τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, γιὰ ἡμέρα ἐμαδικῆς προσευχῆς
καὶ δοξολογίας τῶν Χριστιανῶν.

Ἡ Κυριακὴ (ἡμέρα Κυρίου) λοιπὸν εἶναι ἡ γενικὴ ἐβδομαδιαία
ἑορτὴ τῶν Χριστιανῶν.

Καὶ οἱ ἄλλες ἡμέρες τῆς ἐβδομάδας εἶναι ὠρισμένες γιὰ ἀνά-
μνηση καὶ τιμῆ:

Δευτέρα: Τῶν Ἀσωμάτων Δυνάμεων.

Τρίτη: Τοῦ Προδρόμου.

Τετάρτη: Τῆς Προδοσίας τοῦ Χριστοῦ (νηστεία).

Πέμπτη: Τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

Παρασκευὴ: Τῆς Σταυρώσεως (νηστεία).

Σάββατο: Τῶν Μαρτύρων τῆς Πίστεως.

Ὅλες αὐτὲς λέγονται ἐβδομαδιαῖες ἑορτές.

Ὁριστικὰν ἀκόμη κι ἄλλες ἡμέρες γιὰ τιμὴ τῆς μνήμης τῶν
ἑτήσιες ἑορτές. Ἁγίων καὶ Μαρτύρων τῆς Πίστεως.

Κάθε μέρα τοῦ χρόνου εἶναι κι ἀνάμνηση
τῆς ζωῆς ἢ τοῦ μαρτυρίου ἑνὸς ἢ καὶ πρὸ πολλῶν Ἁγίων.

Φυσικὰ δὲ θάταν εὐκολο καὶ στίς πρὸ μικρὰς γιορτὲς καὶ κάθε
μέρα νὰ συγκεντρώνονται οἱ πιστοὶ στοὺς Ναοὺς. Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλη-
σία χώρισε τίς ἐτήσιες ἑορτὲς σὲ τρεῖς μεγάλες σειρές, ἀνάλογα μὲ τὴ
σπουδαιότητα, πρὸ ἔχουν :

1. **Δεσποτικὲς ἑορτές:** πρὸ γίνονται γι' ἀνάμνηση καὶ τιμὴ
τοῦ Χριστοῦ καὶ Δεσπότη μας γι' ἀνάμνηση τῆς Ζωῆς-του, τῶν Ἔρ-
γων του, τοῦ Πάθους του, τῆς Δόξας του

2. **Θεομητορικὲς ἑορτές :** πρὸ γίνονται γιὰ τιμὴ καὶ δόξα τῆς
ζωῆς ἢ τοῦ θανάτου τῆς **Παναγίας του Μητέρας.**

3. **Ἑορτὲς τῶν Ἀγίων τοῦ Θεοῦ:** πρὸς ὠρίστηκαν γιὰ τιμὴ τῶν θαυμάτων καὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν **Ὀσίων**, τῶν **Ἀγίων** καὶ τῶν **Μαρτύρων** τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Ἔτσι ὁ Χριστιανὸς ἔχει τὸν καιρὸ νὰ ἐκκλησιάζεται στὶς Μεγάλαις Ἑορταῖς καὶ στὶς ἄλλες, ἅμα τοῦ εἶναι εὐκολο.

1ο ΔΕΣΠΟΤΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

Οἱ Δεσποτικὲς εορτὲς ὅλου τοῦ χρόνου, διακρίνονται σὲ **Ἀκίνητες** καὶ σὲ **Κινητὲς**. Ἀκίνητες ὀνομάζουμε κείνες, ποὺ γίνονται σὲ **ὠρισμένη ἡμερομηνία** (π. χ. Γέννηση, 25 Δ)βρίου—Βάπτιση, 6 Ἰανουαρίου). **Κινητὲς** ὀνομάζουμε κείνες, ποὺ γίνονται σὲ **ὠρισμένη μέρα τῆς ἐβδομάδας**, ἀλλὰ σὲ διαφορετικὴ ἡμερομηνία κάθε χρόνο. Ἡ ἡμερομηνία αὐτὴ κανονίζεται ἀπ' τὴν ἡμερομηνία τῆς εορτῆς τοῦ Πάσχα (Πάσχα, πάντοτε Κυριακὴ—Ἀνάληψη, πάντοτε Πέμπτη, ἀλλὰ σὲ διαφορετικὴ ἡμερομηνία κάθε χρόνο).

Α'. ΑΚΙΝΗΤΕΣ ΔΕΣΠΟΤΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

Ἀκίνητες Δεσποτικὲς Ἑορτὲς εἶναι:

1. **Τὰ Χριστούγεννα:** Στὶς 25 τοῦ Δεκεμβρίου εορτάζουμε τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς ἐγεννήθηκε στὴ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. Ἀπὸ τότε μετροῦμε τὰ χρόνια τῆς χρονολογίας (λέγοντας μετὰ Χριστόν, μ. Χ.) ὡς τὰ 1933, ποὺ ἔχουμε σήμερα, (1)-(1^α)
2. **Ἡ περιτομὴ τοῦ Κυρίου:** Τὴν πρώτη τοῦ νέου ἔτους, δηλ. ὀκτὼ μέρες ἔπειτα ἀπ' τὰ Χριστούγεννα, τὴν εορ-

(1) Στὴν Καινὴ Διαθήκη σελ. 16—19. βλέπε σχετικὰ.

(1^α) **Τὰ Χριστούγεννα** γίνεται ἡ **Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου**. καθὼς καὶ στὴν 1^η τοῦ ἔτους, ποὺ εορτάζεται ἡ **Περιτομὴ τοῦ Κυρίου** καὶ ἡ **μνήμη τοῦ Ἁγίου Βασιλείου** ἡ βία λειτουργία γίνεται καὶ στὴν εορτὴ τῶν **Θεοφανείων**. Βλ. τὴν σελ. 59.

τάζουμε γι' ανάμνηση τῆς ἡμέρας, πού ὁ Κύριος ἐπῆρε, κατα τῆς συνήθειες, πού εἶχαν οἱ Ἰουδαῖοι, τὸ ὄνομα **Ἰησοῦς**.

Ὁ **Τέλειος Θεὸς** ἦρθε στὸν Κόσμο κι ἀναδείχτηκε καὶ **τέλειος ἄνθρωπος**· καταδέχτηκε νὰ λάβῃ σάρκα ἀνθρώπινη καὶ νὰ ὑποστῇ ὅλους τοὺς τύπους τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ἐνῶ ἦταν Θεὸς στὴν **Ὑπόσταση** καὶ στὴν **Οὐσία**.

3. **Τὰ Θεοφάνεια ἢ Ἐπιφάνεια ἢ Φῶτα**: Στις 6 Ἰανουαρίου ἐορτάζουμε τὴ βάφτιση τοῦ Κυρίου. Στὰ 30 μ. Χ. ἐβαφτίστηκε ὁ Κύριος στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ ἀπὸ τὸν Ἰωάννη. Κατὰ τὴν ὥρα τῆς βαφτίσεως κατέβηκε τὸ **Ἅγιον Πνεῦμα**, σὰν περιστερὰ κι ἐκάθησε στὴν κεφαλὴ τοῦ **Υιοῦ** καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ—**Πατέρα** ἔλεγε: «**Αὐτὸς εἶναι ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, αὐτὸν νὰ ἀκούετε**»! Ἔχουμε δηλαδὴ στὴ βάφτιση τέλεια τῆς **Θεότητος ἐμφάνιση** (Θεοφάνεια-Ἐπιφάνεια : **Πατὴρ—Υἱὸς—Ἅγιον Πνεῦμα**). Λέγεται καὶ ἐορτὴ τῶν **Φώτων**, γιὰτὶ πολλοὶ Χριστιανοὶ βαφτίζονταν αὐτὴ τὴν ἡμέρα, κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια κι ἔτσι γίνονταν πολλοὶ **φωτισμοὶ**, πού ὡδηγοῦσαν στὸ δρόμο τῆς Νέας Θρησκείας (1).

4. **Ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Χριστοῦ** : Στις 2 Φεβρουαρίου, δηλ. 40 ἡμέρες μετὰ τὴ Γέννηση, ἐορτάζουμε ἄλλον τύπο, πού ἐκαμαν γιὰ τὸ Χριστὸ-Θεό, σὰν τυπικοὶ κι ἐνάρετοι Ἰουδαῖοι, πού ἦταν, ἡ **Παναγία Μητέρα του** κι ὁ **Ἰωσήφ**. Ὁ Ἰησοῦς ὡδηγήθηκε στὸ Ναὸ τοῦ Σολομῶντος, ὅπου ὁ προφῆτης **Συμεὼν** εἶχε τὴν τιμὴ καὶ τὴ χάρη νὰ βαστάξῃ στὰ χέρια του τὸ **Θεὸ τὸν ἴδιο**, καὶ νὰ διαβάσῃ εὐχὰς γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Πλάστη του ! (2)

(1) Στὴν **«Καινὴ Διαθήκη»** σελ. 28—30 βλ. σχετικά.

(2) Στὴν **«Καινὴ Διαθήκη»** σελ. 19—20, βλέπουμε τὰ σχετικά μὲ τὶς προφητεῖες τοῦ Συμεὼν, μὲ τὶς εὐχαριστήσεις πούκαμε στὸ Θεὸ γιὰ ὅ,τι εἶδε κ.α.

5. **Ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος** : Στις 6 Αὐγούστου ἐορτάζουμε τὴν ἀνάμνηση τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, ποὺ γίνηκε στὸ ὄρος **Θαβὼρ**, λίγο καιρὸ πρωτότερα ἀπ' τὰ πάθη τοῦ Κυρίου.

Ὁ Κύριος, ἐμπρὸς στοὺς μαθητὲς τοῦ **Πέτρο, Ἰάκωβο καὶ Ἰωάννη**, μεταμορφώθηκε. Μὲ πρόσωπο λαμπρὸ σὰν τὸν ἥλιο καὶ μὲ φορέματα λευκὰ σὰν τὸ φῶς, ἐφάνηκε στὸ μέσο τοῦ **Μωϋσῆ** καὶ τοῦ **Ἡλίου**, τῶν προφητῶν. Κι ἀκούστηκε φωνὴ ἀπ' τὸν οὐρανό, ποὺ ἔλεγε, καθὼς καὶ στὴ θάψιση : «**Αὐτὸς εἶναι ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός ! αὐτὸν νὰ ἀκούετε**». (1).

6. **Οἱ ἑορτὲς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ** : Ὁ Σταυρὸς εἶναι τὸ **ἰδιαίτερο Σύμβολο**, τὸ **σεβασμιώτερο σημεῖο** καὶ τὸ **ἀγιώτερο γινώρισμα τοῦ Χριστιανισμοῦ**. Ἐπάνω στὸ Σταυρὸ καταδέχτηκε ν' ἀπλωθῇ ὁ Κύριος γιὰ τὴ Σωτηρία τοῦ Κόσμου. Γι' αὐτὸ κάθε Χριστιανὸς **κάνει τὸ σταυρὸ του**. Γι' αὐτὸ ὁ Χριστιανισμὸς ὄρισε ἐξαιρετικὴ τιμὴ γιὰ τὸ **ιερὸ Ἐμβλημα του**. Ἡ Ἐκκλησία ὄρισε πέντε ἐτήσιες ἑορτὲς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ τις κατάταξε μαζὶ μὲ τις Δεσποτικές.

Οἱ ἑορτὲς αὐτὲς εἶναι :

α'. **Ἡ εὐρεση τοῦ Σταυροῦ** : Στις 6 Μαρτίου ἐορτάζουμε τὴν ἀνάμνηση τῆς ἡμέρας, ποὺ ἡ Ἁγία Ἐλένη, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ καὶ μακρὰ ἐρευνες κι ἔπειτα ἀπὸ κουραστικὰ προσπάθειες, ἤρθε τὸν Τιμιο καὶ Ζωοποιὸ Σταυρὸ τοῦ Κυρίου (2).

β'. **Ἡ ὑψωση τοῦ Σταυροῦ** : Στις 14 Σεπτεμβρίου ἐορτάζει ἡ Ἐκκλησία μας τὴν ὑψωση τοῦ Σταυροῦ. Ἡ ἑορτὴ αὐτὴ

(1) Στὴν «**Καὶνὴ Διαθήκη**» σελ. 129 βλέπε τὰ σχετικὰ

(2) Βλέπε «**Ἐκκλ. Ἱστορία**» σελ. 57

γίνεται για διπλή ανάμνηση. **Μία** ύψωση του Τιμίου Σταυροῦ γίνηκε ἔπειτα ἀπ' τὴν εὕρεσή του. Ὁ τότε Ἐπίσκοπος τῶν Ἱεροσολύμων **Μακάριος** ὕψωσε ψηλὰ τὸν Τίμιο Σταυρὸ, γιὰ νὰ τὸν ἴδοῦν καὶ νὰ τὸν προσκυνήσουν τὰ συγκεντρωμένα πλήθη τῶν πιστῶν.

Ἄλλη ὕψωση γίνηκε ἀπ' τὸν Αὐτοκράτορα Ἡράκλειο. Οἱ Πέρσες εἶχαν ἀρπάξει (614 μ. Χ.) τὸν Τίμιο Σταυρὸ ἀπ' τὴν Ἱερουσαλήμ, ποὺ τὴν κυρίεψαν. Ὁ Ἡράκλειος, ἔπειτα ἀπὸ σφοδροὺς ἀγῶνες, ἀνάκτησε τὸν Τίμιο Σταυρὸ, τὸν ἔφερε στὴν Κων)πολη—καὶ ἦταν ὁ Σταυρὸς τὸ κορύφωμα τοῦ θριάμβου του—κι ἔπειτα, στὰ 628 μ. Χ. τὸν ἐπῆγε στὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὸν ὕψωσε· τὸν ἀναστήλωσε πανηγυρικὰ στὴ θέση, ποὺ ἦταν πρωτύτερα, μέσα στὸ Ναὸ τῆς **Ἀναστάσεως** (χτισμένον ἐπάνω στὸ Γολγοθᾶ ἀπ' τὴν Ἀγία Ἐλένη).

γ'. **Ἡ ἑορτὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως**: Τὴν τρίτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς, ποὺ εἶναι περὶ-που τὸ μέσο τῆς νηστείας, ἡ Ἐκκλησία ὑψώνει μὲ ἐπισημότητα πολλή καὶ προβάλλει γιὰ προσκύνηση τὸν Τίμιο Σταυρὸ, γιὰ νάνακουφίσῃ καὶ νὰ δυναμώσῃ τοὺς πιστοὺς. Τότε φάλλουμε: «**Τὸν Σταυρὸν Σου προσκυνοῦμεν Δέσποτα καὶ τὴν Ἀγίαν Σου Ἀνάστασιν ὑμνοῦμεν καὶ δοξάζομεν**».

δ'. **Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Σημεῖου τοῦ Σταυροῦ** στὰ Ἱεροσόλυμα: Ἡ Ἱερά παράδοση ἀναφέρει, πὼς στὴν Ἱερουσαλήμ ἐφάνηκε τὸ φωτεινὸ Σημεῖο τοῦ Σταυροῦ σὲ μεγάλες διαστάσεις· ἐσχηματιζόταν ἀπ' τὸ Γολγοθᾶ κι ἀπλωνόταν ὡς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν (στὴν ἐποχὴ, ποὺ ἦταν Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ὁ Κύριλλος 350 μ. Χ.). Ἡ Ἐκκλησία μας ἐ-υρτάζει αὐτὴ τὴν ἀνάμνηση στίς 7 Μαΐου.

καί ε'. **Ἡ πρόοδος τοῦ Τιμίου Σταυροῦ:** Τὴν 1 Αὐγούστου. Στὰ παλαιότερα χρόνια τὴν ἡμέρα αὐτὴ γινόταν στὴν Κων] πολὴ μιὰ θρησκευτικὴ λιτανεία μετὸν Τίμιον Σταυρὸ ἐπὶ κεφαλῆς· στὰ τελευταῖα χρόνια ἡ τελετὴ περιορίζεται μοναχὰ μέσα στὴν Ἐκκλησίᾳ, ποὺ γίνεται ἀγιασμὸς ὕδατος μετὸ τὸ Σταυρό.

Β' ΚΙΝΗΤΕΣ ΔΕΣΠΟΤΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

Κινητὲς Δεσποτικὲς Ἑορτὲς εἶναι οἱ εορτὲς, ποὺ ὄρισε ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησίᾳ γιὰ ἀνάμνηση τῆς **Ζωῆς** ἢ τοῦ **Ἐργου** ἢ τοῦ **Πάθους** ἢ τῆς **Δόξης** τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Οἱ εορτὲς αὐτὲς γίνονται σὲ ὀρισμένη ἡμέρα τῆς ἐβδομάδας (π. χ. Τρίτῃ ἢ Τετάρτῃ κ. λ. π.) μὰ ὄχι σὲ ὀρισμένη ἡμερομηνία. Ὅλες οἱ εορτὲς αὐτὲς κανονίζονται ἀπ' τὴν ἡμέρα τῆς εορτῆς τοῦ Πάσχα· ἅμα τὸ Πάσχα γίνεται γρηγορώτερα, γρηγορώτερα γίνονται καὶ οἱ ἄλλες κινήτες Δεσποτικὲς εορτὲς· καὶ ἅμα τὸ Πάσχα γίνεται ἀργότερα, θὰ πᾶνε πὺδ ἀργότερα καὶ ἐκεῖνες.

Τὸ Πάσχα, ἡ μεγαλύτερη εορτὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, εορταζόταν ἀπ' τὰ πρῶτα-πρῶτα, ἀπ' τὰ Ἀποστολικὰ χρόνια. Ἀλλὰ ἅμα ἡ Ἐκκλησίᾳ ἄρχισε νὰ ξαπλώνεται, καὶ ἅμα διαμορφώθηκε ἡ Ἐκκλ. Ἱεραρχία, μετὰ τὰ Πατριαρχεῖα καὶ μετὰ τὴν αὐτοδιοίκησίν των, τὸ Πάσχα εορταζόταν ἄλλοτε δῶ καὶ ἄλλοτε ἄλλου. Αὐτὸ φυσικὰ δὲν ἦταν σωστό. Καὶ γι' αὐτὸ ἡ Α'. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (1) ὥρισε τὴν ἡμέρα, ποὺ ὄφειλαν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ νὰ κάνουν τὴ Μεγάλῃ τους εορτῇ, τὸ Πάσχα!

Ἐπῆραν γιὰ βάση τὴν **Ἑσρινὴ Ἰσημερίᾳ**, δηλ. τὴν **ἡμερομηνία τοῦ ἔαρος**, ποὺ μέρα καὶ νύχτα εἶναι ἀπὸ 12 ὥρες ἢ κάθε

(1) Βλ. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία» σελ. 62.

μιά. Τότε ἡ ἑαρινὴ ἰσημερία ἦταν 21 Μαρτίου. Ὁρίστηκε λοιπὸν νὰ ἐορτάζεται τὸ Πάσχα, «*τὴν Πρώτῃ Κυριακῇ, μετὰ τὴν Πανσέληνο, πὺ θὰ φαινόταν ἔπειτα ἀπ' τὴν 21 Μαρτίου*».

Ἄμα λοιπὸν τύχη νᾶχουμε ἑαρινὴ ἰσημερία στὶς 21 Μαρτίου — ἄς ποῦμε, καθὼς ἦταν στὴν ἐποχὴ τῆς Α'. Οἶκ. Συνόδου 325 μ. Χ. — θὰ ὑπολογίσουμε πότε θᾶχουμε πανσέληνο· καὶ τότε τὴν πρώτη Κυριακῇ, μετὰ τὴν πανσέληνο, θὰ εἶναι Πάσχα· θὰ προσθέτουμε καὶ τὴ διαφορὰ τοῦ νέου Ἡμερολογίου 13 ἡμέρες. Μ' αὐτὴ τὴ βάση ἡ ἡμέρα τοῦ Πάσχα δὲ μπορεῖ νὰ κινηθῇ πρὸ πίσω ἀπ' τὶς 5 Ἀπριλίου καὶ πρὸ πέρα ἀπ' τὶς 8 Μαΐου (1).

Τὸ Πάσχα λοιπὸν εἶναι τὸ Κέντρο, γύρω ἀπ' τὸ ὁποῖο κινουῦνται καὶ κανονίζονται οἱ χρονολογίες τῶν Κινητῶν Δεσποτικῶν Ἑορτῶν.

Ἡ σειρά τῶν Κινητῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν ἀρχίζει *δέκα Κυριακὲς πρὸ τοῦ Πάσχα, ἀπ' τὴν Κυριακῇ τοῦ Τελῶνη καὶ τοῦ Φαρισαίου καὶ τελειώνει ὀκτὼ Κυριακὲς μετὰ τὸ Πάσχα, τὴν Κηριακῇ τῶν Ἁγίων Πάντων. Διαρκεῖ λοιπὸν δέκα ἐπτὰ ἑβδομάδες μὲ δέκα ὀκτὼ Κυριακὲς*. Οἱ ἑορτὲς αὐτὲς δὲν εἶναι ὅλες καθ' αὐτὸ *Δεσποτικὲς*· μὰ ὅμως, ἐπειδὴ ἔχουν σχέση μὲ τὰ ἔργα ἢ μὲ τὶς διδασκαλίαι, μὲ τὰ Πάθη ἢ μὲ τὴ Δόξα τοῦ Χριστοῦ, γι' αὐτὸ θεωροῦνται *Δεσποτικὲς*.

Ὁλόκληρη τὴ σειρά τῶν Κινητῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν θὰ τὴ διαιρέσουμε σὲ τρία μικρότερα μέρη, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ τὶς παρακολουθήσουμε εὐκολώτερα.

α'. Κινητὲς Δεσποτικὲς ἑορτὲς ὡς τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα.

β'. » « » τῆς Μεγάλῃς Ἑβδομάδας καὶ τοῦ Πάσχα.

γ'. » » » ἔπειτα ἀπ' τὸ Πάσχα.

(1) Καὶ οἱ Καθολικὲς καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι εἶσι ὑπολογίζουσι καὶ κανονίζουσι τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, μὰ παίρνουσι βάση ὄχι τὴν 21 Μαρτίου, ἀλλὰ τὴν ἰσημερίαν καθ' ἑκάστη χρονίᾳ, καὶ γι' αὐτὸ ἄλλοτε ταχίαναι νὰ ἐορτάζουσι μαζί κι ἄλλοτε ὄχι.

Τὸ πρῶτο μέρος τῶν Κινητῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν ἀρχίζει τὴν
Κυριακὴ τοῦ Τελώνη καὶ Φαρισαίου

**ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ ΚΙΝΗΤΩΝ
ΔΕΣΠΟΤΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ
= ΑΝΟΙΓΕΙ ΤΟ ΤΡΙΩΔΙΟ =**

καὶ τελειώνει τὸ **Σάββατο τοῦ Λαζάρου-**

Ἡ ἀκολουθία, ποὺ γίνεται στὸ διά-

στημα αὐτὸ γιὰ κάθε ἑορτὴ ἦταν καταρ-

τισμένη, στὰ παλαιότερα χρόνια, ἀπὸ τρεῖς ὕμνους-**Τρεῖς Ὁδὲς**
(σήμερα εἶναι ἐννέα): τὸ β' βιβλίον, ποὺ εἶναι γραμμένες οἱ **τρεῖς ὁδὲς**
αὐτῆς, λέγεται ἀκόμα **Τριώδιο**. Κι ἅμα ἀρχίζουν οἱ γιορτῆς αὐ-
τῆς, **ἀρχίζουν** νὰ διαβάσουν στὴν Ἐκκλησία τὶς ἀκολουθίες ἀπ'
τὸ Τριώδιο. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, ποὺ λέμε **ἀρχίζει τὸ Τριώδιο ἢ**
ἀνοίγει τὸ Τριώδιο.

Οἱ ἑορτῆς αὐτῆς τοῦ Πρώτου Μέρους εἶναι :

1. **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελώνη καὶ τοῦ Φαρισαίου :** Τὴν
ἡμέρα αὐτὴ διαβάζεται στὴν ἐκκλησία, ἀπ' τὸ **κατὰ Λουκᾶν**
Εὐαγγέλιον, ἢ περικοπὴ ἢ σχετικὴ μὲ τὴν Παραβολὴ τοῦ
Τελώνη καὶ τοῦ Φαρισαίου. Ἡ παραβολὴ αὐτὴ μᾶς βεβαιώ-
νει γιὰ τ' ἀποτελέσματα τῆς περηφάνειας· μᾶς δείχνει κα-
θαρὰ ποιὰ ἀξία ἔχει ἡ ἀληθινὴ μετάνοια· μᾶς παρουσιάζει
ὀλοφάνερα τὶ πετυχαίνει κανένας μὲ τὸ «**ὁ Θεὸς ἰλάσθητί**
μοι τῶ ἁμαρτωλῶ» τοῦ ταπεινοῦ Τελώνη! (1)
2. **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου :** Στὴ σειρά ἀκολουθεῖ ἡ Κυρι-
ακὴ τοῦ Ἀσώτου. Διαβάζεται στὴν ἐκκλησία εὐαγγελικὴ
περικοπὴ σχετικὴ μὲ τὴν προηγούμενη γιὰ νὰ μᾶς διδάξη
ποιὰ ἀξία ἔχει ἡ εἰλικρινὴς μετάνοια· γιὰ νὰ μᾶς ἀποδείξη
τὴ συγκατάβαση τοῦ Θεοῦ στὸ ἄκουσμα: «**Πάτερ, ἡμαρτον**
εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν Σου καὶ δὲν εἶμαι ἄξιος
νὰ ὀνομασθῶ υἱός Σου!» κι ἀκόμη γιὰ νὰ μᾶς δείξη,

(1) Βλ. «Καινὴ Διαθήκη» σελ. (63 - 65) - «Εὐαγγ. Λουκᾶ» 18. 9 - 14

πῶς πανηγυρίζουν οἱ ἅγιοι καὶ οἱ ἄγγελοι στὸν οὐρανό, ἅμα
«*κι ἕνας μονάχα ἁμαρτωλὸς μετανοήση*». (1)

3. **Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἀπόκρεω** : Ἀκολουθεῖ ἡ Κυριακὴ, ἔπειτα ἀπ' τὴν ὁποία ἀπέχουμε ἀπὸ κρέας (Ἀπόκρεω). Τὴν ἑορτὴ αὐτὴ ἀκούγεται στὴν Ἐκκλησία ἡ Εὐαγγελικὴ περικοπὴ ἀπ' τὸ «*κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο*», ποὺ μιλεῖ προφητικὰ γιὰ τὴ μέλλουσα κρίση καὶ γιὰ τὴ **θεία ἀνταπόδοση**, στὸν καθένα *κατὰ τὰ ἔργα του* !
«*Ἀμὴν—Ἀμὴν, λέει ὁ Κύριος, τὸ κάθε τι, ποὺ κάνετε καὶ σ' ἕνα μοναχὰ ἀπ' τοὺς ἀδελφούς μου αὐτούς, τοὺς ταπεινοὺς κι ἐλάχιστους, τὸ κάνετε σ' ἐμὲ τὸν ἴδιο*» (2).

4. **Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου** : Ἡ ἑβδομάδα, ποὺ ἀκολουθεῖ ἀπ' τὴν Κυριακὴ τῶν Ἀπόκρεω, λέγεται ἑβδομάδα τῆς **Τυροφάγου**. Οἱ Χριστιανοὶ ἀρχίζουν νὰ νηστεύουν τὸ κρέας καὶ τρώγουν μόνο γάλα καὶ γαλακτερὰ φαγητὰ, τυρὶ κι ἄλλα (τυροφάγος).

Ἐπειτα ἀπ' τὴν Κυριακὴ αὐτὴ ἀρχίζει ἡ νηστεία. Κατάλληλη Εὐαγγελικὴ περικοπὴ (ἀπ' τὸ *κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο*) ποὺ διαβάζεται στὴν Ἐκκλησία κείνη τὴν ἡμέρα, δίνει τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀκούσουμε, *πῶς μᾶς συσταίνει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος νὰ νηστεύουμε, μὲ ποῖο τρόπο νὰ κάνουμε ἐλεημοσύνη, πῶς νὰ προσευχώμαστε (Πάτερ ἡμῶν κ. λ. π.) καὶ πῶς νὰ προπαρασκευάζουμε τὴ μέλλουσα εὐτυχία μας* (3).

Νηστεία. Ἐπειτα ἀρχίζει ἡ Καθαρὴ ἑβδομάδα—ἡμέρες κα-

(1) Βλ. «*Καὶνὴ Διαθήκη*» σελ. 60—72 καὶ «*Εὐαγγ. Λουκᾶ*» 15. 13—32.

(2) » «*Εὐαγγ. Ματθαίου*» 25 . 31 - 46.

(3) Βλ. » » 6, 1 - 20

θαριότητος καὶ προσευχῆς καὶ νηστείας - καὶ ἡ Μεγάλη Σαρακοστή· μᾶς θυμίζει τις 40 ἡμέρες τῆς Νηστείας τοῦ Χριστοῦ στὴν ἔρημο, πρὶν νὰ βαφτιστῆ. Ἀρχίζει ἀπ' τὴν **Καθαρὰ Δευτέρα**, ὡς τὸ **Σάββατο τοῦ Λαζάρου**. Στὸ διάστημα αὐτὸ νηστεύουμε κρέας-γάλα-γαλακτερὰ καὶ ἐπὶ πλεόν ψάρια· μόνο τὴν ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. ἂν τύχη μέσα σ' αὐτὸ τὸ διάστημα, ἐπιτρέπεται ψαροφαγία ⁽¹⁾ - ⁽²⁾

(1) Κι ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος ὄρισε νηστείες· καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἐνήστεψε. Καὶ ἡ Ἐκκλησία μας ὄρισε νηστείες μικρὰς καὶ μεγάλες.

α'. Μικρὰς Νηστείες : *Τετάρτη :* γιὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Χριστοῦ.

Παρασκευή : γιὰ τὴ Σταύρωσιν.

5η Ἰανουαρίου : Παραμονὴ Θεοφανείων.

29 Αὐγούστου : γιὰ τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ Προδρόμου.

14 Σεπτεμβρίου : γιὰ τὴν ὄψωσιν τοῦ Σταυροῦ.

β'. Μεγάλαις Νηστείαις : *Σαραντῆμερο* (Χριστουγέννων) : 15 Νοβρίου — 24 Δεβρίου.

Μεγάλη Σαρακοστή : Καθαρὰ Δευτέρα - Σάββατο Λαζάρου.

Ἁγίων Ἀποστόλων : Ἐπειτα ἀπ' τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων ὡς 29 Ἰουνίου (Πέτρου καὶ Παύλου).

Δεκαπενταύγουστο : (Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου) 1 — 15 Αὐγούστου.

(2) *Σκοπὸς τῆς νηστείας :* Ἡ νηστεία πρέπει νὰ συμβαδίζει μὲ τὰ καλὰ ἔργα.

Στὴν Ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶδαμε, πὼς ἀπ' ἐκείνη τὴν ἐποχὴν ὁ Προφήτης Ἡσαΐας ἐφώνησε: «ὄχι μόνο νηστείεις· ἀλλὰ μὲξὶ μ' αὐτὲς καὶ ἀγάπην, ἐλεημοσύνην, ἀλήθειαν, συνδρομὴν σ' ἐκείνοις, ποὺ πάσχουν.

Κι ὁ μεγάλος Ἐκκλησιαστικὸς ρήτορας, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἔλεγε καὶ ἔγραφε (καθὼς φαίνεται σὲ σχετικὰ βιβλία):

Νηστεύεις Χριστιανέ; Δεῖξτε μὲ τὰ ἔργα σου! Ποιά ἔργα; — Ἄρα ἰδῆς φτωχὸν ἐλέησέ τον· ἄμα ἰδῆς ἐχθρὸν σου συμφιλίωσον μὲξὶ του· ἄμα ἰδῆς φίλον νὰ εὐτυχῆ, νοιώσῃ σωστὴ χαρὰ.

Ποῖο εἶναι τὸ ὄφελος νὰ μὴν τρῶς κρέας καὶ ὄρνιθες καὶ ψάρια - καὶ νὰ δαγκώνῃς καὶ νὰ κατατρῶς τὸν πλησίον σου;

Τι καλὸ κάνεις Χριστιανέ, ἄμα ἀπέχῃς ἀπὸ τροφῆς, ἀλλὰ δὲν ἀπέχῃς ἀπ' ἁμαρτίας;

Τι κάνεις, ἄμα δὲν τρῶς κρέας, ἀλλὰ καταπίνεις τις περιουσίας τῶν φτωχῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν;

Τι κερδίζεις, ἄμα δὲ μεθᾶς μὲ κρασί καὶ ποτὰ, ἀλλὰ μεθᾶς μὲ κακὰς ἐπιθυμίας;

5. *Ἡ πρώτη Κυριακή τῶν Νηστειῶν* (1) : *Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας* : Τὴν ἡμέρα αὐτὴ πανηγυρίζει ἡ Ἐκκλησία μας τὴ *νίκη τῆς Ὁρθοδοξίας* κατὰ τῶν *εἰκονομάχων*. (Αὐτοκράτειρα Θεοδώρα 842 μ. Χ.). Στὶς Ἐκκλησίες ἀκούμε ἀπ' τὴν περίφημη Εὐαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, τὸν τρόπο τῆς ἐκλογῆς τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου κι ὁμολογοῦμε μαζί με τὸ Ναθαναήλ τὸ : «**Ραββί, σὺ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ** (2)».
6. *Ἡ Δευτέρα Κυριακή τῶν Νηστειῶν* : Ὁρίστηκε γιὰ τιμὴ τοῦ Ὑπερασπιστοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας Γρηγορίου Παλαμά (3). Στὴν Ἐκκλησία ἀκούμε ἀπ' τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου τὸ : «**ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι**» τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν παραλυτικόν, ποὺ τὸν κατέδασαν ἐμπρὸς τοῦ ἀπ' τὴ στέγη (4).
7. *Ἡ Τρίτη Κυριακή τῶν Νηστειῶν: Κυριακή τῆς Σταυροπροσκυνήσεως*. Εἴπαμε τὰ σχετικὰ στὶς ἐορτὲς τοῦ Τι-

Τὶ ὠφελεῖσαι νὰ μένης ὅλη τὴν ἡμέρα νηστικός, μὰ νὰ χάνεσαι μέσα στ' ἀκόλαστα θεάματα :

Τὶ νομίζεις πὸς κάνεις, ἅμα κόβης τὴν τροφὴ ἀπὸ σῆμα μοναχά, μὰ προσφέρνης στὴν ψυχὴ σου παράνομες τροφές :

Κάνενας, ἔλεγε ὁ Χρυσόστομος, ἄς μὴ περιμένῃ νὰ σωθῇ μετὰ τὴ νηστεία μόνον, ἅμα δὲν ἀπέχῃ κι ἀπ' τὶς κακὲς πράξεις.

Ὅποιος δὲ νηστεύει ἀπὸ ἀσθένεια μπορεῖ νὰ συχωρεθῇ μὰ ὅποιος δὲ διώρθωσε τὰ ἁμαρτήματά του τί ἀπολογία θαῦρη ;»

Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν μαζί μετὰ τὴ νηστεία ν' ἀποφεύγουμε καὶ τὶς κακὲς πράξεις.

Καὶ εἶναι ἀλήθεια, πὸς ἡ νηστεία βοηθεῖ πολὺ στὸν ἀγῶνα, ποὺ χρειάζεται γιὰ ν' ἀποφεύγῃ κανένας τὶς κακὲς σκέψεις καὶ τὶς κακὲς πράξεις.

(1) Κατὰ τὶς πέντε Κυριακὲς τῶν νηστειῶν γίνεται ἡ *Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου*.

(2) Βλ. «*Καινὴ Διαθήκη*» σελ. 29—33.

(3) Στὰ μέσχα τοῦ 1ου αἰῶνα· ἔζησε πολὺ καιρὸ στὴν ἀγλή τοῦ Βυζαντίου· ἔπειτα ἀποσύρθηκε στὸν Ἄθω. Ἦταν διάσημος Θεολόγος κι ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα.

(4) «*Καινὴ Διαθήκη*» σελ. 41—43. Εὐαγγ. Μάρκ. Β'.=1—12.

μίου Σταυροῦ. Ἀκοῦμε στήν Ἐκκλησία ἀπ' τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου, τὴ θαυμάσια πρόσκληση τοῦ Κυρίου : « **Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀκολουθήτω μοι** » (1).

8. **Ἡ Τετάρτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν** : Τὴν ἡμέρα αὐτὴ φάλλεται ἡ ἀκολουθία τοῦ ὁσίου Ἰωάννου, τοῦ Συγγραφέα τῆς Κλίμακος· εἶναι ἔργο ἀσκητικὸ αὐτό, ποὺ κάτω ἀπ' τὴν εἰκόνα Κλίμακος (σκάλας) μὲ 30 βαθμίδες—ἕσα τὰ χρόνια τοῦ Χριστοῦ—δείχνει πόσο εὐκολα μπορεῖ κανένας σιγά-σιγά, σὰν σὲ **βαθμίδες κλίμακος**, νὰ φτάσῃ στήν ἀνώτερη Ἀρετή. Ἦταν ἀσκητὴς καὶ ἐρημίτης· ἔπειτα γίνηκε ἡγούμενος στὴ Μονὴ **Σινᾶ** κατὰ τὸν 7ο αἰῶνα.

Στὴν Ἐκκλησία μαθαίνουμε ἀπὸ εὐαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ Μάρκου (2) « **πόσο μεγάλα εἶναι τὰ ἔργα τῆς προσευχῆς καὶ τῆς νηστείας** ». καὶ ἀκοῦμε τὴν προειδοποίησιν τοῦ Χριστοῦ, πὼς « **ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων καὶ ἀποκτενοῦσι (θὰ φονέψουν) αὐτὸν καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται** ».

9. **Ἡ Πέμπτη Κυριακὴ τῶν νηστειῶν** : Κατὰ τὴν Κυριακὴ αὐτὴ ἀκοῦμε ἀπὸ Εὐαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ Μάρκου (3) τὸ θαυμάσιο, τὸ θεϊκὸ διδάγμα τοῦ Κυρίου : « **ὅποιος θέλει νὰ γίνῃ πρῶτος ἄς γίνῃ δοῦλος ὄλων** ».

Καὶ δυὸ ἄλλα σπουδαῖα μνημονεθούνται τὴν ἐβδομάδα, ποὺ ἀρχίζει μὲ τὴν Κυριακὴ αὐτὴ.

Τὴν ἐσπέρα τῆς **Τετάρτης** (ποὺ διαβάζεται ἡ νυκτερινὴ λειτουργία—ἄρθος—τῆς Πέμπτης) φάλλεται ὁ μεγαλύτερος, ὁ ὠραιότερος, ὁ πιὸ κατανυκτικὸς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, ὁ

(1) « **Εὐαγγ. Μάρκου** » 4=34—38 καὶ Θ'=1.

(2) « **Μάρκου** » Θ'=17—35

(3) > Γ'=43—45.

Μέγας Κανών, ἔξοχο ποίημα τοῦ Ἐπισκόπου Κρήτης Ἁνδρέα (713 μ. Χ.). Σ' αὐτό, ποῦ ἀπαρτίζεται ἀπὸ 28 τροπάρια, γίνεται ἐλοφάνερο, μὲ παραδείγματα παρμὲ ἀπ' τὴν Ἱερὰ Ἱστορία, πῶς ἀμοίβεται ἡ ἀρετὴ καὶ πῶς τιμωρεῖται ἡ κακία.

Καὶ τὴν ἑσπέρα τῆς Παρασκευῆς (ποῦ διαβάζεται ὁ ὕμνος τοῦ Σαββιάτου) φάλλεται ἐλόκληρο τὸ περίφημο ποίημα τοῦ Σεργίου, Πατριάρχου τῆς Κων)πόλεως, ὁ Ἁκάθιστος Ὑμνος. Ἀπαρτίζεται ἀπὸ 24 τμήματα «Οἶκους», ποῦ καθένα ἀρχίζει μὲ ἓνα ἀπ' τὰ 24 γράμματα τοῦ Ἀλφαβήτου φάλλονται καὶ χωριστὰ ἀπὸ 6 κάθε Παρασκευῆ. Μᾶς θυμίζει τὴ σωτηρία τῆς Κων)πόλεως ἀπὸ ἐχθρικές ἐπιθέσεις· ὁμολογεῖ τὴν εὐγνωμοσύνη καὶ ἀφιερώνει τὴν τιμὴ τῆς σωτηρίας στὴν Παναγία, καθὼς μαρτυρεῖ τὸ πασίγνωστο :

«**Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῶ τὰ νικητήρια,**
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια,
ἀναγράφω Σοι ἡ πόλις Σου, Θεοτόκε!
Ἄλλ' ὡς ἔχουσα τὸ Κράτος ἀπροσμάχητον,
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω Σοι : Χαῖρε Νύμφη Ἀνύμφευτε!» (1)

10. **Τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου :** Ἐορτάζεται ἡ ἀνάμνηση τοῦ μεγάλου θαύματος, ποῦ ἔκαμε ὁ Κύριος· ποῦ φώναξε στὸ τετραήμερο νεκρὸ Λάζαρο τὸ : «**Δάζαρε, δεῦρο ἔξω!** καὶ τὸν ἀνάστησε. Καὶ ἦταν αὐτὸ τὸ θαῦμα, ποῦ ξέσχισε τὰ προσχήματα τῶν Γραμματέων καὶ τῶν Φαρισαίων καὶ τοῦ ἔδωκε ἀφορμὴ νὰ κολλήσουν στὴ σκέψη : πῶς νὰ τὸ φονεύσουν.

(1) Βλ. «**Ἐκκλ. Ἱστορία**» σελ. 88.

(2) Βλ. «**Καιρὴ Διαθήκη**» σελ. 52—55 καὶ 75.

Τὸ Δεύτερο μέρος τῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν περιλαμβάνει τις ἑορτὲς τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας καὶ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα. Οἱ ἑορτὲς αὐτὲς εἶναι :

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΚΙΝΗ-
ΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ
=ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ · ΠΑΣΧΑ=

1. Ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων :

(Ἐκτὴ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν). Τὴν Κυριακὴ αὐτὴ ἑορτάζουμε χαρμόσυνα στὶς Ἐκκλησίαις τὴ θριαμβευτικὴ εἴσοδο τοῦ Χριστοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὴν ἀποθνεωτικὴ ὑποδοχὴ, ποὺ τοῦ ἔκαμε ὁ λαὸς μὲ τὰ Βαΐα τῶν Φοινίκων καὶ μὲ τὸ « Ὠσαννὰ! τῷ Υἱῷ Δαβὶδ. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου! Ὠσαννὰ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ ».

Ἡ Εὐαγγελικὴ περικοπὴ ἀπ' τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννη, ποὺ ἀκοῦμε τὴν ἡμέρα αὐτὴ στὶς ἐκκλησίαις, περιγράφει ἀριστοτεχνικὰ τὴ θριαμβευτικὴ εἴσοδο. (1)

Ἀπ' τὴν ἡμέρα αὐτὴ, ἡμέρα μὲ ἐνθουσιώδεις ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ γιὰ τὸ θριαμβευτικὸ ἔργο τοῦ Κυρίου, ἀρχίζει καὶ ἡ τελευταία πράξη τοῦ Θείου δράματος. Οἱ ἡμέρες τῆς ἑβδομάδας αὐτῆς, τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης ἑβδομάδας τῶν φρικτῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου, εἶναι ἡμέρες νηστείας, προσευχῆς καὶ περισυλλογῆς γύρω ἀπ' τὸ θεῖο δράμα, ποὺ εἶναι ἀνώτερο ἀπ' τὴ σκέψη τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ τύπος, ὁ ἡμερήσιος καὶ ὁ περιοδικός, κάθε ἀναπτυγμένου λαοῦ δίνει τις ἡμέρες αὐτὲς ἀφθονες περιγραφὰς γιὰ τις λεπτομέρειες τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου. Οἱ κληρικοὶ βρίσκονται στὸ σπουδαιότερο στάδιο τοῦ κηρύγματος τους καὶ οἱ ναοὶ γεμίζουν ἀπὸ πιστοὺς. Ἀπ' τὴν ἡμέρα αὐτὴ φάλλονται τὰ μελωδικότατα τροπάρια :

« Ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς καὶ μακάριος ὁ δοῦλος, ὃν εὕρῃσει γρηγοροῦντα· ἀνάξιος δὲ πάλιν, ὃν εὕρῃσει ραθυμοῦντα. Βλέπε οὖν ψυχὴ μου, μὴ τῷ ὑπνώκα-

(1) Βλ. «Κοινὴ Διαθήκη» σελ. 75—79. Εὐαγγέλιο «κατὰ Ἰωάννη» ΙΒ'.—1—18. Τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων τρώγουν φαρικὰ, ὅπως καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.

τενεχθῆς, ἵνα μὴ τῷ θανάτῳ παραδοθῆς καὶ τῆς Βασιλείας ἔξω κλεισθῆς· ἀλλ' ἀνάγησον κράζουσα· "Αγιος, "Αγιος, "Αγιος εἶ ὁ Θεός, διὰ τῆς Θεοτόκου ἐλέησον ἡμᾶς».

«Τὸ τροπάριο αὐτὸ μᾶς θυμίζει, πὼς ἔρχεται ὁ Κύριος σὲ ὥρα ἀνέλπιστη ἄς τὸ γνωρίζουμε κι' ἄς μὴν εἴμαστε ξένοιαστοι ἄς περιμένουμε, κάνοντας διαρκῶς καλὰ ἔργα κι ἐλπίζοντας στὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου».

Τὸν Νυμφῶνά σου βλέπω, Σωτήρ μου, κεκοσμημένον καὶ ἔνδυμα οὐκ ἔχω, ἵνα εἰσέλθω ἐν αὐτῷ. Λάμπρυνόν μου τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς, Φωτοδότα καὶ σῶσόν με!»

«Στὸ τροπάριο αὐτὸ ὁ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ μὲ συντριβή, πὼς δὲν ἔχει κατάλληλο ψυχικὸ ἔνδυμα, δὲν εἶναι ἄξιος νὰ παρασταθῆ στὶς τελετὲς τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου· καὶ παρακαλεῖ τὸν Κύριο νὰ τοῦ φερθῆ μ' ἐπιείκεια, νὰ τοῦ λαμπρύνῃ τὴ ψυχὴ του καὶ νὰ τὸν δεχτῆ».

Κάθε ἡμέρα ἔχει δική της μεγάλη Ἀκολουθία, ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἀνάμνηση τῶν ὅσων γίνηκαν κατὰ τὶς **Μεγάλες** ἐκεῖνες **Ἡμέρες**. Θᾶπρεπε πολὺ πρῶτ', στὸν ὄρθρο κάθε μιᾶς, ἀπὸ τὶς Μεγάλες αὐτῆς Ἡμέρες, νὰ παρακολουθῆ καθένας στοὺς Ναοὺς τὴν ἀκολουθία. Μὰ αὐτὸ δὲ θάταν εὐκολο γιὰ τοὺς πολλοὺς· καὶ γι' αὐτὸ ὤρισε ἡ Ἐκκλησία μας νὰ γίνεταὶ ἡ σχετικὴ ἀκολουθία ἀπ' τὴν προηγούμενη νύχτα (ὄλονυχτία). Κεῖνο, ποὺ γίνηκε τὴ **Μεγάλῃ Δευτέρᾳ**, τ' ἀκοῦμε στοὺς ναοὺς τὴ νύχτα τῆς Κυριακῆς· κεῖνο, ποὺ γίνηκε τὴν Τρίτῃ τ' ἀκοῦμε τὴ νύχτα τῆς Δευτέρας κ.ο.κ.

2. **Ἡ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ** : Φέρνουμε στὴν ἀνάμνησή μας τὸν πάγκαλο **Ἰωσήφ**, ποὺ ἡ ἱστορία του μοιάζει πολὺ μὲ τὴν ἱστορία τοῦ Χριστοῦ (πουλήθηκε γιὰ 30 ἀργύρια-φυλακίστηκε-δοξάστηκε)· θυμούμεθα τὴν κατάρα τῆς **συνιᾶς** καὶ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ : **Καὶ σεις ἂν θᾶχετε πίστη, θὰ κάμετε ὄχι μοναχὰ αὐτό, ποὺ ἔναμα ἐγὼ στὴ συνιὰ· ἀλλὰ κι ἂν πῆτε στὸ βουνὸ σὴκω καὶ πέσε**

στη θάλασσα θά πέση! Ἀκόμη θυμούμεθα τὴν πρώτη ἐπί-
θεση, πὸν τοῦκαμαν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Πρεσβύτεροι ἀπ' τὸ φθόνον
τους κι ἀκοῦμε τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, πὸν τοὺς εἶπε, πὼς ἡ προ-
στασία τοῦ Θεοῦ θάφαιρεθῆ ἀπ' αὐτοὺς καὶ θά δοθῆ σ' ἄλλο
λαό, πὸν θάξίζη (1).

3. Ἡ Μεγάλη Τρίτη: Ἔχουμε τὴν ἀνάμνηση τῆς Μεγάλης
ἐντολῆς, πὸν ἔδωκε ὁ Χριστὸς μέσα στὸ Ναὸ «*Ἀγάπια Κύριον τὸν
Θεόν σου, ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ
ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν*».

Ἀκοῦμε τὸ δριμύτατο καὶ καυστικὸ ἔλεγχον, πὸν ἔκαμε στοὺς
Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους μὲ τὸ: «*Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ
Φαρισαῖοι ὑποκριταί*» κλπ. (2)

Ἀκοῦμε τὸ μελωδικὸ ποίημα τῆς *Κασσιανῆς* γιὰ τὴν ἀμαρτω-
λῆ, πὸν μετανόησε καὶ συχωρέθηκε (3).

(1) Βλ. «*Καινὴ Διαθήκη*» σελ. 80—82.

(2) «*Καινὴ Διαθήκη*» σελ. 82—85.

(3) «Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις
περιπεσοῦσα γυνὴ
τὴν Σὴν αἰθρομένη Θεότιτα
μύρου ἀναλαβοῦσα τάξιν
ὀδυρομένη μύρα Σοὶ
πρὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ κομίζει.

ὁ κλίνας τοὺς οὐρανοὺς,
τῇ ἀπάτῃ Σου κενώσει.

Καταφιλήσω
τοὺς ἀχράντους Σου πόδας
ἀποσμήξω τούτους δὲ πάλιν,
τοῖς τῆς κεφαλῆς μου βοστροχίαις.

Ἵψον ἐν τῇ Παραδείσῳ, Εὐὰ τὸ δειλιόν.

κρότον τοῖς ὦσιν ἠχῆθεῖσα
τῷ φόβῳ ἐκρύβη.

Ἄμαρτιῶν μου τὰ πλήθη
καὶ κριμάτων Σου ἀδύσοσους
τίς ἐξιχνιάσει;
Ψυχροσώστα, Σωτήρ μου,
μὴ μέ, τὴν Σὴν δούλην, παρίδης

ὁ ἀμέτρητον ἔχων τὸ ἔλεος».

Οἴμοι, λέγουσα
ὅτι νύξ μοι ὑπάρχει,
οἴστρος ἀκολασίας,
ζοφώδης τε καὶ ἀσέλγητος,
ἔρωσ τῆς ἀμαρτίας!

Δέξε μου
τάς πηγὰς τῶν δακρῶν
ὁ νεφέλαις διεξάγων
τῆθ' θαλάσσης τὸ ὕδωρ
κάμφθητί μοι
πρὸς τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδίας

Δηλ. Ἡ Κασσιανὴ παίρνει τὴ θέση γυναίκας, πὸν ἔπασε σὲ πολλὰς ἀμαρτίας, μὰ, σὰν
ἐνόησε πάλι τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, μετανοεῖ μὲ κλάματα παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ δεχτῆ
τίς πηγὰς τὰ δακρῶτά της καὶ νὰ ἐδοπλαχνιστῆ τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδίας της δίνει
ὑπόσχεση νὰ φιλήσῃ τὰ πόδια τοῦ Κυρίου καὶ νὰ τὰ καθάρισῃ μὲ τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς
της.—Διακόπτει σὲ μιὰ στιγμή (ἴσως ἀπ' τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Θεοφίλου—ἐλέπε Βοξ, Ἱστο-
ρία) καὶ προσθέτει:—Ποῖός θά ἐξιστορήσῃ, Κύριε, τίς ἀμαρτίαις μου; Σὺ, Κύριε, πὸν ἔχεις
ἀμέτρητη ἐλεημοσύνη, μὴ μ' ἐγκαταλείψης τὴν ἀμαρτωλῆ = Ἰδὲ «*Εὐαγγ. κατὰ Λουκᾶν*»
2' 38—39.

4. *Ἡ Μεγάλη Τετάρτη* : Γίνεται ἀνάμνηση τῆς ἀμαρτωλῆς γυναίκας, ποὺ ἄλειψε μὲ μύρο τὰ πόδια τοῦ Κυρίου· κι' ἀκόμη τοῦ φρικιαστικοῦ γεγονότος τῆς προδοσίας τοῦ Ἰούδα καὶ τῆς ἐρήμην καταδίκης τοῦ Κυρίου. Καὶ κάνει ὀδυνηρὴ ἐντύπωση, τὸ ἀκουσμα τῶν μελωδικῶν τροπαρίων, ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν προδοσία.

5. *Ἡ Μεγάλη Πέμπτη*. : (1) Τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἔχουμε τὴν ἀνάμνηση τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου καὶ τὴν ὑπόδειξη τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ τελοῦμε τὴ θεία εὐχαριστία. Ἀκοῦμε τὸ ὠραιότατο τροπάριο (κάθισμα) γιὰ τὸ θεῖο ὑπόδειγμα τῆς Ἀγάπης, ποὺ ἔδωκε ὁ Κύριος, πλύνοντας τὰ πόδια τῶν μαθητῶν :

«Ὅτε οἱ ἔνδοξοι μαθηταὶ ἐν τῷ νιπτῆρι τοῦ Δείπνου ἐφωτίζοντο, τότε Ἰούδας ὁ δυσσεβής, φιλαργυρίαν νοσήσας ἐσκοτίζετο, καὶ ἀνόμοις κριταῖς, Σὲ, τὸν δίκαιον κριτὴν, παραδίδωσι. Βλέπε χρημάτων ἐραστά, τὸν διὰ ταῦτα ἀγχόνη χρησάμενον· φεῦγε ἀκόρεστον ψυχὴν, τὴν Διδασκάλῳ τοιαῦτα τολμήσασαν. Ὁ περὶ πάντας ἀγαθός, Κύριε, Δόξα σοι» (2).

Δηλ. παρακαλοῦμε νὰ μᾶς φυλάξῃ ὁ Θεὸς ἀπ' τὴν κακία τοῦ Ἰούδα, ποὺ ἀπ' τὴ φυλαργυρία του σκοτίστηκε καὶ πρόδωκε τὸν Κύριο—τὴ στιγμὴ, ποὺ οἱ ἄλλοι μαθητὲς ἐφωτίζονταν ἀπ' τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου μπρὸς τὸ νιπτῆρα τοῦ Δείπνου—κι' ἔπειτα ἀπαγχονίστηκε!

Ἀκοῦμε τὰ 12 Εὐαγγέλια δηλ. 12 εὐαγγελικὲς περικοπές, ποὺ περιγράφουν πῶς γίνηκε ἡ σύλληψη, ἡ διαδικασία, ἡ καταδίκη, ἡ Σταύρωση κι ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὸ **Θεῖο δρᾶμα**. (2)

---

(1) Γίνεται ἡ Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Στὸ Οἰκοῦμενικὸ Πατριαρχεῖο παρκοκευάζεται τὴ Μεγάλη Πέμπτη τὸ Ἅγιον Μύρο—Ἰδὲ Κατήχηση Σελ. 42.

(2) Δηλ. 5 ἀπ' τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου, 4 ἀπ' τοῦ Ματθαίου, 2 ἀπ' τοῦ Μάρκου καὶ 1 ἀπ' τοῦ Λουκᾶ.

Ἀκοῦμε ἀκόμη μετὰ τὸ δ' Εὐαγγέλιο-τὸ θαυμάσιο Ὑμνο «**Σή-
μερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου**», ποῦ ἐξιστορεῖ τὰ φρικτὰ Πάθη τοῦ
Κυρίου (1)

Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου
ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας.
Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεται
ὁ τῶν Ἀγγέλων Βασιλεὺς
Φευδῆ πορφύραν περιβάλλεται
ὁ περιβάλλον τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις.
Ράπισμα κατεδέξατο
ὁ ἐν Ἰορδάνῃ ἐλευθερώσας τὸν Ἀδάμ.
Ἦλοις προσηλώθη ὁ νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας.
Λόγγῃ ἐκεντήθη ὁ υἱὸς τῆς Παρθένου.
Προσκυνοῦμεν Σοῦ τὰ Πάθη Χριστέ.
Δεῖξον ἡμῖν καὶ τὴν ἔνδοξόν σου Ἀνάστασιν.

6. **Ἡ Μεγάλῃ Παρασκευῇ** : Γίνεται ἡ ἀνάμνησις :

1) Τῆς τελειωτικῆς καταδίκης τοῦ Κυρίου. Μὲ συντριβὴ μεγάλη
φέρνουμε στὸ νοῦ μας τὰ ὅσα ὑπόφερε ὁ Κύριος : τοὺς ἐμπυτυμούς,
τὰ ραπίσματα, τοὺς ἐμπαιγμούς, τὰ μαστιγώματα, τὴ χλαμύδα, τὸν
ἀκάνθινο στέφανο καὶ πρὸ πάντων τὸ μαρτύριο τοῦ σταυρικοῦ θανά-
του ! (ᾠρα β μ. μ.)

(1) Βλ. «**Καὶνὴ Διαθήκη**» σελ. 87—100.

Και 2) τῆς κηδείας (κατὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου) ἀπ' τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸ Νικόδημο. Οἱ σημαῖες κρέμονται μεσίστιες, οἱ φρουροὶ φρουροῦνε μὲ τὰ ὅπλα ὑπὸ μάλης. Εἶναι ἡμέρα **θηρησκευτικοῦ πένθους** καὶ **δολοκληρωτικῆς ἀργίας καὶ νηστείας.**

Τὴν ἑσπέρα φάλλεται ἡ ἀκολουθία τοῦ ἐπιταφίου, πρὸς ἀποτε-
λεῖται ἀπ' ὠραιότατα καὶ μελωδικότατα τροπάρια καὶ ἀπὸ πολλὰ
ἔξοχα ἐγκώμια, χωρισμένα σὲ **τρεῖς στάσεις.** (1)

7. **Τὸ Μέγα Σάββατο :** τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἀναλογιζόμαστε τὴ φρούρηση καὶ τὴ σφράγιση τοῦ τάφου τοῦ Κυρίου. **Ἡ ζωὴ τοῦ Κόσμου κατετέθη στὸν Τάφο!**...**στὸν τόσο νηόσκαφτο ταφο!**.. Τὸ πρῶτ γίνεται ὁ ἑσπερινὸς καὶ ἡ Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἐπειτα φάλλεται ὁ προφητικὸς στίχος : **« Ἀνάστα ὁ Θεὸς κρίνων τὴν γῆν »**, καὶ διαβάζεται ἡ ἀναστάσιμη εὐαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ **Ματθαίου** (2). Οἱ ἱερεῖς ἀλλάζουν τὰ πένθημα ἄμφιά τους· ἡ ἐκκλησία ἀρχίζει νὰ λαμπροστολίζεται· οἱ κώδωνες χτυποῦν χαρμόσυνα· οἱ σημαῖες ἀνυψώνονται· οἱ φρουροὶ δὲν ἔχουν πιὰ τὸ ὅπλο ὑπὸ μάλης· οἱ σάλπιγγες σαλπίζουν χαρμόσυνα ἐμβατήρια. Γίνηκε ἡ ἐπίσημη προ-
αγγελία τῆς Ἀναστάσεως ἢ ἡ Πρώτη Ἀνάσταση, καθὼς λέμε.

8. **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Πασχα :** Τρεῖς ἡμέρες ἔμεινε στὸν Τάφο ὁ Κύριος· γιὰ τὸν ὑπολογισμὸ πρέπει νὰ ξέρομε, πὼς οἱ Ἰουδαῖοι ὑπολόγιζαν τὸ ἡμερονύχτιο ἀπ' τὴ δύση τοῦ ἡλίου μᾶς ἡμέρας ὡς τὴ δύση τῆς ἄλλης. Λοιπὸν ἀπὸ τίς 3 τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς ὡς τὴ δύση, εἶναι **ἡ πρώτη μέρα.** Ἀπ' τὴ δύση τῆς Παρασκευῆς ὡς τὴ δύση τοῦ Σαββάτου εἶναι **ἡ δεύτερη μέρα**· καὶ ἀπ' τὴ δύση τοῦ Σαββάτου ἀρχίζει **ἡ τρίτη μέρα,** στὸ διάστημα τῆς ὁποίας **Ἀνέστη ὁ Κύριος.** Ἀμέσως μετὰ τὸ μεσονύχτιο τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακὴν, ἑορτάζουμε τὴν Ἀνάσταση. Διαβάζεται ἡ σχετικὴ Εὐαγγ-

(1) Βλέπε «**Καινὴ Διαθήκη**» στή σελ. 101—115 Περιγραφές καὶ Τροπάρια.

(2) Βλέπε «**Εὐαγγ. Ματθαίου**» κεφ. 28.

γγελική περικοπή του Εὐαγγελιστῆ Μάρκου (1). Ἐπειτα ὁ ἱερεὺς θυματιάζει καὶ ἀναφωνεῖ :

« Δόξα τῇ Ἁγίᾳ καὶ Ὁμοουσίῳ καὶ Ἀδιαιρέτῳ
καὶ Ζωοποιῷ Τριᾷδι

πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς Αἰῶνας τῶν Αἰώνων, Ἀμήν. »

Κι ἀμέσως ψάλλεται τό :

« Χριστὸς Ἀνέστη ἐκ νεκρῶν
θανάτῳ θάνατον πατήσας,
καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι
Ζωὴν χαρισάμενος ! »

Καὶ πολλὰ ἄλλα τροπάρια ψάλλονται, πού εἶναι γεμάτα χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση, γιὰ τὸ θαῦμα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς γίνεται ὁ Ἑσπερινὸς ἢ Δευτέρα Ἀνάστυξη ἢ Ἀγάπη. Ἀκοῦμε τότε, σὲ πολλὰς γλώσσας, τὴν Εὐαγγελικὴν περικοπήν τοῦ Ἰωάννη, πού μᾶς περιγράφει τὴν ἐμφάνιση τοῦ Χριστοῦ στοὺς μαθητὲς του μὲ τὸ κήρυγμα τῆς Ἀγάπης — « *Εἰρήνη Ὑμῖν* » (2).

Οἱ τελετὲς καὶ οἱ γιορτὲς τοῦ Πάσχα εἶναι οἱ ἐπισημότερες στὴν Ἐκκλησίᾳ μας καὶ γίνονται πολὺ λαμπρά· γιὰ τὸ λέμε καὶ *Λαμπρὴ ἢ Λαμπρὰ τῆ Μεγάλῃ Ἡμέρᾳ τῆς Ἀναστάσεως* (3).

Τὸ τρίτο μέρος τῶν Κινητῶν Δεσποτικῶν ἐορτῶν ἀρχίζει ἀπ' τὴ Δευτέρα τοῦ Πάσχα καὶ φτάνει

ὡς τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων.
ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΚΙΝΗ ΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΙΚΩΝ ΕΣΡΤΩΝ
= ΕΠΕΙΤΑ ΑΠ' ΤΟ ΠΑΣΧΑ =

Οἱ ἐορτὲς τοῦ τρίτου Μέρους εἶναι :

(1) Εὐαγγ. « Κατὰ Μάρκου » ΙΣΤ' = 1—8

(2) Βλ. « Καιρὴ Διοθήκη » σελ. 119—123.

(3) Εὐαγγ. « Κατὰ Ἰωάννην » Κ' = 19—26.

» Χ. Δημητριάκοπούλου « Λειτουργικὴ » — ἔκδ. Β'.

1. **Ἡ ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου** : Ὁλόκληρη ἡ ἑβδομάδα, ἀπ' τὴ Δευτέρα τοῦ Πάσχα κι ἔπειτα, λέγεται ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου ἢ Διακαινήσιμος τὸ ὄνομα αὐτὸ ἔμεινε ἀπὸ πολὺ παλιά.

Ἡ ἑβδομάδα αὐτὴ ἀρχίζει μὲ τὴν ἑορτὴ τῆς Ἀναστάσεως, ποὺ ὅλα τὰ ἑκάμε **καινά**, καθὼς λέει ἓνα ἐκκλησιαστικὸ τροπάριο ⁽¹⁾.

Ἐπειτα, στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Χριστιανισμοῦ κρατοῦσε συνήθεια νὰ βαπτίζονται πολλοὶ κατηχούμενοι Χριστιανοὶ κατὰ τὴ νύχτα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου κι ὅλη τὴν ἀκόλουθη ἑβδομάδα καὶ νὰ μπαίνουν σὲ νέα(**καινὴ**) τάξη, στὴν τάξη τῶν πιστῶν· ἔτσι γίνονταν πολλοὶ νέοι(**καινοὶ**) ἄνθρωποι. Οἱ νέοι Χριστιανοὶ συνήθιζαν τότε νὰ πηγαίνουν ὅλοι τὴ **νέα(καινὴ) ἑβδομάδα** στοὺς ναοὺς λευκοφορεμένοι καὶ μ' ἀναμμένες λαμπάδες καὶ νὰ κοινωνοῦν. Ἀλλὰ καὶ οἱ βαπτισμένοι, οἱ παλαιοὶ Χριστιανοί, ἔπρεπε ἔπειτα ἀπ' τὴ Ζωοφόρο ἀνάσταση, νὰ ζήσουν ζωὴ **νέα(καινὴ)**. Διακαινήσιμη ἑβδομάδα λοιπόν, ἐσήμερις ὀλόκληρη ἑβδομάδα **νέα**.

Στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια εἶχαν αὐτὴ τὴν ἑβδομάδα, τὴν πρώτη τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Χρόνου· καὶ γι' αὐτὸ ἀπ' τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα—ἀκόμη καὶ τώρα—ἀρχίζει ἡ ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου ἀπ' τὴν ἀρχὴ του : « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος » ⁽²⁾.

- 2 **Ἡ ἑορτὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς** : Τὴν Παρασκευὴ τῆς Διακαινησίμου εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἡ ἑορτὴ αὐτὴ εἶναι ἀφιερωμένη στὴν ἀνάμνηση τῶν θαυμάτων, ποὺ γίνθηκαν καὶ γίνονται μὲ τὰ ἱαματικὰ νερὰ τοῦ ναοῦ

(1) « Ἀναστάσεως ἡμέρα δι' ἡς τὰ πάντα γέγονε καινά ».

(2) « Εὐαγγ. κατὰ Ἰωάννην » Α' .—1.—17.

τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ποῦ βρίσκεται στίς Βλαχέρνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Μπαλουκλή). Ὁ ναὸς αὐτὸς εἶναι γνωστὸς μὲ τ' ὄνομα **Ζωοδόχος Πηγή** τὸ νερό, ποῦ πηγάζει ἀπ' τὸ ναὸ, εἶναι τὸ περιφημότερο ἁγίασμα τῆς Ἀνατολ. Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τὸ θαυματουργὸ νερὸ καὶ ἡ πολὺ ἀρχαία εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ποῦ βρίσκεται στὸ Ναὸ τιμῶνται πολὺ ἀπ' τὸν κόσμον, ποῦ συγκεντρώνεται ἐκεῖ.

3. **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ ἢ Ἀντίπασχα** : Εἶναι ἡ πρώτη Κυριακὴ ἔπειτα ἀπ' τὸ Πάσχα. Γίνεται ἡ λειτουργία τοῦ Πάσχα· γίνεται ἀνάμνηση τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στοὺς μαθητὲς του, σὲ στιγμή, ποῦ ἦταν κι ὁ Θωμᾶς ἐμπρός. Ἀκοῦμε ἀπ' τὴν Εὐαγγελικὴ περικοπὴ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου πρὸς τὸ Θωμᾶ : «**Φέρε Θωμᾶ τὸν δάκτυλόν σου καὶ ἴδε τὰς χεῖρας μου· καὶ φέρε τὴν χεῖρα σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός**». Καὶ τό : «**Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες !**» (1)

4. **Ἡ Κυριακὴ τῶν Μυροφόρων** : Τὴν ἑορτάζουμε γιὰ τιμὴ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τοῦ Νικοδήμου, καὶ γι' ἀνάμνηση τοῦ θάρρους καὶ τῆς τόλμης τῶν Μυροφόρων γυναικῶν, ποῦ ἀκολούθησαν τὸν Κύριον ὡς τὸ Σταυρὸ καὶ ὡς τὸν ἐνταφιασμό· ποῦ βρέθηκαν πρῶτ-πρῶτὴ τὴν Κυριακὴ ἔξω ἀπ' τὸ μνημεῖον καὶ ἀξιώθηκαν νὰ μάθουν πρῶτες τὴν Ἀνάστασιν καὶ νὰ ἰδοῦν τὸ Σωτήρα. (2)

5. **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Παραλύτου** : Ἀκοῦμε στὴν ἐκκλησιὰ Εὐαγγελικὴ περικοπὴ, σχετικὴ μὲ τὴν θεραπεία τοῦ Παραλύτου στὴ Βηθεσδὰ καὶ διδασκόμαστε πολλὰ ἀπ' τὰ λόγια, ποῦ

(1) Βλ. «*Κεινὴ Διαθήκη*» σελ. 126.

» «*Εὐαγγ. Ἰωάννου*» Κ = 19 — 31.

(2) «*Εὐαγγ. Μάρκου*» 15 = 43 — 47 καὶ 16 = 1 — 8.

εἶπε ὁ Κύριος σ' ἐκεῖνον, ποῦ θεράπευε : *Ἴδε ἔγινες ὑγιής, μὴ ἀμαρτάνης πλέον γιὰ νὰ μὴ σοῦ γίνῃ τίποτε χειρότερο*. (1)

6. *Ἡ Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος* : Εἶναι πολὺ ὠραία ἢ Εὐ-αγγελικὴ περικοπὴ τῆς ἡμέρας αὐτῆς· καὶ εἶναι θαυμάσιος ὁ ὀρισμὸς, ποῦ δίνει ὁ Κύριος γιὰ τὴν ὑπόστασι τοῦ Θεοῦ : *« Πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν »*. (2)

7. *Κυριακὴ τοῦ Τυφλοῦ* : Ἐνθυμούμεθα τὸ θαῦμα τῆς Θεραπείας τοῦ γεννημένου Τυφλοῦ κι ἀκοῦμε, στὴ σχετικὴ Εὐαγγελικὴ περικοπῇ, τὸ θεραπευμένο τυφλὸ νὰ λήῃ μὲ θάρρος καὶ μὲ παρησια : *« Ὁ Θεὸς ἀμαρτωλοῦ οὐκ ἀκούει· ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβῆς ἦ καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει »*. (3)

8. *Ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου* : Στὶς 40 ἡμέρες ἀπ' τὴν Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου — ἡμέρα Πέμπτη — ἑορτάζουμε τὴν ἀνάμνησι τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου. Ἀνελήφθη ἐνδόξως ὁ Κύριος, ἀφοῦ πρῶτα ἔδωκε στοὺς μαθητὲς του τὴν *ἐπαγγελία* (ὑπόσχεσι), νὰ τοὺς στείλῃ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. (4)

9. *Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πατέρων* : Ἐορτάζεται γιὰ τιμὴ καὶ μνήμη τῶν Ἀγίων Πατέρων τῆς Α΄ Οἰκουμ. Συνόδου.

10. *Τὸ Ψυχοσάββατο* : Ἐπικράτησε παλιὰ συνήθεια νὰ γίνονται γενικὰ μνημόσυνα γιὰ τοὺς νεκροὺς σὲ τρία Σάββατα κατὰ σειρὰ (πρὸ τῶν Ἀπόκριων — πρὸ τῆς Τυροφάγου — πρὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας) καὶ σ' αὐτὸ τὸ Σάββατο, ποῦ εἶναι πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς.

(1) Βλ. *«Καينὴ Διαθήκη»* σελ. 47· 48 καὶ *«Εὐαγγ. Ἰωάν.»* 5 = 1— 15

(2) Βλ. *«Κοινὴ Διαθήκη»* σελ. 57— 61. Καὶ *«Εὐαγγ. Ἰωάν.»* 4=5— 42

(3) > > > > 49—52 > > > θ' = 1—38

(4) > > > > 127—128 Καὶ *«Πράξεις Ἀποστόλων»* Α.9 12

11. *Ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς* : Στις 50 ἡμέρες ἔπειτα ἀπ' τὴν Ἀνάσταση—τὴν 50ῆ ἡμέρα—ἑορτάζουμε τὴν Ἐπιφοίτηση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος στοὺς Μαθητὲς τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἴδρυσή τῆς Πρώτης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.⁽¹⁾

12. *Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πάντων* : Ἐορτάζεται γιὰ ἀνάμνηση καὶ τιμὴ συνολικὰ ἔλων τῶν Ἀγίων καὶ τῶν Μαρτύρων, οἱ ὅποιοι, μὲ τοὺς ἀγῶνες, μὲ τὸ θάρρος, μὲ τὰ μαρτύριά τους καὶ μὲ τὴν Πίστη τους γενικά, ἐστερέωσαν τὴ Χριστιανικὴ Θρησκεία. Ἀκοῦμε τὴν ἡμέρα αὐτὴ στὴν ἐκκλησία Ἐθαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ Μαθαίου, ποὺ ἔχει τὴν πιὸ θαυμαστὴ πρόσκληση καὶ τὴν ἐκτίμηση τοῦ Κυρίου γιὰ τοὺς Ἀγῶνες τῆς Ἀλήθειας : « Ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἑμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. — καὶ « Πᾶς, ὃς ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς, ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἕκαστονταπλασίονα λήψεται καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει ». ⁽²⁾

2ο ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

(Α Κ Ι Ν Η Τ Ε Σ)

Ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει ὀρισμένες πολλὰς ἑορτὲς, γιὰ τιμὴ τῆς *Μητέρας τοῦ Θεοῦ* — ποὺ γέννησε (ἔτεκε) τὸ Θεὸ — *Θεομητορικὲς ἑορτὲς* — ἢ *Ἐορτὲς τῆς Θεοτόκου*. Ἀπ' αὐτὲς σπουδαιότερες εἶναι :

1. *Τὸ Γενέθλιο ἢ Γέννηση τῆς Θεοτόκου* : Ἡ ἑορτὴ αὐτὴ γίνεται στις 8 Σεπτεμβρίου. Τιμᾶμε τότε τὴ γέννηση τῆς *Μαρίας*, τῆς *Μητέρας τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας* ⁽³⁾.

(1) Βλέπε « Ἐκκλησι. Ἱστορία » σελ. 7—10.

(2) » « Ἐθαγγ. Μαθαίου » Γ' 32 - 38 καὶ 16'. 27 - 30.

(3) » « Καινὴ Διαθήκη » σελ. 5.

2. **Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου :** Στις 21 Νοεμβρίου ἑορτάζουμε τὴν εἴσοδο τῆς Παναγίας στὰ **Ἅγια τῶν Ἀγίων** τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος καὶ τὴν ἀφιέρωσή της στὸ Θεὸ ἀπ' τοὺς σεβάσιμους γονεῖς της, τὸν **Ἰωάννη** καὶ τὴν **Ἄννα**. (1)
3. **Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου :** Στις 25 Μαρτίου γίνεται ἡ ἀνάμνηση τῆς ὡραίας ἀγγελίας (Εὐαγγελισμοῦ) πρὸς τὴ Μαρία, γιὰ τὴ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀποφασὴ τοῦ Θεοῦ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον ἀπ' τὴ δουλεῖα τοῦ κακοῦ. (2) Ἡ 25ῃ Μαρτίου εἶναι ἡμέρα μεγάλης χαρᾶς γιὰ τὸ Χριστιανισμὸ. Ἰδιαίτερα γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνας ἔχει κτὴν ἄλλη σημασίαν· ἀνάτειλε κείνη τὴν ἡμέραν, στὰ 1821 ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας μας ἀπ' τὴ μακροαῖωνη σκλαβιά μας.
4. **Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου :** Ἀπ' τὴν 1 Αὐγούστου ἀρχίζει 14 ἡμέρη νηστεία καὶ στις 15 Αὐγούστου γίνεται ἀνάμνησις τοῦ θανάτου (τῆς Κοιμήσεως) τῆς Θεοτόκου. (3)

3ο ΕΟΡΤΕΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

Τρίτο εἶδος ἑορτῶν εἶναι οἱ ἑορτὲς ἀνθρώπων, πού μὲ τις γνώσεις τους, μὲ τὴ διδασκαλία τους, μὲ τὴν παραδειγματικὴ ζωὴ τους, μὲ τὴν ἰδεολογία τους, μὲ τὴ θερμὴ τους πίστη, μὲ τὴν αὐταπάρνηση, πού ἔδειξαν μπρὸς τοὺς διώκτες τους, μπρὸς στὰ βασανιστήρια, στὰ θηρία, στὰ μαρτύρια, συντέλεσαν στὸ θρίαμβο τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἑορτὲς εἶναι :

---

(1) Βλ. «Καينὴ Διαθήκη» Σελ. 6.

(2) > > > > 7 - 8.

(3) > > > > 9.

1. *Τῶν Ἀποστόλων—Ἰσαποστόλων—Εὐαγγελιστῶν.*

Ἀποστόλου Φιλίππου	15	Ν)βρίου
Ἀνδρέου Πρωτοκλήτου	30	»
Πέτρου καὶ Παύλου	29	Ἰουνίου
Δώδεκα Ἀποστόλων	30	»
Κωνσταντίνου—Ἐλένης	21	Μαΐου
Βαρθολομαίου—Βαρνάβα	11	Ἰουνίου
Τῶν Εὐαγγελιστῶν καὶ ἄλλων		

2. *Τῶν Μαρτύρων τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως.*

Ἀγίου Δημητρίου	26	Ὀκτωβρίου
» Γεωργίου	23	Ἀπριλίου
» Παντελεήμονος	27	Ἰουλίου
» Στεφάνου	27	Δ)βρίου
» Αἰκατερίνης	25	Ν)βρίου. κ. ᾗ.

3. *Ἑορτὲς ὁσίων καὶ Μεγάλων Ἀσκητῶν.*

Ἀγίου Ἀντωνίου	17	Ἰανουαρίου
Ἀγίας Εὐφροσύνης	25	Σεπ)βρίου. κ. ᾗ.

4. *Ἑορτὲς Μεγάλων Ἱεραρχῶν καὶ διδασκάλων.*

Μεγάλου Βασιλείου	1	Ἰανουαρίου
Ἀθανασίου-Κυρίλλου	18	Ἰανουαρίου
Τριῶν Ἱεραρχῶν	30	Ἰανουαρίου κ. ᾗ.

5. *Ἑορτὲς Θαυματουργῶν Ἀγίων.*

Τοῦ Ἀγίου Νικολάου	6	Δεκεμβρίου
» » Σπυρίδωνος	12	Δεκεμβρίου κ. ᾗ.

6. *Ἑορτὲς Ἀγίων Προφητῶν.*

Τοῦ Προφήτου Ἱερεμίου	6	Μαΐου
» » Ἡλίας	20	Ἰουλίου

Τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου 7 Ἰανουαρίου, 24 Ἰου-
νίου, 29 Αὐγούστου κ. ἄ.

7. *Ἑορτὲς γιὰ Τιμὴ τῶν Ἐπουρανίων Δυνάμεων*: 8 Ν)βρίου.

8. *Ἑορτὲς διαφόρων Ἁγίων* (εὐρεση λειψάνων—ἀνακομιδὴ
λειψάνων).

9. *Ἑορτὲς τοπικῶν Ἁγίων, νεομαρτύρων καὶ Πολιούχων.*

(Γρηγορίου Ε'. 10 Ἀπριλίου κ. ἄ.) Πολιοῦχοι : Ἁγ. Διονύ-
σιος Ἀθηνῶν (2 Ὀκτωβρίου), Θεσ)νίκης Ἁγ. Δημήτριος (26 Ὀκτω-
βρίου), Πατρῶν Ἁγ. Ἀνδρέας (30 Ν)βρίου), Κερκύρας Ἁγ. Σπυ-
ρίδων (12 Δ)βρίου), Κεφαλληνίας Ἁγ. Γεράσιμος (16 Αὐγ. καὶ
20 Ὀκ)βρίου) κ. ἄ.

10. *Τὴν Ἑορτὴ τῶν Ἁγίων Πάντων*, καθὼς εἶπαμε στὰ
προηγούμενα.

Γ'. ΠΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟῦ ΘΕΟῦ

Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε : *Οἱ ἀληθινοὶ
προσκυνητὲς θὰ προσκυνοῦν τὸ Θεὸ μὲ τὸ Πνεῦμα τους, ὅπου
κι ἂν βρισκῶνται.*

Κάθε ἄνθρωπος μπορεῖ κι ἔχει τὸ δικαίωμα, ὅπου κι ἂν στέκεται,
κι ὅπου κι ἂν βρίσκεται, νὰ εὐχαριστήσῃ ἢ νὰ δοξολογήσῃ ἢ νὰ πα-
ρακαλέσῃ τὸν Οὐράνιο Πατέρα. Καὶ μπορεῖ νὰ ναι βέβαιος, πὼς *Ἐνεῖ-
νος*, πὸ εἶναι Πανταχοῦ Παρῶν, θὰ τὸν ἀκούσῃ.

Ὅμως στὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἀναπτύχτηκαν οἱ λό-
γοι, πὸ ἐπιβάλλουν τὴν κοινή, τὴν ὁμαδικὴ πνευματικὴ λατρεία.

Εἶναι αὐτονόητο, πὼς ὅπου γίνεται συγκέντρωση πρέπει νὰ ὑπάρχη
καὶ σύστημα· πρέπει νὰ κρατῆ καὶ νὰ βασιλεύῃ τάξι. Καὶ μάλιστα σὲ
συγκεντρώσεις πνευματικῆς, ἢ τάξι καὶ ἢ σοβαρότητα εἶναι ἀπαραί-

τητη προϋπόθεση για να έμπνεύσει σεβασμό, να προκαλέσει προσοχή, να φέρη ωφέλεια.

Για τους λόγους αυτούς γίνηκαν ώρισμένοι **τύποι λατρείας, ανόλογα με τις διάφορες περιστάσεις τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν.** Αὐτὲς εἶναι οἱ **ἐκκλησιαστικὲς ἀκολουθίαι καὶ οἱ λειτουργίαι.**

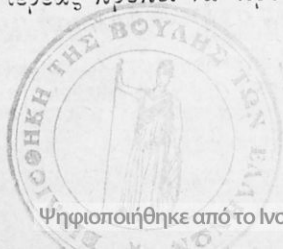
Ὅμως, μὰ πού οἱ ἐκδηλώσεις τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι ἢ συνηθισμένες (**τακτικὲς**) ἢ **ἐκτακτες**, γι' αὐτὸ καὶ οἱ Ἐκκλησιαστικὲς ἀκολουθίαι εἶναι ἀτονόητο, πὼς θὰ χωριστοῦν σὲ **τακτικὲς Ἐκκλησιαστικὲς ἀκολουθίαι καὶ σὲ ἐκτακτες.**

Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, πού ἦταν αὐστηρότερη καὶ στοὺς τύπους καὶ οἱ ἐκδηλώσεις τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν, ἤθελε νὰ κάνουμε τὴν προσευχή μας συγχρότερα στὸ Θεό, καθὼς εἶναι συχνὴ καὶ ἀδιάκοπη ἢ ἐπίβλεψη καὶ ἢ προστασία τοῦ Δημιουργοῦ στὰ πλάσματά του.

Ὅρισε λοιπὸν προσευχάς: α'. τὸ **Μεσονυκτικόν**, β'. τὸν **Ὁρθρο**, γ'. τὴν **Ὠρην**, δ'. τὸν **Ἑσπερινόν**, καὶ ε'. τὸ **Ἀπόδειπνο**,

Οἱ προσευχὲς αὐτὲς ἀπαρτίζονται ἀπὸ **τροπάρια, ψαλμοὺς, περικοπὰς τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εὐχὲς, δεήσεις καὶ ὕμνους**· καὶ ἔπρεπε νὰ γίνονται στὰ χρονικὰ διαστήματα, πού ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τῆς κάθε μιᾶς.

Ἀργότερα ἢ Ἐκκλησία ὥρισε ὑποχρεωτικὲς τὲς ἀκολουθίαι, στὰ διαστήματά τους, μόνο γιὰ τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς ἀσκητὲς· καὶ συντόμεψε σὲ δυὰ τὰ διαστήματα γιὰ τοὺς κληρικοὺς, **πρωὶ καὶ ἀπόγευμα**, πού ὁ ἱερέας πρέπει νὰ προσευχηθῆ γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τὸ λαό.

Ἑκτακτες ἀκολουθίες εἶναι κείνες, πού τις ἐπιβάλλει κάποιος
περιοδική ἢ ἀσυνήθιστη ἢ ἕκτακτη ἀνάγκη.

**2. ΕΚΤΑΚΤΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ-
ΣΤΙΚΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ**

Ἑκτακτες ἀκολουθίες εἶναι :

Τὰ μυστήρια : βάπτισμα—χρ

σμα—ἔξομολόγησι—γάμος—εὐχέλαιο. (1)

Οἱ τελετές τῆς Ἐκκλησίας : Ἁγιασμοὶ—ἐγκαίνια—λιτανίες—δοξολογίες—παρακλήσεις.

Ἑκτακτα περιστατικά τῆς ζωῆς : κηδεῖες—μνημόσυνα.

Οἱ ἕκτακτες ἀκολουθίες ἀπαρτίζονται ἀπὸ σχετικῆς εὐχῆς—δεήσεις—τροπάρια—περικοπὲς τῆς Ἀγ. Γραφῆς, πού ὅλες εἶναι γραμμένες στὸ λειτουργικὸ βιβλίον «*Εὐχολόγιο*».

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Ἀπ' τὴν Ἱστορίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης γνωρίζουμε τίς τελετές, πού γίνηκαν κατὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνον.

**1. Η ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ.**

«*Δάβετε φάγετε*—εἶπε ὁ Κύριος, κ

θώντας καὶ μοιράζοντας τὸν ἄρτον—*αὐτὸ*

εἶναι τὸ Σῶμα μου!»

Κι ἔπειτα :

«*Πίετε ἀπ' αὐτὸ πάντες*—εἶπε, προσφέροντας τὸ ποτήρι μὲ τὸν οἶνον—*αὐτὸ εἶναι τὸ αἷμα μου!*»

Καὶ πρόσθεσε : «*Αὐτὸ νὰ κάνετε καὶ σεῖς σὴν ἀνάμνησίν μου*».

Ἦταν ὅλα αὐτὰ μὲ μυσταγωγία—μὲ τελετὴν γεμάτην μυστήριον—πού σήμαινε τὴν ὑπεράνθρωπην Θυσίαν τοῦ Κυρίου !

Καὶ ἦταν συνδεδεμένη ἡ τελετὴ αὐτὴ μὲ τὴν ἀυστηρὴν καὶ λιγδολογὴν σύστασιν :

«*Αὐτὸ νὰ κάνετε καὶ σεῖς σὴν ἀνάμνησίν μου!*»

(1) Ἡ «*Θεία Εὐχαριστία*» καὶ ἡ «*Λίρα οἶνου*» γίνονται σὲ τακτικὰς λειτουργίας, καὶ μόνο σ' ἐπείγουσα ἀνάγκη γίνεται ἕκτακτα ἢ «*Σεία Εὐχαριστία*».

Κι ἀπόμεινε πολὺ φυσικὸ νὰ κρατοῦν οἱ μαθητῆς τοῦ Κυρίου τὴν ἐντολὴ αὐτὴ καὶ σὲ κάθε συγκέντρωση νὰ τὴ θυμούνται μὲ σεβασμὸ καὶ νὰ τὴν ἐκτελοῦνε μ' εὐλάβεια, σύμφωνα μὲ τὸ θεῖο ὑπόδειγμα.

Ἔσως φορές οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ συγκεντρώνονταν, τακτικὰ ἔβαναν γιὰ βάση κάθε σκέψεως καὶ ἀσχολίας τους τὴν τέλεση αὐτῆς τῆς παραγγελίας.

Ἐλάβαιναν μερίδιο—**μεταλάβαιναν**—ἀπὸ κοινὸ ποτήρι, ἄρτο καὶ οἶνο, μὲ τὴν πεποίθησιν, πὼς **μεταλάβαιναν αὐτὸ τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου!**

Ἦταν αὐτὸ μιὰ ἀγαλλίασὴ τους, γιὰτι ἔκαναν ὠρισμένη ἐντολὴ τοῦ Κυρίου! . . Ἦταν ὑπέρτατη χαρὰ τους, γιὰτι πρόσφεραν στὴν **ἀνάμνηση** τοῦ Κυρίου, μιὰ θυσία δίχως αἷμα, μιὰ **ἀναίμακτη θυσία!**...

Τὴν τελετὴ αὐτὴ οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ διάδοχοί τους, κι ἀργότερα οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, τὴν ἐπισημοποιοῦσαν, μὲ προσευχές, μὲ δεήσεις, μ' ἀνάγνωσθ' ἀπ' τὶς Γραφὰς καὶ μ' ἐρμηνείας καὶ διδασκαλίας.

Ἔτσι σιγὰ—σιγὰ διαμορφώθηκαν διάφορα σχέδια γιὰ τὶς τελετές, πὼς ἀποτελοῦσαν **τὴν βάση τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ**· διαμορφώθηκαν οἱ «**Λειτουργίες**».

Ἀρχαιότερη Ἐκκλησιαστικὴ Λειτουργία εἶναι ἡ Λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα: «**τοῦ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθεοῦ**» πὼς τὴν ἔγραψε.

Συντομώτερη ἀπ' αὐτὴν εἶναι «**ἡ Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου**» πὼς τὴν ἔγραψε ὁ ἴδιος (στὰ 380 μ. Χ.)

Κι ἀκόμα συντομώτερη εἶναι «**ἡ Λειτουργία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου**» πὼς γράφτηκε ἀπ' τὸν ἴδιο (στὰ 400 περίπου μ. Χ.)

Ἡ **πρώτη** γίνεται μόνον στὴ μνήμη τοῦ συγγραφέα τῆς Ἰακώβου (23 Ὀκτωβρίου).

Ἡ **δεύτερη** γίνεται μόνον ἄχρι φορές τὸ χρόνο (5 Κυρ. Μεγ. Τεσσαρακοστῆς—Μεγάλῃ Πέμπτῃ—Μέγα Σάββατο—Παραμονὴ Χριστουγέννων—Παραμονὴ Θεοφανείων—Ἀγίου Βασιλείου).

Ἡ τρίτη, «**ἡ Λειτουργία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου**» ἐπικράτησε μὲ τὸν καιρὸ, καὶ εἶναι στὴ γενικὴ (καθολικὴ) χρῆσις τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἐπάρχει καὶ τετάρτη Λειτουργία, «**ἡ Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων**», ἔργον **Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου**, ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέα, ποῦ γίνεται κάθε Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τῆ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ, Μεγάλῃ Τρίτῃ, καὶ Μεγάλῃ Τετάρτῃ.

Λέγεται ἡ Λειτουργία αὐτὴ τῶν Προηγιασμένων Δώρων, γιατί τὰ **Τίμια Δῶρα**, ποῦ χρησιμοποιοῦνται σ' αὐτὴ εἶναι προηγιασμένα ἀπ' τὴ λειτουργία τῆς προηγούμενης Κυριακῆς.

Εἶπαμε, πὼς στὴν καθολικὴ χρῆσις τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ἡ Λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου, ποῦ ἔδεν ἔχει ἄλλωστε καὶ διαφορὰς ἀπ' τὴς ἄλλες, παρὰ μόνον τὴ **συντομία**. Γι' αὐτὸ θὰ ἐρμηνεύσουμε μόνον τὴ Λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

Καθὼς γνωρίζουμε, ὁ Χριστιανισμὸς διαδόθηκε καὶ ἐξαπλώθηκε μὲ κόπους καὶ μὲ μαρτύρια καὶ ἔπειτα ἀπὸ χρόνια πολλά.

**Πρῶτοι Χριστιανοί. Κατη-
χούμενοι—Πιστοί.**

(Οἱ Χριστιανοί, ἀμέσως ἀπ' τὴς πρῶ-
τες ἡμέρες τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἔκαναν στὴς συγκεντρώσεις
τοὺς τὴν τελετὴ, ποῦ μεταλαμβάναν τὸ Θεῖο Σῶμα καὶ τὸ Θεῖο Αἷμα
—τὴ **Θεία Μετάληψη**—ἢ **Ἀναίμακτη Θουσία** ἢ **Θεία Εὐχα-
ριστία**.)

Πολλοὶ ἀπ' τοὺς εἰδωλολάτρεις, θυμιάζοντας τὴν ὁμορφὴν καὶ ἀ-
γαπημένην ζωὴν τῶν Χριστιανῶν, παρακλουθώντας τὴς τελετὰς τοὺς,
ποῦ τὴς ἔβλεπαν γαμᾶτες σιγῇ καὶ σοβαρότητα—γαμᾶτες μυστήριον—καὶ
ἀκούοντας τὸ θεῖον κήρυγμα, ἐμπνέονταν καὶ ἀσπάζονταν τῇ νέᾳ θρησκείᾳ!

Ὅμως, οἱ παλαιοὶ δὲν τοὺς ἐθεωροῦσαν ἀμέσως σωστοὺς Χριστιανοὺς αὐτοὺς τοὺς νέους· ἔπρεπε νὰ μάθουν πρῶτα τὰ δόγματα—τὸ τι πίστευε ἡ Νέα θρησκεία—ἔπρεπε νὰ μάθουν τὰ καθήκοντά τους· νὰ βαπτιστοῦνε· καὶ τότε θὰ γίνονταν τέλειοι Χριστιανοί. Φυσικὰ περνοῦσε λίγος καιρὸς γι αὐτό. Ὅσοι βρισκόνταν σ' ἐκεῖνο τὸ στάδιο, λέγονταν **Κατηχούμενοι**. Ἀμα τὸ περνοῦσαν, γίνονταν **Πιστοί**. Ἔτσι εἶχαμε δυὸ τάξεις Χριστιανῶν : τοὺς **Κατηχούμενους** καὶ τοὺς **Πιστούς**.

Οἱ κατηχούμενοι παρακολουθοῦσαν κάθε κίνηση τῶν πιστῶν· ἦταν μέσα σὲ κάθε συγκέντρωση· ἄκουαν τὸ κήρυγμα· ἐγνώριζαν κάθε σκέψη καὶ ἐνέργεια τῶν πιστῶν· καὶ μόνο στὴ Θεῖα Εὐχαριστία δὲν εἶχαν μέρος· ἔπρεπε πρῶτα νὰ περάσουν στὴν τάξη τῶν Πιστῶν !

Φυσικὰ λοιπὸν δὲ μποροῦσαν νὰ μείνουν καὶ σ' ἐλόκληρη τὴ διεξαγωγή τῆς Θεῖας Λειτουργίας· δὲ μποροῦσαν νὰ μείνουν καὶ στὴν ὥρα, ποὺ γινόταν ἡ **Ἀναίμακτη Θυσία ! Σ' αὐτῇ, μόνο οἱ πιστοὶ θὰ λάβαιναν μέρος.**

Ἔτσι ἡ Λειτουργία ξεχώρισε σὲ δυὸ μέρη :

α'. Στὸ πρῶτο μέρος, ποὺ παρακολουθοῦσαν γενικὰ ὅλοι οἱ Χριστιανοί, Κατηχούμενοι καὶ Πιστοί.

καὶ β'. Στὸ δεύτερο μέρος, ποὺ ἦταν συνέχεια τοῦ πρώτου, μὰ ὅμως γινόταν μόνο μπρὸς τοὺς πιστούς, ἐνῶ οἱ κατηχούμενοι ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ φύγουν.

Στὴν ἐποχὴ μας δὲν ὑπάρχει αὐτὸ τὸ ξεχώρισμα τῶν Χριστιανῶν σὲ Κατηχούμενους καὶ σὲ Πιστούς.

Ἀπὸ παιδάκια, ὅλοι βαπτίζομαστε καὶ γινόμαστε τέλειοι Χριστιανοί· καὶ ἀπομένει νὰ γίνουμε μὲ τὴν ἀνατροφή καὶ μὲ τὴ μόρφωσή μας καὶ **ἀληθινοὶ Χριστιανοί.**

Μὰ ἡ λειτουργία δὲν ἄλλαξε· καὶ ἀκοῦμε συχνὰ στίς Ἐκκλησίες τὸ: **«ὄσοι οἱ κατηχούμενοι προέλθετε»** (1) ποὺ, τώρα πιά, λέγε-

(1) Προέλθετε = ἐξέλθετε—φύγετε.

ται μόνο για νά μάς θυμίξη, πὸς ἐδῶ τέλειωνε παλιὰ ἡ λειτουργία γιὰ τοὺς κατηχούμενους· μπορεῖ μάλιστα καὶ νά μὴ λέγεται· τίποτ' ἄλλο δὲν ξεχωρίζει τὴ σημερινὴ λειτουργία ἀπ' τὴν παλιὰ. Γι' αὐτὸ τὴν ἐρμηνεύουμε συνολικά.

Γιὰ νά παρακολουθήσουμε εὐκολώτερα τὴ Θεία Λειτουργία, τὴ διαιροῦμε σὲ δέκα στάδια ἢ διαστήματα. (1)

α'. Προοίμιο.

β'. Μικρὴ εἴσοδο.

γ'. Ἀπόστολος - Εὐαγγέλιο.

δ'. Ἐκτενὴς δέηση.

ε'. Εὐχὲς γιὰ τοὺς πιστοὺς.

στ'. Μεγάλῃ εἴσοδο.

ζ'. Ὁμολογία πίστεως.

η'. Τίμια Δῶρα - ἀγιασμός.

θ'. Θεία Κοινωνία.

ι'. Ἀπόλυση.

Ἡ Λειτουργία ἀρχίζει μὲ τὴν ἐκφώνηση, ποὺ κάνει ὁ Διακός :

«**Εὐλόγησον Δέσποτα !**»

α'. Προοίμιο.

Ὁ λειτουργὸς ἱερέας ἀπαντᾷ : «**Εὐλογη-**

μένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς Αἰῶνας τῶν Αἰώνων».

Δηλ. ἅς εἶναι εὐλογημένη ἡ βασιλεία τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τώρα καὶ πάντοτε καὶ ὡσότου ὑπάρχει ὁ κόσμος. Οἱ ψάλτες, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὸ λαὸ ψάλλουν : **Ἀμήν !** δηλ. μακάρι ἔτσι νά γίνη.

Ἐπειτα ὁ Διακός κάνει διάφορες δεήσεις, τὴ μιὰ συνέχεια στὴν ἄλλῃ : **Μεγάλῃ συναπτῇ** (Δηλ. μονοκόμματῃ—πολλὲς δεήσεις) στὴ σειρᾷ) λένε στὴν ἐκκλησία αὐτὲς τίς εὐχὲς.

Ἐπειτα ἀπὸ κάθε τέτοια σειρᾷ εὐχῶν, οἱ ψάλτες ψάλλουν τὰ **Ἀντίφωνα** δηλ. στίχους ἀπ' τὴν Ἁγία Γραφή· ἕναν ψάλλει ὁ δεξιός

---

(1) Οἱ Κατηχούμενοι παρακολουθοῦσαί ὡς τὲ τέσσαρα.—Ἐπειτα ἄκουγν τὸ : «**Οἱ Κατηχούμενοι προέλθειε**» καὶ ἔφευγαν. Οἱ πιστοὶ ἔμειναν ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος.

ψάλτης, ἄλλον ὁ ἀριστερός, ἔπειτα λέει: εὐχὲς ὁ Διάκος, ἔπειτα ἀντίφωνα οἱ ψάλτες. (1)

Ἐπειτα ὁ Διάκος λέει τὴ μικρὴ συναπτὴ (δηλ. σειρὰ ἀπὸ λίγες εὐχές).

Ἐπειτα ψάλλονται οἱ Μακαρισμοὶ (2) ἂν εἶναι Κυριακὴ ἢ ἑορτὴ Ἁγίου.

Ἄν εἶναι Δεσποτικὴ ἢ Θεομητορικὴ ἑορτὴ δὲ λέγονται οἱ Μακαρισμοί, ἀλλὰ ἄλλη σειρὰ ἀπ' Ἀντίφωνα.

Ὡστε στὸ Προοίμιο ἔχουμε :

Ἐκφώνηση τοῦ Διακίου, Εὐλογία τοῦ Λειτουργοῦ, Μεγάλη συναπτὴ, Ἀντίφωνα, Μικρὴ συναπτὴ, Μακαρισμούς.

Ξεκινáει ἀπ' τὸ Ἄγιο Βῆμα (ἢ Ἱερὸ) ἓνας Διάκος ἢ καὶ παιδί· *Μικρὴ εἴσοδος.* διὰ μὲ θυμιατὸ καὶ λαμπάδες· ἀκολουθεῖ διάκος, ποὺ κρατεῖ μὲ τὰ δύο του χέρια τὸ Ἱερὸ Εὐαγγέλιο ὑψωμένο ἐπάνω ἀπ' τὸ πρόσωπό του· ἀκολουθοῦν οἱ ἱερεῖς, ποὺ λειτουργοῦν· κι ὅλη ἡ συνοδεία βγαίνει ἀπ' τὴ βορεινὴ μικρὴ πύλη τοῦ Εἰκονοστασίου, προχωρεῖ καὶ στέκεται στὸ μέσο τοῦ Ναοῦ.

(1) Ἀντίφωνα (=ἀκούονται φωνὲς ἀπ' ἀντίθετα μέρη).

(2) Οἱ Μακαρισμοὶ εἶναι: [Ματθ. Ε'. 3 - 12] Βλ. Ἑρμηνεῖα σελ. 75.

1. «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν».
2. «Μα ἀριο οἱ πενθεῦντες· ὅτι αὐτοὶ προσκληθήσονται».
3. «Μακάριοι οἱ περθεῖ, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν».
4. «Μακάριοι οἱ πεινώντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην· ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται».
5. «Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες· ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται».
6. «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ· ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται».
7. «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί· ὅτι αὐτοὶ Υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται».
8. «Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· ὅτι αὐτῶν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν».
9. «Μα ἀριο δταν ὀνειδίωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενον ἕνεκεν ἔμοῦ».
10. «Χαίρει· καὶ ἀγαλλιάσθε· ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς Οὐρανοῖς».

Ὁ Διακός ὑψώνει πῶς ἐπάνω τὸ Εὐαγγέλιο καὶ λέει : « **Σοφία ! Ὁρθοί !** » Δηλ. Τὸ Εὐαγγέλιο αὐτὸ εἶναι **σοφία !** σηκωθῆτε **ορθοί**, ἀπὸ σεβασμὸ !

Ἐπειτα προχωρεῖ ὅλη ἡ συνοδεία μὲ τὴν ἴδια τάξιν· ἀνεβαίνει στὴ **σολεά** καὶ πηγαίνει μέσα στὸ Ἅγιο Βῆμα· τὰ παιδιὰ, ποὺ κρατοῦν λαμπάδες, συνοδεύουν ὡς τὴν Ὁραία Πύλιν καὶ μπαίνουν ἀπ' τὶς πλαϊνές.

Ψάλλονται ἔπειτα διάφορα τροπάρια καὶ εὐχὲς καὶ τὸ τρισάγιο : « **Ἅγιος ὁ Θεὸς—Ἅγιος Ἰσχυρὸς—Ἅγιος Ἀθάνατος—Ἐλέησον ἡμᾶς** ».

Ὅστε, κατὰ τὸ στάδιο αὐτὸ, **περιφέρεται τὸ Ἱερὸ Εὐαγγέλιο** ἀπ' τὸ Ἅγιο Βῆμα σιτὸν κυρίας Ναὸ καὶ πάλιν στὸ Ἅγιο Βῆμα καὶ ψάλλεται τὸ **Τρισάγιο**.

Ἐπειτα διαβάζεται μιὰ περικοπὴ ἀπ' τὶς **Πράξεις** ἢ ἀπ' τὶς **Ἐπιστολὲς** τῶν Ἀποστόλων. Ἐπειτα ὁ Διακός ἀνεβαίνει στὸν Ἄμβωνα καὶ διαβάσει μιὰ περικοπὴ ἀπὸ ἓνα ἀπ' τὰ τέσσερα **Εὐαγγέλια**· ἀν δὲν ὑπάρχη Διακός λέει τὸ **Εὐαγγέλιο** ὁ ἱερέας ἀπ' τὴν Ὁραία Πύλιν.

Οἱ Ἀποστολικὲς καὶ οἱ Εὐαγγελικὲς περικοπές, ποὺ διαβάσκονται σὲ κάθε ἑορτῇ, εἶναι ὠρισμένες.

Ἐπειτα γίνεται ἢ ἀπὸ κληρικὸ ἢ ἀπὸ λαϊκὸ τὸ **θεῖο κήρυγμα**, ποὺ πάντα ἔχει θέμα κατὶ σχετικὸ ἀπ' τὴν Ἀποστολικὴ ἢ ἀπ' τὴν Εὐαγγελικὴ περικοπὴ, ποὺ διαβάστηκε ἢ καὶ ἀπ' τὴ ζωὴ, γιὰ ζητήματα τῆς ἐποχῆς ἢ τῆς ἡμέρας.

Ὅστε στὸ στάδιο αὐτὸ τῆς Λειτουργίας ἀκοῦμε **Ἀπόστολο—Εὐαγγέλιο—καὶ Θεῖο Κήρυγμα**.

Ἀκολουθεῖ ἔπειτα μιὰ μεγάλη σειρά ἀπὸ εὐχές, ποὺ λέει ὁ
Διάκος, γιὰ τοὺς εὐσεβεῖς κι ὀρθοδόξους Χριστιανούς—γιὰ τὸν κλῆρο-τὸ λαὸ-τὸ στρατὸ-τὸ στόλο-
δ. Ἐκτενὴς δέηση. τοὺς ἐργάτες καὶ ὑπηρετές τοῦ ναοῦ-τοὺς ἀποθα-
μένους προπάτορες—γιὰ κείνους, ποὺ διδάσκονται (κατηχούνται) νὰ
γίνουν Χριστιανοὶ κ. ἄ.

Στὸ σημεῖο αὐτό, παλιά, ἀποχωροῦσαν οἱ Κατηχούμενοι καὶ τῆς
Λειτουργίας προχωροῦσε μόνο μὲ τοὺς Πιστοὺς.

Ἀπ' τὸ στάδιο αὐτὸ ἀρχίζει τὸ κυριώτερο μέρος τῆς Λειτουργίας.
Πρόκειται νὰρχίσουν οἱ προετοιμασίες γιὰ τὴν τέ-
ε' Εὐχὲς γιὰ τοὺς Πι-
σοῦς. λεση τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Εἶναι τὸ σημεῖο,
ποὺ ἀποχωροῦσαν, καθὼς εἴπαμε, στὴν παλιά ἐ-
ποχή, οἱ κατηχούμενοι κι ἔμεναν οἱ πιστοί. Ἀπὸ κούραση ἢ ἀπ' ἄγνοια
φυσικά, πολλοὶ Χριστιανοὶ καὶ σήμερα ἀποχωροῦν ἀπ' τὴν Ἐκκλησία
ἅμ' ἀκούσουν τὸ Εὐαγγέλιο. Φεύγουν καὶ χάνουν τὴν ἱερώτερη στιγμή
τῆς Λειτουργίας· χάνουν αὐτὴ τὴ βάση της !. Τὸ ἄτοπο αὐτὸ γινόταν
φαίνεται καὶ στὰ πρῶτα χρόνια· ὁ Χρυσόστομος γράφει κάπου γι' οὗτὸ
τὸ ζήτημα αὐτά :

«Τὶ κακὸ κάνεις Χριστιανέ μου; Δίπλα στὴν Ἁγία Τράπεζα
»στέκεται ὁ Χριστὸς, περιστοιχισμένος ἀπ' τοὺς ἁγίους Ἁγ-
»γέλους ! δεξιὰ σου κι ἀριστερά σου, ἔμπρὸς κι ὀπίσω σου
»στέκουν ὅλοι οἱ ἀδελφοί σου - οἱ Χριστιανοί - καὶ λειτουρ-
»γοῦνται ! καὶ σὺ φεύγεις ;
» Ἄμα σὲ προσκαλέσουν σὲ κανένα δεῖπνο, δὲν ἔχεις τὸ θάρ-
»ρος νὰποχωρήσης, ἅμα τελειώσης τὸ φαγητό σου καὶ χορτά-
»σης ! ἐδῶ, ποὺ γίνεται τὸ ἱερώτερο μυστήριον καὶ δὲν ἔτε-
»λείωσε ἡ ἱερὰ τελετή, τάφήνεις ὅλα στὴ μέση καὶ φεύγεις ;
» Πῶς μπορεῖ νὰ συχωρεθῇ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ;

» «Όσοι φεύγουν πρὶν νὰ τελειώσῃ ἡ Θεία Εὐχαριστία,
» μμοῦνται τὸν Ἰούδα, πὸν ἔφυγε ἀπ' τὸ Μυστικὸ Δεῖ-
» πνο προτοῦ νὰ τελειώσῃ—τὴν τελευταία ἐκείνη νύχτα - ἐνῶ
» οἱ ἄλλοι μαθητὲς ἔτρωγαν κι ἄκουαν τὸν Κύριο !»

Στὸ στάδιο αὐτὸ τῆς Λειτουργίας ὁ Διάκος κάνει μεγαλόφωνα εὐχὲς στὸ Θεό, ζητώντας τὴν προστασία Του γιὰ τοὺς Πιστοὺς. Τὸ ἴδιο, μὰ χαμηλόφωνα, κάνει κι ὁ Λειτουργὸς μέσα στὸ Ἅγιο Βῆμα. Ἐκεῖ ὁ ἱερέας διαβάζει εὐχὲς γιὰ τοὺς πιστοὺς καὶ κάνει προσευχὲς στὸ Θεό, παρακαλώντας Τον νὰ δεχτῆ τὰ **Τίμια Δῶρα** (τὸν Ἄρτο καὶ τὸν Οἶνο), πὸν προσφέρουν μ' ἀγνότητα οἱ Χριστιανοί, γιὰ νὰ γίνῃ ἡ Θεία Εὐχαριστία.

Εὐχὲς λοιπὸν γιὰ τοὺς Πιστοὺς γίνονται στὸ στάδιο αὐτὸ καὶ προετοιμασία γιὰ τὸ μεγάλο Μυστήριο.

Τὰ Τίμια Δῶρα, ὡς τώρα ἦταν τοποθετημένα στὴν Προσκομιδῆ, ὅπου ὁ Λειτουργὸς ἱερέας, ἔκαμε διάφορες δεή-
σις, γιὰ νὰ εὐλογηθοῦν καὶ ν' ἁγιαστοῦν ἀπ' τὸ
στ' *Μεγάλη Εἴσοδο*. Θεό. Τώρα πρέπει νὰ μεταφερθοῦν στὴν Ἅγία
Τράπεζα, πὸν θὰ γίνῃ τὸ Μεγάλο Μυστήριο. Ἡ μεταφορὰ αὐτὴ γί-
νεται μὲ πολλὴ σεμνοπρέπεια. Ὁ ἱερέας παρακαλεῖ μὲ κατανυκτικὴ
εὐχὴ τὸ Θεὸ νὰ τὸν συχωρέσῃ, νὰ τὸν ἐξαγνίσῃ καὶ νὰ τὸν κάμῃ
ἄξιο νὰ ἐκτελέσῃ τὸ Μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας, Οἱ ψάλτες ψάλ-
λουν τὸ **Χερουβικὸ Ὑμνο** : «**Οἱ τὰ Χερουβὶμ μυστικῶς εἰκο-
νίζοντες καὶ τῇ ζωοποιῷ Τριάδι τὸν τρισάγιον Ὑμνον προ-
σάδοντες, πᾶσαν τὴν βιωτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν, ὡς τὸν
βασιλέα τῶν ὄλων ὑποδεξόμενοι ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δο-
ρυφορούμενον τάξεσιν. Ἀλληλουῖα**».

Δηλ. ἐμεῖς οἱ Χριστιανοί, πὸν μὲ μυστηριώδη τρόπο παριστά-
νουμε τὰ **Χερουβὶμ** (=τοὺς πῶς ἀνώτερους ἀγγέλους) καὶ
ψάλλουμε ἀκόμα στὴ ζωοποιὸ (= πὸν δίνῃ ζωὴ) Τριάδα τὸν

Τρισάγιο ὕμνο ("Ἅγιος—Ἅγιος—Ἅγιος, Κύριος **Σαβαώθ** (1)
ὡς ἀφήκουμε μακριὰ κάθε σκέψη τῆς ζωῆς, γὰ νὰ ὑποδεχτοῦμε τὸ
Βασιλεῖα ἔλου τοῦ κόσμου (τὸ σῶμα του καὶ τὸ αἷμα του) ποῦ τὸν
περιστοιχίζου ἀόρατα οἱ ἀγγελικὲς τάξεις. Ἀλληλοῦια (2).

Ἐπειτα διακόπτουν οἱ ψάλτες γίνεται ἀπόλυτη σιγή· ὁ Διάκος
κρατᾷ τὸν Ἅγιο Δίσκο καὶ ὁ ἱερέας τὸ Ἅγιο Ποτήρι (ἢ καὶ τὰ δυὸ
μαζὶ ὁ ἱερέας, ἂν δὲν ὑπάρχη διάκος) ἀκολουθοῦν ὅσοι κληρικοὶ
λειτουργοῦν· ἐμπρὸς κι ὀπίσω συνοδεύουν παιδιὰ μὲ λαμπάδες· ἡ πομ-
πὴ βγαίνει ἀπ' τὴ Βορεινὴ μικρὴ Πύλη καὶ προχωρεῖ· ὁ Διάκος
λέει : **« Πάντων ἡμῶν μνησθεὶς Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βα-
σιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰῶνων Ἀμήν »**. Δηλ. «εὔχομαι νὰ Σὰς ἐνθυμηθῇ ὁ Θεὸς, ὁ Κύριος,
ἔλους στὴ βασιλείᾳ του καὶ τώρα καὶ πάντοτε». Ἐπειτα ὁ τιτλοῦχος
ἱερέας κάνει διάφορες εὐχὲς γιὰ τὸ Κράτος, καὶ γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς
ζωντανοὺς καὶ νεκροὺς. Εἰσέρχονται ἔλοι οἱ κληρικοὶ ἀπ' τὴν Ὁραία
Πύλη καὶ τοποθετοῦν τὰ τίμια Δῶρα στὴν Ἁγία Τράπεζα. Ἄν λει-
τουργίᾳ Δεσπότης ἢ τελετὴ γίνεται μεγαλοπρεπέστερη· ὑποδέχεται
αὐτός, μπρὸς στὴν Ὁραία Πύλη, τὰ τίμια Δῶρα καὶ κάνει ὁ ἴδιος τὶς
διάφορες εὐχὲς.

Ἐπειτα ὁ Διάκος βγαίνει στὸν κυρίως Ναὸ κι ἐκεῖ, μπρὸς στὴν
εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, κάνει διάφορες δεήσεις· τὸ ἴδιο κάνει κι ὁ ἱερέας
στὴν Ἁγία Τράπεζα.

Στὸ στάδιο αὐτὸ λοιπὸν γίνεται ἡ **Μεγάλῃ Εἵσοδο τῶν Τι-
μίων Δῶρων**, καὶ διάφορες σχετικὲς δεήσεις κι εὐχὲς.

Ὁ ἀνώτερος ἀπ' τοὺς κληρικοὺς, ποῦ λειτουργοῦν, βγαίνει μπρὸς
στὴν Ὁραία Πύλη καὶ παραγγέλνει : **« Εἰρήνη
πᾶσι »** (εἰρήνη σ' ἔλους)· ὁ διάκος λέει : **« Ἀγα-
πήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα ἐν ὁμονοίᾳ ὁμολο-**

(1) **Σαβαώθ** = Θεός.

(2) Ἀλληλοῦια = Δέξαι σοι ὁ Θεός.

γήσωμεν»· δηλ. ἄς ἔχουμε ἀγάπη* μεταξύ μας, γιὰ νὰ ὁμολογήσουμε μὲ ὁμόνοια, πῶς πιστεύουμε : «**Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα**»·— «**Τριάδα Ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον**» προσθέτει ὁ ψάλτης· καὶ ἀμέσως ἓνας ἀπ' τοὺς ψάλτες ἢ ἀπ' τοὺς ἄλλους Χριστιανοὺς λέει τὸ **Σύμβολο**—τὴν ὁμολογία πίστεως.

1. Πιστεύω εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα, Παντοκράτορα, ποιητὴν τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀορατῶν.

2 Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ Φωτός· Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

3. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἄνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

4. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.

6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.

7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

8. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρί, καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν.

9. Εἰς μίαν Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

10. Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

11. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.

12. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

Τώρα εἶναι τὸ σπουδαιότερο σημεῖο τῆς Θείας Λειτουργίας· ὁ
Διάκος παραγγέλλει: «**Στῶμεν καλῶς! στῶ-**
η'. *Τὰ Τίμια Δῶρα·*
ἁγιασμός·» **μετὰ φόβου! πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν ἀνα-**

φορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν». Δηλ. ἄς στα-
θοῦμε σὲ προσοχή! ἄς σταθοῦμε μὲ φόβο! ἄς προσέξουμε νὰ προσφέ-
ρουμε εἰρηνικὰ τὴν πνευματικὴ μας θυσία.

Ὁ λειτουργὸς σιωπηλὰ κάνει πολλές προσευχὲς στοὺς Πατέρες καὶ
στοὺς Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐξαιρετικὰ στὴ Θεοτόκῳ· καὶ ἔπειτα
παρακαλεῖ μὲ τίς πρὸς κατανυκτικὲς δεήσεις τὸ Θεὸν νὰ στείλῃ τὸ Ἅγιο
Πνεῦμα, γιὰ νὰ μεταβάλλῃ τὸν Ἄρτο σὲ **Τίμιο Σῶμα** καὶ τὸν **Οἶνο** σὲ
Τίμιο Αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀμέσως ἔπειτα, ἅμα τελειώσῃ τίς εὐχές, κάνει τὴν ἀναπαράσταση
τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Παίρνει ἀπ' τὸν Ἅγιο Δίσκο τὸν ἁγιασμένο
Ἄρτο καὶ τὸν τοποθετεῖ μέσα στὸ Ἅγιο Ποτήρι, λέγοντας μεγα-
λόφωνα καὶ κατανυκτικὰ τὸ: «**Λάβετε φάγετε· τοῦτό μου ἐστὶ**
τὸ Σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλῶμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».
Δηλ. λάβετε καὶ φάγετε· αὐτὸς ὁ ἄρτος εἶναι τὸ δικό μου Σῶμα, ποὺ
θυσιάζεται γιὰ τίς ἁμαρτίες σας.

Ἐπειτα χύνει μέσα στὸ Ἅγιο Ποτήρι τὸν ἁγιασμένο Οἶνο καὶ
λέει: «**Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστὶ τὸ Αἷμα μου, τὸ**
τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνό-
μενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Δηλ. πίετε ὅλοι οἱ Πιστοί· αὐτὸ εἶναι
τὸ Αἷμα μου, ποὺ κατὰ τὴ νέα συμφωνία Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, χύθηκε
γιὰ νὰ συχωρηθοῦν οἱ ἁμαρτίες οἱ δικές σας καὶ ἄλλων πολλῶν.

Τὰ Ἅγια Δῶρα μεταβλήθησαν σὲ Τίμιο Σῶμα καὶ Αἷμα
τοῦ Χριστοῦ, στὸ στάδιο αὐτὸ τῆς Λειτουργίας.

Ὁ Διᾶκος κάνει μπρὸς στὸ Εἰκονοστάσιο μακρὲς (*ἐκτενεῖς*) δεήσεις κι ὁ ἱερέας παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ ἀξιῶσθῃ. *θ*. Ἡ *Θεῖα Κοινωνία*. τοὺς πιστοὺς νὰ μεταλάβουν. Ὁ Διᾶκος τελειώνει τὶς δεήσεις μὲ τό: «**Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, Δέσποια, μετὰ παρηγοίας, ἀκατακρίτως τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαι Σέ, τὸν ἐπουράνιον Θεόν, Πατέρα, καὶ λέγειν**»· δηλ. «Κάμε μας ἄξιους Θεέ μου, νὰ τολμᾶμε μ' ἐλευθεροστομία καὶ δίχως κατάκριση, νὰ ἐπικαλούμεθα, σὸν *Πατέρα*, Σέ, ποὺ εἶσαι ἐπουράνιος Θεός, καὶ νὰ λέμε... Κι ἕνας ἀπ' τοὺς πιστοὺς λέει τὴν Κυριακὴ (=τοῦ Κυρίου) προσευχή.

«*Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.*

Ἅγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου.

Ἐλθέτω ἡ Βασιλεία Σου.

Γεννηθήτω τὸ θέλημά Σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς Γῆς.

Τὸν Ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὲς ἡμῖν σημερον.

Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.

Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,

Ἄλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ». Ἀμήν!

Ἐπειτα κοινωνοῦν μέσα στὸ Ἅγιο Βῆμα οἱ κληρικοί, ποὺ λειτουργοῦσαν, καὶ προσφέρουν στοὺς πιστοὺς νὰ κοινωνήσουν, ὅσοι θέλουν. Οἱ ψάλτες ψάλλουν τὸ Κοινωνικὸ: «*Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν Ἀλληλούϊα*». Δηλ. Δοξάζετε τὸν Κύριο ἀπ' τοὺς οὐρανοὺς· δόξα σοι ὁ Θεός».

Ὡστε τὸ στάδιο αὐτὸ τῆς Θείας Λειτουργίας γίνεται ἡ *Κυριακὴ προσευχὴ καὶ κοινωνοῦν οἱ πιστοί*. -

Αὐτὸ εἶναι τὸ τελευταῖο στάδιο τῆς Θείας Λειτουργίας. Ὁ ἱερέας κάνει εὐχαριστήριες προσευχὲς στὸ Θεό, ποὺ ἀξιώσε τοὺς Χριστιανοὺς νὰ παρακολουθήσουν μὲ προσοχὴ τῇ Θεῖα Λειτουργίᾳ καὶ νὰ **κοινωνήσουν** (= νὰ λάβουν μέρος ἀπ' τὰ Τίμια Δῶρα, τὸν Ἄρτο καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου — νὰ **μεταλάβουν**).

Καὶ, λέγοντας τὸ: «**Δι' εὐχῶν τῶν Ἁγίων Πατέρων ἡμῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησον καὶ Σῶσον ἡμᾶς! Ἀμήν**», εὐλογεῖ τοὺς πιστοὺς· τοὺς μοιράζει **Ἀντίδωρο** (δῶρο, ποὺ δίνει καὶ ἡ Ἐκκλησία στοὺς πιστοὺς ἀντὶς γιὰ τὸ δῶρο τῆς Πνευματικῆς θυσίας, ποὺ πρόσφεραν ἐκεῖνοι), καὶ τοὺς ἀφήνει ἐλεύθερους (τοὺς **ἀπολύει** ἀπ' τὴν ὑποχρέωση, ποὺ εἶχαν νὰ παρακολουθήσουν τῇ Θεῖα Λειτουργίᾳ).

Ὡστε στὸ τελευταῖο στάδιο τῆς Λειτουργίας γίνονται **εὐχαριστήριες εὐχές, δίδεται ἀντίδωρο καὶ γίνεται ἀπόλυση**.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στὴν εἰσαγωγή τοῦ μικροῦ αὐτοῦ βιβλίου εἶπαμε, πὼς εἶναι ἀποχρέωση κάθε Χρῆστιανοῦ νὰ αἰσθάνεται καὶ νὰ καταλαβαίνει κάθε τύπο, καὶ πῶς πολὺ τοὺς κυριώτερους τύπους, τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ· νᾶχη ἀληθινὴ συναίσθησις τοῦ τι κάνει, ἅμα λέη *λατρεύω τὸ Θεό.*

Αὐτές, τὶς στοιχειώδεις γνώσεις, προσπαθήσαμε νὰ περιλάβουμε σ' αὐτὲς τὶς λίγες σελίδες.

Διαιρέσαμε τὶς λίγες αὐτὲς γνώσεις σὲ τρία μέρη.

Α'. Ποῦ γίνεται ἡ Πνευματικὴ Λατρεία τοῦ Θεοῦ:

Στὸ μέρος αὐτὸ ἐξετάσαμε: *τοὺς Ναοὺς, τὸ ρυθμὸν τοὺς, τὴν ἐσωτερικὴν διαίρεσίν τοὺς καὶ τὸ περιεχόμενό τοὺς* (ἱερὰ σκεύη — κοσμήματα — ἱερὰ ἄμφια — λειτουργικὰ βιβλία.) Γενικὰ γνωρίζαμε τὸ Ναὸ μὲ τὸ ἄψυχο περιεχόμενό του.

Β'. Πότε γίνεται ἡ Πνευματικὴ Λατρεία τοῦ Θεοῦ:

Στὸ μέρος αὐτὸ ἐξετάσαμε: *τὶς Ἑορτὲς γενικὰ* (ἑβδομαδιαῖες καὶ ἐτήσιες). Οἱ ἐτήσιες διαιρέθησαν σὲ *Δεσποτικὰς* (κινητὰς καὶ ἀκίνητας), σὲ *Θεομητορικὰς* καὶ σὲ *Ἑορτὲς τῶν Ἁγίων.*

Γ'. Πῶς γίνεται ἡ Πνευματικὴ Λατρεία τοῦ Θεοῦ:

Στὸ τελευταῖο αὐτὸ μέρος εἶδαμε τοὺς κυριώτερους τύπους τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ, τὶς ἐκκλησιαστικὰς ἀκολουθίας (τακτικὰς καὶ ἑκτακτικὰς) καὶ ἐξετάσαμε προσεχτικώτερα τὴν Θείαν Λειτουργίαν (σύστασις τῆς Θείας Λειτουργίας — Εἶδη αὐτῆς — Ἑρμηνεία.)

Κι ὅλα αὐτὰ τὰ περιλάβαμε — γιὰ τὴν εὐκόλῃ συγκέντρωσιν — σὲ τρεῖς συνοπτικὸς πίνακες (σελ. 81 — 83) ὅσα καὶ τὰ μέρη τοῦ βιβλίου.

Ἔτσι μπορεῖ καθένας νὰ γνωρίζῃ τὶ κάνει, λέγοντας: «*λατρεύω τὸ Θεὸ καὶ μάλιστα τὸν λατρεύω πνευματικὰ καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς τύπους, πὸν ὀρίζει ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας εἶμαι μέλος*».

Αὐτὰ γνωρίζοντας νοιώθουμε περισσότερο βαθειὰ τὴν *Αἰώνιο Θρησκεία τοῦ Χριστοῦ*: γινόμαστε θεοσεβέστερο καὶ προσεχτικώτεροι στοὺς τύπους· καὶ λοβιόμαστε μέρος στὶς λειτουργίες ἀπὸ *πίστη*, καὶ ὄχι ἀπὸ συνήθεια· πηγαίνουμε στοὺς ναοὺς ὄχι ἀπὸ τυπικὴ ὑποχρέωση, ἀλλὰ ἀπὸ *ἐσωτερικὴ ἀνάγκη*· ἀπ' τὴν ἀνάγκη *νὰ εὐχαριστήσουμε, νὰ δοξολογήσουμε καὶ νὰ παρακαλέσουμε* καὶ παρακολουθοῦμε τὶς ἐκκλησιαστικὰς τελετὰς καὶ τὶς λειτουργίες *μὲ τάξη καὶ μὲ σεβασμό*, καὶ ὄχι μὲ ὀμιλίες καὶ μὲ συζητήσεις· οὔτε στεκόμαστε σὰν ξόανα ἄψυχα, ἀλλὰ *μετέχουμε κατανυκτικὰ μὲ τὸ Πνεῦμα μας προσηλωμένο στὴν Πνευματικὴ Λατρεία τοῦ Πνευματικοῦ μας Πατέρα καὶ Θεοῦ!*

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

Σημειώσεις για την εύκολη έρμηνεία των Μακαρισμών σελ. 63.

- 1ος Μακ. «**Πτωχοὶ τῷ Πνεύματι**» : είναι οἱ ὀπνηρέυτοι, οἱ ταπεινοί.
- 2ος > «**Πενθοῦντες**» : εἶναι ἄκλεινοι, ποὺ λυποῦνται γιὰ τὶς ἁμαρτίες τὶς δικῆς τους καὶ γιὰ τὶς ἁμαρτίες ὅλου τοῦ κόσμου κι ἐπιθυμοῦν καὶ συσταίνουν τὴ μετάνοια.
- 3ος > «**Πραεῖς**» : εἶναι οἱ ἄσχυροι, οἱ μαλακοί, οἱ ἀγαθοί, ποὺ δὲ γογγύζουν εὐκολα, ποὺ δὲν ἔργιζονται δίχως λόγο.
- 4ος > «**Πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην**» : εἶναι κείνοι, ποὺ θέλουν πολὺ (καθὼς θέλουν νὰ φᾶνε καὶ νὰ πιῶνε) νὰ θασοῦν τὸ δίκαιο, ἢ ἀρετὴ ἢ καλωσύνη, ἢ χαρὰ, ἢ ἀλήθεια.
- 5ος > «**Ἐλεήμονες**» : εἶναι κείνοι, ποὺ κάνουν κάθε εὐκολο καὶ δυνατό εἶδος ἐλεημο, σύνης εἴτε σωματικῆς, εἴτε πνευματικῆς· κείνοι, ποὺ ἔλεον ἀπ' τὸ λίγο, ποὺ ἔχουν, ἀπ' τὸ ὑστέρημά τους κι ὄχι ἀπ' τὸ περίσσειμά τους μοναχά !
- 6ος > «**Κοθαροὶ τῇ καρδίᾳ**» : εἶναι οἱ εἰλικρινεῖς, ὅσοι δὲ γνωρίζουν πονηρίες καὶ ὑποκρισίες, ἐμπάθειες, ὑποψίες, ὑστεροβουλίες.
- 7ος > «**Εἰρηνοποιοὶ**» : εἶναι κείνοι, ποὺ ἔχουν χαραχτήρα συμβιβαστικό. ποὺ ἀποφεύγουν τὶς ἔριδες, τὶς διχόνοιες, τὶς φιλονικίες.
- 8ος > «**Δεδιωγμένοι ἐνεκὴν δικαιοσύνης**» : εἶναι κείνοι, ποὺ ἀγωνίζονται καρτερικὰ γιὰ τὴν Ἀρετὴν, γιὰ τὴν Ἀλήθειαν, γιὰ τὴν Πρόδο, δίχως νὰ υπολογίσουν τὶς καταδιώξεις, τὶς πιέσεις, τὶς στενοχώριες.
- 9ος > «**Ὅταν ἐνειδίωσι καὶ διώξωσι**» : ὅσοι πιστεύουν μὲ φανατισμὸ στὸ **Εὐαγγέλιο**, στὴν **Ἀλήθειαν**, καὶ σὲ κάθε **ἐνάρετη ἰδεολογία**, μπορεῖ καὶ νὰ **ὑβριστοῦν** καὶ νὰ **καταδιωχτοῦν** ἢ ἀντοχὴ τους στὶς ὑβρίεις καὶ στοὺς διωγμοὺς θᾶνε τὸ μέτρο τῆς σταθερότητάς, ποὺ ἔχουν στὴν ἰδεολογία τους.
- 10ος > «**Ὁ μισθὸς πολὺς**» : Οἱ ὄρατοι κι εὐγενικοὶ ἀγῶνες στεφανώνονται μὲ τὴν ἐπιτυχία καὶ οἱ ἐμπνευσμένοι ἀγωνιστὲς δοξάζονται πάντα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΒΙΟΙ ΑΓΙΩΝ

Γιά τό βίο καί τά ἔργα πολλῶν Ἀγίων εἶδαμε στί ἑλλά βιβλία τῆς σειρᾶς τῶν «*Ορη-
σκευτικῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου*».

Στήν «*Π. Διαθήκη*» : Εἶδαμε γιά τοὺς Πατριάρχες καί τοὺς Προφῆτες.

> «*Κ. Διαθήκη*» : > τὰ σχετικά μέ τόν Πρόδρομο.

> > > > > μέ τοὺς Θεοπάτορες «*Ἰωακείμ-Ἄννα*».

> > > > > μέ τή Θεοτόκο.

> «*Ἐκκλ. Ἱστορία*» : Εἶδαμε γιά τοὺς «*Τρεῖς Ἱεράρχες*» (Βασίλειο τό Μέγα,
—Γρηγόριο τό Θεολόγο καί Ἰωάννη τό Χρυσόστομο).

> > τόν Ἅγιο Γεώργιο καί τόν Ἅγιο Δημήτριο.

> > > Μέγα Ἀθανάσιο.

> > > Ἅγιο Ἀντώνιο, τόν Ἅγιο Παχώμιο καί τόν Ὅσιο Στυ-
λιανό τό Στυλίτη.

> > > Ἅγιο Ἰσχυρόστολο Κωνσταντῖνο καί τή Μητέρα του—
Ἐλένη.

> > > Ἅγιο Διονύσιο τόν Ἀρεοπαγίτη.

> > > Ἅγίους Ἀποστόλους καί Εὐαγγελιστές.

> > > Πρωτομάρτυρα Στέφανο καί τό Φίλιππο κ. ἄ.

Λίγα θά εἶχαμε νά σημειώσουμε ἀκόμη γιά μερικοὺς Ἅγίους:

α' Οἱ «*Ἅγιοι Ἀνάργυροι*» : «*Κοσμάς καί Δαμιανός*» ἦταν ἀδελφοί, ἰατροί καί ἐθε-
ράπευαν τόν κόσμο δωρεάν (δίχως χρήματα) ἄνευ ἀγγυρίων—
Ἄνιγγυροι). Ἦταν Ἀσianoί, γιοί τῆς Θεοδότης. Ἡ μνήμη
τοῖς ἐορτάζεται 1 Νοεμβρίου. Τότε λέγεται τό Ἀπολυτίκιον:
«*Ἅγιοι Ἀνάργυροι καί Θαυματουργοὶ ἐπιόντες ἄσθε-
νείας ἡμῶν δωρεάν ἐλάβετε, δωρεάν δότε ἡμῖν*»

β' Ἡ «*Μεγαλομάρτυς Αἰκατερίνα*» : Ἦταν παρθένος μέ μεγάλη σοφία καί σωφροσύνη
ζοῦσε στήν Ἀλεξάνδρεια· ἐκάρυτε ταχτικά τή νέα πίστη μέ
πολλή ἐγλωττία καί δύναμη· ἀποκεφαλίστηκε κατὰ τό 305.
Ἡ μνήμη τῆς ἐορτάζεται 25 Νοεμβρίου. Τότε φάλλεται τό
Μεγαλυνάριο : (Τιμητικὸς Ὕμνος).

«*Ἐχει τό Σὸν Πνεῦμα ὁ Οὐρανός· Σῶμα δὲ τό Θεῖον
τεθησαύρισαι ἐν Σινᾷ· αἷμα μαρτυρίου Σου ἐν Ἀλε-
ξάνδρου πόλει· Σοφὴ Αἰκατερίνα, σκέπε τοὺς
λαοὺς Σου*».

γ'. 'Η «*Αγία Βαρθάρα*»: Κόρη Χριστιανή ἀπ' τῆ *Νικομήδεια* τῆς Βιθυνίας. Ὁ πατέρας της Διάσκουρος, ἅμα γίνηκε Χριστιανή, τὴν ἠποκεφάλισε· ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος στή στιγμή ἔπασσε κεραυνόπληκτος. Τὰ ἑσπέρια της τὰ θώρησε ὁ Αὐτοκράτορας *Βασίλειος ὁ Β'* στήν Ἐκκλησία τοῦ «*Αἱίου Μάρκου*» τῆς Βενετίας. Ἡ ἑορτή της εἶναι 4 Δεκεμβρίου. Τότε ψάλλεται τὸ Ἀπολυτίκιον:

«*Βαρθόραν τὴν Ἀγίαν τιμῶμεν· ἐχθροῦ γὰρ τὰς παγίδας συνέτριψε καὶ ὡς στρουθίον ἐρρύσθη ἐξ αὐτῶν, βοηθεία καὶ δαψνῆ τοῦ Σταυροῦ, ἡ Πάνσομος*». Τὰ Συνατάγματα Πυροβολικοῦ τὴν τιμοῦν γιὰ Προστάτιδά της.

δ'. Ὁ «*Αἱγιος Νικόλαος*»: Ἦταν ἐπίσκοπος *Μύρων* τῆς Λυκίας· ἦταν τύπος ἀρετῆς καὶ πραότητος, φιλανθρωπίας καὶ ἀγάπης. Ἦταν μέλος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἡ Ἐκκλησία μας τὸν ἔχει καταταχθέντα στοὺς «*Πατέρες*» της καὶ γιορτάζει τὴ μνήμη του στίς 6 Δεκεμβρίου. Θεωρεῖται προστάτης τῶν Νηυτικῶν. Δὲν ὑπάρχει Χριστιανικὸ καράβι, ποῦ νὰ μὴν ἔχη τὴν εἰκόνα του καὶ ναυτικὸ μέρος, ποῦ νὰ μὴν ἔχη Ἐκκλησία χτισμένη πρὸς τιμὴν του. Στὴν ἑορτὴ του ψάλλεται τὸ τροπάριον:

«*Κανόνα πίστεως καὶ εἰκόνα πραότητος, ἐγκρατείας διδάσκαλον, ἀνέδιξέ σε τῇ ποίμνῃ σου ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια· δὲ αὐτοῦ ἐκίησω τῇ ταπεινώσει τὰ ὑψηλά, τῇ πτωχείᾳ τὰ πλοῦσια· Πάτερ, ἱερόταχα Νικόλαε, πρόσβενε Χριστοῦ τῷ Θεῷ, σωθῆναι τίς ψυχὰς ἡμῶν*».

Δηλ. ἡ ἀλήθεια γιὰ τὰ πράματα, ποῦ διδάσκεις ὁ ἀνάδειξε γιὰ ὑπόδειγμα πίστει καὶ πραότητος καὶ ἐγκρατείας ἀνάμεισε στήν ἐπισκοπὴ σου. Γι' αὐτὸ μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη σου καὶ μὲ τὴ φτώχεια ἀπόκτησε τὰ αἰῶνια καλὰ. Πατέρα, ἱεράρχη Νικόλαε, παρακάλει Χριστὸ, τὸ Θεὸ, νὰ σωθοῦν οἱ ψυχές μας.

ε'. Ὁ «*Αἱγιος Σπυρίδων*»: Ἦταν ἐπίσκοπος στήν *Τριμυθεῦντα* τῆς Κύπρου, στήν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Ἦταν μέλος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Τὸ λειψανό του ὑπάρχει στήν Κέρκυρα. Οἱ Κερκυραῖοι τὸν τιμοῦν ἰδιαίτερα γιὰ *πολιοῦχο* τους καὶ προστάτη ὄλου τοῦ γησιοῦ. Ἡ ἑορτὴ του εἶναι 12 Δεκεμβρίου.

Τότε ψάλλεται τὸ Μεγαλυνάριον:

«*Χαίροις Τριμυθεῦντος ἡ καλλονή· χαίροις Κερκυραίων ὁ σοφώτατος ἱατρός· χαίροις τῆς Τριάδος ὁ θεὸς μυστολέκτης (ἐρμηνευτὴς τῶν μυστηρίων)· Πατέρων μέγα κλέος (δόξα), Σπυρίδων Ἀγιε*».

στ'. Ὁ «*Αἱγιος Διονύσιος*»: Ἦταν Ἀρχιεπίσκοπος στήν *Αἴγινα*. Κατάγεται ἀπ' τὴ Ζάκυνθο. Ἐπειτα ἔγινε ἐπίσκοπος Ζακύνθου. Ἐβόθε μοναχικὰ δείγματα φρονήσεως, ἀγαθότητος καὶ θείας χάριτος. Τὰ

ὄσα τὰ του φυλάγονται στή Ζάκυνθο. Είναι θαυματουργός Ἅγιος. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται 17 Δεβρίου. Τότε φάλλεται τὸ Μεγαλυνάριο :

«*Χαίροις ὁ Ζακύνθου γόνος λαμπρός, πρόεδρος Αἰγίνης καὶ Στροφάδων μέγας φρουρός· χαίροις Ἐκκλησίας φωστήρ ἰεός, Τρισμάρορ, ἀρχιερέων κλέος, ὦ Διονύσιε*».

Γ'. Ὁ «*Ἅγιος Παντελεήμων*» : Ἦταν ἰατρός· ἔκαμε πολλά θαύματα καὶ ἀποκεφαλίστηκε στὴν ἐποχὴ τοῦ Μαξιμιανῶ (Α΄ αἰῶνας). Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται 27 Ἰουλίου. Τότε φάλλεται τὸ τροπάριο :

«*Ἀθλοφόρε, ἄγιε καὶ ἰαματικὲ Παντελεήμον, πρέσβευε τῷ ἐλεήμονι Θεῷ, ἵνα πταισμάτων ἄφεσιν παράσῃ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν*».

Δ'. Ὁ «*Ἅγιος Γεράσιμος*» : Ἡ καταγωγὴ του εἶναι ἀπ' τὰ Τρικκῆλα τῆς Πελοποννήσου· ἀσκήτησε καὶ ἀπέθανε στὴν Κεφαλληνία (15 Αὐγ. 1579). Σῶζεται τὸ λείψανό του. Ὅλοι τὸν τιμοῦσαν γιὰ τὴν ἀγιωσύνη του. Είναι ὁ προστάτης Ἅγιος τῆς Κεφαλληνίας. Ἡ μνήμη του εἶναι (16 Αὐγ. καὶ 20 Ὀκτ.). Τότε φάλλεται τὸ Μεγαλυνάριο :

«*Χαίροις ὁ Τρικκάλων γόνος λαμπρός· χαίροις Κεφαλήνων ὁ ἀπροσμάχητος βοηθός· χαίροις ἱερέων τὸ καύχημα καὶ κλέος! Γεράσιμε Θεόφρον, σῶζε τὴν νῆσον σου*».

Ε'. Ὁ «*Ἅγιος Χαράλαμπος*» : Ἦταν ἱερέας στὴ Μαγνησία—Μ. Ἀσίας. Ἀπέθανε μαρτυρικῶς (ἐγθάρη ζωντανός) διότι ἀρνιώταν νὰ γίνῃ εἰδωλόλατρη. Οἱ δῆμιοί του, ἐλέποντας τὸ θάρρος του, γίνηκαν Χριστιανοὶ καὶ ἀποκεφαλίστηκαν καὶ αὐτοί. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται 10 Φεβρουαρίου. Τότε φάλλεται τὸ ἀπολυτίκιο :

«*Ὡς στέλος ἀκλόνητος τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ καὶ λυχνος ἀείφωτος τῆς Οἰκουμένης σοφέ, εἰδείχθης, Χαράλαμπε· ἔλαμψας ἐν τῷ κόσμῳ διὰ τοῦ μαρτυρίου, ἔλυσας καὶ εἰδώλων τὴν σκοτόμαιναν, μάκαρ. Διὸ ἐν παρησίᾳ Χριστιῶ πρέσβευε σωθῆναι ἡμᾶς*».

Ζ'. Οἱ «*Ἅγιοι Θεόδωροι*» : Είναι δυὸ Ἅγιοι. Ὁ Τῆρων καὶ ὁ Στρατηλάτης.

Ὁ α΄ ἦταν στρατιωτικὸς ἀπ' τὴν Ἀμάσεια, τοῦ Πόντου καὶ ὑπηρετοῦσε στὸ Ρωμαϊκὸ Τάγμα τῶν «*Τηρώνων*». Ὁ Αὐτοτορας Γαλέριος διέταξε καὶ τὸν ἀποκεφάλισαν στὰ 406 γιὰ τὴν προπαγάνδιζε στὸ στρατὸ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται 17 Φεβρουαρίου.

Ὁ Στρατηλάτης καταγόταν ἀπ' τὴ Γαλατία καὶ ὑπηρετοῦσε στὸ στρατὸ τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Αὐτοκράτορας Δικίνιος ἔραθε, πὼς ἦταν δραστηριώτατος ἐπαδὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ

ἀπαίτησε νὰ προσκυνήσῃ τὰ εἰδωλα. Ὁ Στρατηγὰτος, δὲχ-
μοναχὰ ἀρνῆθηκε, ἀλλὰ κι ἐκακολόγησε τ' ἀπάνθρωπα μέσα,
ποὺ μεταχειρίζεταν ὁ Λικίνιος κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Τὴν στάση
του αὐτὴ τὴν ἐπλήρωσε μὲ τὸ κεφάλι του. Ἡ μνήμη του ἐορ-
τάζεται 8 Φεβρουαρίου.

Στὴ μνήμη τους φάλλονται ὕμνοι καὶ Μεγαλυνάρια ὧρατα.

Ἔνα εἶναι καὶ τὸ :

«*Ἀνδρεία ψυχῆς τὴν πίστιν ὀπλισάμενος· καὶ ὄημα
Θεοῦ ὡς λόγην χειρισάμενος, τὸν ἐχθρὸν κατενόησε·
σας τῶν Μαρτύρων τὸ κλῆος, Θεόδωρε. Σὺν αὐτοῖς Χρι-
στῷ τῷ Θεῷ σπρεσβύτων μὴ ποῦεῖν ἰπέρ πένητων ἡμῶν*»

14'. «*Θεὸς ἅγιος Ἀρχάγγελος* : Οἱ ἄγγελοι εἶναι πνεύματα διάμεσα μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀν-
θρώπων. Εἶναι κατώτεροι ἀπ' τὸ Θεὸ καὶ ἀνώτεροι ἀπ' τοὺς
ἀνθρώπους. Στὴν Ἁγία Γραφή βρίσκουμε ὀνομασίες ἄγγελι-
κῶν ὀργανώσεων : *Χερουβὶμ, Σεραφὶμ, Δυνάμεις κ. ἄ.*
Βρίσκουμε καὶ ὀνόματα Ἀρχαγγέλων : *Μιχαὴλ, Γεβριήλ
καὶ Ραφαήλ*, ποὺ μεταβιβάζουσι στοὺς ἀνθρώπους τὶς διατα-
γὰς τοῦ Θεοῦ (εἶδαμε πολλὰ παραδείγματα στὴν Π. καὶ Κ.
Διαθήκη : Φιλοξενία Ἀβραάμ-Καταστροφή Σοδόμων-Γέννησις
Προδρόμου-Ἐθαγγελισμός-Ἐνίσχυση τοῦ Χριστοῦ στὴν ὄρ-
τῆς ἀγωνίας του κ. ἄ.).

Ἡ Ἐκκλησία μας κάνει τιμητικὴ Προσκύνηση αὐτῶν τῶν

«*Ἀσωμάτων Δυνάμεων*» στὶς 8 Νοεμβρίου.

Τότε φάλλεται ὁ ὕμνος :

«*Ἀρχιστρατήγος Θεοῦ, λειτουργοὶ Θείας Δόξης, καὶ
Ἀρχηγοὶ Ἀσωμάτων, τὸ συμφέρον ἡμῖν αἰτήσοσθε
καὶ τὸ μέγα ἔλεος*».

κ. ἄ. ὕμνοι κι ἀπολυτικά.

15'. «*Γεργόριος ὁ Ε΄*» Γεννήθηκε στὴ Δημητοάνα τῆς Γορτυνίας τὸ 1750. Εἶναι ὁ
Ἐθνομάρτυρας Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ποὺ κρεμάστηκε ἀπ'
τοὺς Τούρκους τὸ 1821 στὴ μεσαία Πύλη τῶν Πατριαρχείων
τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ πύλη αὐτὴ, γιὰ ἀνάμνηση τοῦ ἀνοσιουργή-
ματός, μένει ἀκόμα κατὰ κλειστή. Στὰ 1831 ἡ Ἱερὰ Σύνοδος
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν 25 ἀρχιε-
ρεῖς, τὸν ἀνακήρυξε Ἅγιο. Στὴ Μητρόπολη τῶν Ἀθηνῶν ὑπάρ-
χει ὁ Τάφος του. μὲ τὸ Ἅγιο λείψανό του. Ἡ μνήμη του ἐορ-
τάζεται 10 Ἀπριλίου.

Καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἅγιοι, ποὺ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ *Συναξάρια* γράφουν γιὰ τὸ εἶο του

Ι. ΠΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Α.	Ναός	Ρυθμού «Βασιλικής» » «Βυζαντινού» » «Γοτθικού» » «Αναγεννήσεως».	ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ	Ἱερὸν ἢ Ἁγίον Βῆμα	Ἁγία Τράπεζα Παρατραπέζιον Σκευοφυλάκιον Σύνθρονον
				Κυρίως Ναός	Ἄμβων Δεσποτ. Θρόνος Ἀναλόγια Στασίδια
				Πρόναος	Νάρθηξ—Κρήνη

Β.	Ἱερὰ Σκεύη	«Θεὸς Εὐχαριστίας»	Ἅγιος Δίσκος—Ἅγιο Ποτήρι—Λόγχη—Ἄστειρος—Ἄγρ Ζέον—Λαβίς—Σπόγγος Μούσα (1)	Εἰκόνες (2) Κοσμήματα Σύμβολα
		«Ἄλλων Μυστηρίων»	Μυροδοχείο—Κολυμβήθρα—Ἄετός—Ἐπιτάφιος—Ἐξαπτέρυγα—Θυμιατήριον—Δίπτυχο.	Κανδήλαι Κώδωνες

Γ.	Ἱερὰ Ἄμφια	«Διακόνου»	Στιχάριο Ὅραριο Ἐπιμανίκια
		«Πρεσβυτέρου»	Στιχάριο Ἐπιτραχήλιο Ζώνη Ἐπιμανίκια Ἐπιγονάτιο Σταυρὸς Φαλιόνιο
		«Ἐπισκόπου»	Στιχάριο—Ἐπιτραχήλιο—Ζώνη—Ἐπιμανίκια—Ἐπιγονάτιο—Σάκκος—Ὀμοφόρια—Μίτρα—Δικανίκιο—Σταυρὸς—Ἐγκέλιπιο.

Δ.	Λειτουργικὰ καὶ βιβλία.	Εὐαγγέλιο—Ἀπόστολος—Ψαλτήριον
		Εὐχολόγιο—Μηναία (12)—Τριψίδιο Πεντηκοστάριο—Ὀκτώηχος—Παρακλητικὴ—Τυπικόν.

(1) Δυὸ σπόγγοι, πού θυμίζουν τὸ σπόγγο, μετὸν ὅποιο οἱ στρατιῶτες ἐπότιον ἐξ τῆς τῶν Σταυρωμένου Χριστοῦ, ἅμα εἶπε «Διψῶ».

(2) Δεξιὰ τῆς Εἰκ. τῆς Θεοτόκου στοὺς Εἰκονοστάσιο εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Ἁγίου τῆς Ἐκκλησίας.

ΠΑΣΧΑΛΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

Έτη από Χριστού	Άγιον Πάσχα	Έτη από Χριστού	Άγιον Πάσχα	Έτη από Χριστού	Άγιον Πάσχα
1932 Δισ.	1 Μαΐου	1941	20 ^α Απριλίου	1951	29 ^α Απριλίου
1933	16 ^α Απριλίου	1942	5 ^α Απριλίου	1952 Δισ.	20 ^α Απριλίου
1934	8 ^α Απριλίου	1943	25 ^α Απριλίου	1953	5 ^α Απριλίου
1935	28 ^α Απριλίου	1944 Δισ.	16 ^α Απριλίου	1954	25 ^α Απριλίου
1936 Δισ.	12 ^α Απριλίου	1945	6 Μαΐου	1955	17 ^α Απριλίου
1937	2 Μαΐου	1946	21 ^α Απριλίου	1956 Δισ.	6 Μαΐου
1938	24 ^α Απριλίου	1947	13 ^α Απριλίου	1957	21 ^α Απριλίου
1939	9 ^α Απριλίου	1948 Δισ.	2 Μαΐου	1958	13 ^α Απριλίου
1940 Δισ.	28 ^α Απριλίου	1949	24 ^α Απριλίου	1959	3 Μαΐου
		1950	9 ^α Απριλίου	1960 Δισ.	17 ^α Απριλίου

ΝΕΑ ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΓΡΑΜΜΕΝΑ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ

I. ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

- Η ΕΠΙΠΕΔΗ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)
- Η ΑΓΓΕΛΙΑ ΒΛΑΔΕΥΣΕΩΣ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)
- Η ΒΥΣΣΑΝΤΙΝΗ ΚΑΛΑΜΑ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)
- Η ΝΕΑ ΒΛΑΔΕΥΣΕΩΣ ΣΤ. ΓΙΑΝΝΑΚΗ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)

II. ΦΥΣΙΚΗ

- ΦΥΣΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)
- ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΧΗΜΕΙΑ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)
- ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΧΗΜΕΙΑ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)
- ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΧΗΜΕΙΑ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)

III. ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΗ

- ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΟΡΘΟΓΡΑΦΗΣ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)
- ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΟΡΘΟΓΡΑΦΗΣ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)
- ΚΡΑΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΟΡΘΟΓΡΑΦΗΣ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)
- ΚΑΤΗΧΗΝΗ ΚΑΙ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΟΡΘΟΓΡΑΦΗΣ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)
- ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΟΡΘΟΓΡΑΦΗΣ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)
- ΠΟΙΝΑΤΑ ΕΛΛΗΝΟΤΑΧΕΩΣ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)

IV. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

- ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)
- ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)

V. ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

- ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)
- ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ (Εκδόσεις: Παιδαγωγική)

ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ ΙΩ. Ν. ΣΙΔΕΡΗ

ΝΕΑ ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΓΡΑΜΜΕΝΑ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ

I. ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Η ΗΡΩΪΚΗ ΕΛΛΑΔΑ, ιστορία Γ' Δημοτ. Δ. Παπαϊωάννου Μ. Δώρου

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ, ιστορία Δ' Δημοτ. Δ. Παπαϊωάννου-Μ. Δώρου

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΛΛΑΔΑ, ιστορία Ε' Δημοτ. Δ. Παπαϊωάννου—Μ. Δώρου.

Η ΝΕΑ ΕΛΛΑΔΑ, ιστορία ΣΤ' Δημοτ. Δ. Παπαϊωάννου—Μ. Δώρου

II. ΦΥΣΙΚΑ

ΦΥΤΑ—ΖΩΑ—ΟΡΥΚΤΑ, Φυσ. ιστορία Ε' Δημοτικού Μ. Δώρου
—Ν. Παπασπύρου, κατά την ἀρχή τῆς Ἑργασίας.

ΦΥΤΟΛΟΓΙΑ—ΖΩΟΛΟΓΙΑ—ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ, Φυσ. ιστορία
ΣΤ' Δημοτικού Ν. Παπασπύρου—Μ. Δώρου, κατά
τὴν ἀρχή τῆς Ἑργασίας.

III. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ Π. ΔΙΑΘΗΚΗΣ, γιὰ τὴν Δ' Δημοτικῶν Χ. Δημη-
τρακοπούλου.

ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ Κ. ΔΙΑΘΗΚΗΣ, γιὰ τὴν Δ' Δημοτικῶν Χ. Δημη-
τρακοπούλου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ, γιὰ τὴν Ε' Δημοτικῶν Χ. Δημη-
τρακοπούλου.

ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ, γιὰ τὴν ΣΤ' Δημοτικῶν Χ.
Δημητρακοπούλου.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ, γιὰ τὴν Ε' καὶ ΣΤ' Δημοτικῶν
Χ. Δημητρακοπούλου.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣ Δημοτ. σχολείου. Χ. Δημητρακο-
πούλου.

IV. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Γ' καὶ Δ' Δημοτ. Δ. Κυριακοπούλου.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Ε' καὶ ΣΤ' Δημοτ. Δ. Κυριακοπούλου.

V. ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΑΚΟΥΣΤΕ ΜΕ, σχολικά παραμύθια, πρωτότυπα, νέα, Μ. Δώρου.

ΘΕΟΙ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ, Ἀρχαία Μυθολογία γιὰ τὰ δημ. σχολεία
Μ. Δώρου.

0020561015
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

